

1. konferenca učiteljev družboslovnih in humanističnih predmetov
v osnovnih in srednjih šolah

Mladi in identiteta

ZBORNİK POVZETKOV, Brdo pri Kranju, 28. 9. 2018

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

1. konferenca učiteljev družboslovnih in humanističnih predmetov v osnovnih in srednjih šolah – Mladi in identiteta

Zbornik povzetkov · Brdo pri Kranju, 28. 9. 2018

Urednica: dr. Vilma Brodnik

Organizacijski in programski odbor: članice in člani Področne skupine za družboslovne, umetnostne in humanistične predmete

Strokovni pregled: članice in člani Področne skupine za družboslovne, umetnostne in humanistične predmete

Jezikovni pregled slovenskega besedila: Tine Logar

Jezikovni pregled angleškega besedila in prevod: Ensitra prevajanje, Brigita Vogrinec s. p.

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Spletna izdaja

Ljubljana, 2018

Publikacija ni plačljiva

Objava na spletnem naslovu: www.zrss.si/pdf/zbornik-konference-DUH-2018.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=296626176

ISBN 978-961-03-0422-7 (pdf)

© Zavod RS za šolstvo

VSEBINA

UVODNA BESEDA	7
PLENARNA PREDAVANJA	8
Antični temelji sodobne Evrope: njihovo oblikovanje, tradicija in pomen	9
Ancient Foundations of Modern Europe: Their Design, Tradition and Meaning Dr. Matej Hriberšek	
Ignoranca kot manko vedenja in manko prepoznanja	11
Ignorance as Lack of Knowledge and Lack of Recognition Dr. Renata Salecl	
Umetnost, medijska kultura in konstrukcija identitete	12
Art, Media Culture and Construction of Identity Dr. Nadja Gnamuš	
STEZE IN DELAVNICE	15
MIGRACIJE, NAROD, IDENTITETA	15
(ZGODOVINA)	
Trubar – vzor, navdih in izziv za Slovence v 21. stoletju	16
Trubar – Role Model, Inspiration and a Challenge for Slovenians in the 21st Century Benjamin Hlastan	
Luter–Trubar, aplikacija za pametne telefone	18
Luther–Trubar, Smartphone App Ciril Horjak, Vojko Kunaver	
Biografski film kot pripomoček pri pouku	19
A Biographical Film as a Teaching Tool Marjetka Bedrač, Marjetka Berlič, Mojca Horvat	
Narod in nacionalizem: slovenski primer	21
Nation and Nationalism: the Slovenian Case Dr. Marko Zajc	
Kako spodbujati narodno zavest in identiteto pri pouku zgodovine?	22
How to Promote National Consciousness and Identity in History Lessons? Dr. Vilma Brodnik	
Okrogla miza – govorniki (Razmišljanja o narodu, naciji in identiteti)	24
Round Table – Speakers (Reflecting on the Nation, the Nation and the Identity) Tina Počkar, Špela Frantar, Petra Štampfl, Dražen Vasiljevič	
MIGRACIJE V SVETOVNEM PROSTORU	29
(GEOGRAFIJA)	
Migracije v sredozemskem prostoru in njihove posledice v Evropi	30
Migrations in the Mediterranean Space and their Consequences in Europe Dr. Jernej Zupančič	
Naselitev Severne Amerike – primer učne ure	32
Settlement of North America – a Lesson Example Eva Jeler Fegeš	

<u>Miti in dejstva o beguncih in »begunski krizi«</u>	34
Myths and Facts about the Refugees and the "Refugee Crisis" Dr. Boštjan Rogelj	
<u>Uporaba namizne didaktične igre Prečkanje meja pri poučevanju o migracijah in slovenskem izseljenstvu</u>	36
The Use of a Board Game Crossing Borders in Teaching about Migration and Slovenian Emigration Dr. Mojca Ilc Klun	
<u>IDENTITETA, DRŽAVLJANSTVO, MEDKULTURNOST</u>	38
<u>(DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA IN ETIKA, ZGODOVINA)</u>	
<u>Sestavljene identitete, medkulturni dialog in vključujoče državljanstvo</u>	39
Hyphenated Identities, Intercultural Dialogue and Inclusive Citizenship dr. Mirjam Milharčič Hladnik	
<u>Iger ni nikoli preveč – izgrajevanje znanja o Evropski uniji in razvijanje prečnih veščin pri učencih prek družabnih iger</u>	41
There is no Such Thing as Too Many Games – Learning about the European Union and Developing Cross-curricular Competences with the Help of Board Games Natalija Panić	
<u>Slovenski narodni preporod skozi formativno spremljanje</u>	43
Slovenian National Awakening through Formative Assessment Marjetka Čas	
<u>Biografsko učenje in spreminjanje identitete: osebna izkušnja invalidnosti Igorja Plohla</u>	45
Biographic Learning and Changing of Identity: Personal Experience of Igor Plohl's Disability Mag. Igor Plohl	
<u>Razbijmo stereotipe – rap</u>	47
Let's Break the Stereotypes – Rap Bernarda Avsenik	
<u>BITI IN SOBIVATI</u>	49
<u>(DRUŽBA V OSNOVNI ŠOLI, DRUŽBOSLOVJE V SREDNJI ŠOLI)</u>	
<u>Šola in človečnost</u>	50
School and Humanity Dr. Anica Mikuš Kos	
<u>Biti in sobivati – izzivi in priložnosti za kulturo sobivanja</u>	52
To Be and to Live Together – Challenges and Opportunities for a Culture of Coexistence Jožica Pika Gramc, Mihaela Kerin	
<u>Od ljudi za ljudi</u>	54
From People to People Metka Čebulj	
<u>Sočutje in ljubezen – rešitev za človeštvo</u>	56
Compassion and Love – Solution for Mankind Bojana Pivk - Križnar	
<u>Dinamični in ustvarjalni pristopi pri pouku družboslovja</u>	57
Dynamic and Creative Approaches to Social Sciences Teaching Mojca Ogorelc	
<u>Meje človekove odgovornosti za sočloveka</u>	60
Limits of Human Responsibility for Fellow Humans Robert Waltl	

Rock mulčki – ideja ali provokacija?	62
Rock Kids – Idea or Provocation? Emir Jušič	
Ko projekt postane strast – Zapoj, zapleši, zaigraj	63
When a Project Turns into Passion – Let's Sing, Dance, Play Petra Vončina	
Medgeneracijsko sodelovanje – most v skupnost	65
The Intergenerational Cooperation – a Bridge to Society Dr. Lidija Hamler	
IDENTITETA MLADIH, INDIVIDUALNA IN KOLEKTIVNA IDENTITETA (SOCIOLOGIJA)	68
Mladi, identiteta in prekarnost	69
Youth, Identity, Precarity Dr. Aleksandra Kanjuo Mrčela	
Mladi, identiteta in šolanje	70
Youth, Identity and Schooling Tanja Popit	
PRISPEVEK PSIHLOGIJE K IDENTITETI DIJAKOV IN UČITELJEV (PSIHLOGIJA)	73
Okno Johari	74
Johari Window Tomaž Kranjc	
Identifikacija nadarjenosti in oblikovanje miselne naravnosti gimnazijcev	75
Identification of Giftedness and Formation of a Mindset among Secondary School Students Mag. Tamara Malešević	
Dvojno izjemni učenci in njihova specifična pot do izgradnje identitete	77
Twice Exceptional Students and Their Specific Path to the Construction of Identity Biserka Lep	
Identiteta ni moderen pojem	79
Identity is not a Modern Term Kristina Kosmač, Nina Debevec	
UMETNOST, MNOŽIČNA KULTURA IN KONSTRUKCIJA IDENTITETE (UMETNOSTNA ZGODOVINA, LIKOVNA UMETNOST)	82
Razvijanje veščine branja in dekodiranja podob množične kulture in umetnosti	83
Development of Reading and Decoding Skills with Regard to Images of Mass Culture and Art Nina Ostan	
VLOGA IN VPLIVI SLIK/PODOB PRI OBLIKOVANJU IDENTITETE UČENCEV IN UČITELJEV (LIKOVNA UMETNOST)	86
Vloga in vplivi slik/podob na oblikovanje identitete učencev in učiteljev likovnoumetnostnih predmetov	87
The Role and Influence of Images on the Formation of Students' and Art Teachers' Identities Mag. Marjan Prevodnik	
ŠKODLJIVOST T. I. POBARVANK ZA LIKOVNI IN USTVARJALNI RAZVOJ OTROK IN MLADINE (LIKOVNA UMETNOST)	89

Kako vplivajo t. i. pobarvanke na spontani, izvirni in ustvarjalni likovni razvoj otrok in mladine?	90
The Damaging Effects of the So-called Colouring Books on Spontaneous, Original and Creative Artistic Development of Children and Youth Mag. Marjan Prevodnik	
LIKOVNA UMETNOST IN IDENTITETA OTROK IN MLADOSTNIKOV	92
(LIKOVNA UMETNOST)	
Postmoderna didaktika likovne umetnosti z vidika okoljske trajnosti – vloga identitete	93
Postmodern Didactics of Art Education from the Point of View of Environmental Sustainability – the Role of Identity Dr. Jerneja Herzog	
Profesionalni razvoj likovnega pedagoga skozi partnerski odnos med fakulteto in osnovno šolo	95
Professional Development of the Art Teacher as Seen through the Partnership Between the Faculty and the Primary School Zinka Dokl, dr. Jerneja Herzog	
GLASBENA UMETNOST IN GLASBENO ŠOLSTVO	97
Zemljevid učenja in poučevanja	98
The Teaching and Learning Map Dr. Dimitrij Beuermann	
Spodbujanje ustvarjalnih procesov pri pouku glasbe	99
Encouragement of Creative Processes in Music Education Dr. Katarina Zadnik	
BRANJE ZA DRUŽBOSLOVNO ZNANJE	100
Branje za DUH-ovno znanje	101
Read to Know Mag. Marija Lesjak Reichenberg	
Predstavitev slikanic o levu Rogiju in avtobiografskega romana Ne domišljaj si!	102
Presentation of the Children`s Picture Books about the Lion Rogi and of the Autobiographic Novel Ne domišljaj si! Mag. Igor Plohl	
ODPRTA TRIBUNA ZAMISLI IN STALIŠČ	105
Identiteta in javnost	106
Identity and the Publicity Mag. Igor Lipovšek	

UVODNA BESEDA

Letos bo v organizaciji Zavoda RS za šolstvo in predmetnih svetovalcev, ki pokrivamo področje družboslovnih, umetnostnih in humanističnih predmetov, organizirana prva konferenca za učitelje in druge strokovne delavce na temo *Mladi in identiteta*. Na Zavodu RS za šolstvo smo zadnja leta organizirali že več konferenc za učitelje zlasti naravoslovnih predmetov, jezikov pa tudi za učitelje razrednega pouka, zato smo presodili, da je prav, da svoj prispevek v šolskem in širšem strokovnem področju pokažemo tudi na družboslovnem, umetnostnem in humanističnem področju. Tako kot druge bo tudi ta konferenca podprta s strani evropskih strukturnih skladov, namenjenih izobraževanju.

Izzivov, s katerimi se srečujemo v sodobnem času, je več kot dovolj, zato smo želeli, da konferenco naredimo privlačno in zanimivo za čim širši del strokovne javnosti, še zlasti za tiste, ki prihajajo s šolskega polja. Uvodna predavanja priznanih strokovnjakov nam bodo odprla pot v razmislek o identiteti (mladih) s humanističnega, družboslovnega in umetnostnega vidika. V nadaljevanju smo pripravili pestro ponudbo stez z delavnicami oz. delavnic, na katerih bomo skupaj iskali odgovore na številna vprašanja, ki zadevajo pouk ali življenje v šoli, medsebojne odnose, odnos do družboslovja, umetnosti in humanistike – skratka, ponujamo razmislek o marsičem, s čimer se danes srečujemo vsi, ki smo tako ali drugače povezani z izobraževanjem in delom z mladimi.

Delo z mladimi v začetku 21. stoletja v primerjavi s tistim pred desetletji prinaša nove izzive in zahteva od učitelja veliko strokovnega znanja pa tudi didaktičnih spretnosti, da lahko naredi pouk in delo v šoli privlačna in zanimiva. Mlada generacija, nekateri so jo poimenovali kar *generacija Z* ali *milenijska generacija*, je v marsičem drugačna od prejšnjih. Zrasla je namreč z najnovejšimi tehnološkimi pridobitvami, kot so sodobni računalniški operacijski sistemi, pametni telefoni in druge tehnološke dobrine, ki jim starejše generacije vse težje sledijo. Mladi komunicirajo drugače, svet jemljejo kot prostor na dosegu roke, saj veliko več potujejo in raziskujejo. Imajo vse polno informacij, ki pa jih včasih tudi zmedejo in jih postavljajo pred hude dileme. A vendar se kaže, da si tudi ta generacija zelo želi pogovora, razmisleka in je hkrati dovolj vedoželjna, da s tem postaja pravi izziv ne le učiteljem in šoli, pač pa tudi njihovim staršem.

Program prve konference družboslovnih, umetnostnih in humanističnih predmetov pomeni v stezah in delavnicah konkretizacijo iskanja odgovorov, ki si jih zastavljata učitelj in učenec ali dijak v začetku 21. stoletja. Pripravili smo tudi zanimiv spremljevalni program, v katerem nas bodo spremljala likovnoumetnostna dela in ponujala nove razmisleke o tem, kaj mlade privlači in kaj si želijo.

Živimo v času napredka in hitrega življenjskega tempa, ki ga narekujejo gospodarski razvoj na eni ter velika revščina in pomanjkanje na drugi strani. Hiter napredek naravoslovnih in tehničnih znanosti je v sodobnem svetu postavil novo paradigmo za življenje in delo ljudi. Zavedanje, da smo ljudje tudi družbena in duhovna bitja, je marsikdaj potisnjeno na rob. Zato je prav, da opozorimo na to, da ljudje nismo le proizvajalci in potrošniki, marveč imamo v sebi tudi druge dimenzije, ki nas naredijo bolj humane, to je človeške.

S to konferenco želimo učitelje in drugo strokovno javnost opozoriti prav na to dimenzijo in skupaj vsaj deloma poiskati odgovore na vprašanja identitete v sodobnem svetu, ki so zanimiva ne le za mlade, temveč tudi za malo starejše.

Vojko Kunaver, vodja Področne skupine za družboslovje, umetnost in humanistiko

PLENARNA PREDAVANJA

ANTIČNI TEMELJI SODOBNE EVROPE: NJIHOVO OBLIKOVANJE, TRADICIJA IN POMEN/ANCIENT FOUNDATIONS OF MODERN EUROPE: THEIR DESIGN, TRADITION AND MEANING

Dr. Matej Hriberšek

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

matej.hribersek@guest.arnes.si

Povzetek

Identiteta sodobne Evrope in večine njenih narodov je globoko zakoreninjena v grško-rimski antiki, kjer se je oblikovala in utrdila s številnimi dosežki Grkov in Rimljanov na področju literature, kulture, znanosti, umetnosti in politike v najširšem pomenu besede. Grškemu svetu gre na duhovnem in kulturnem področju primat, česar so se zavedali že Rimljani in to tudi odkrito priznavali; res je fascinantno, da so bili Grki kljub politični razdrobljenosti in neenotnosti na kulturnem področju neprekosljivi, kar potrjujejo njihovi dosežki. Za evropski prostor in njegovo poznejšo identiteto je pomembna tudi interakcija antike najprej z judovsko kulturo, še pomembnejši pa je njen preplet s krščanstvom, ki je odločilno zaznamovalo pozno antiko in ves evropski prostor vse do danes.

Vpliv antike in antične kulture je bil skozi vso zgodovino stalen, le v različnih obdobjih bolj ali manj intenziven. Najprej je evropski prostor približno 2000 let zaznamovala antika, nato pa je krščanstvo prevzelo njene številne ključne elemente, jih predružačilo in jih gojilo naprej. Krščanstvo, brez katerega bi bila podoba moderne Evrope znatno drugačna, je antično tradicijo ohranjalo tako na Vzhodu, kjer je njeno kontinuiteto nadaljevalo Bizantinsko cesarstvo, kot na Zahodu, kjer je bilo ohranjanje te tradicije ključnega pomena za razvoj zahodne Evrope, predvsem zaradi širjenja omike. Pri tem so ključno vlogo odigrali Cerkev in nekateri njeni redovi (zlasti benediktinci), ki so s svojo izobraževalno dejavnostjo, z literarno ustvarjalnostjo, prepisovanjem knjig (pomen skriptorijev) in ustanavljanjem knjižnic skrbeli za razmah pismenosti in izobraževanja. V srednjem veku je v evropski prostor posegla nova sila, ki je na vojaškem in političnem področju pogosto stopala v konflikt z njim, na kulturnem področju pa je odigrala vlogo povezovalca med antičnim izročilom in zahodnim evropskim prostorom: islam (Arabci). O arabskih učenjakih se pogosto govori kot o posredovalcih antične tradicije in znanosti srednjeveški Evropi, ki so prevajali in ohranjali dela pomembnih grških mislecev ter jih posredovali Zahodu; njihovih zaslug ne gre podcenjevati, a omenjeno drži le deloma. Proti koncu srednjega veka je sledilo ponovno odkritje antike v obdobju renesanse in humanizma, ko se je evropska intelektualna elita znova obrnila nazaj k njej, in sicer v prvi vrsti k rimski antiki. Obdobje je sovpadlo tudi s propadom Bizanca ob turški zasedbi l. 1453, kar je bilo vzrok za prihod številnih grških učenjakov na Zahod ter ponovno in poglobljeno odkrivanje grškega literarnega izročila. Po obdobju humanizma je antika s svojo dediščino razcvet doživela še dvakrat. Prvič se je to zgodilo v obdobju neohumanizma, ko se je pod vplivom idej francoskega razsvetljenstva in nemškega idealizma oblikoval na antični ideji humanosti zasnovan vzgojni ideal, ki je evropski prostor zaznamoval vse do danes. Drugi razcvet pa je sledil v začetku 19. stoletja, ko se je razvilo klasično starinoslovje in je antika v vseh svojih segmentih postala predmet znanstvene obravnave; to obdobje traja še danes. Področij, na katerih je antika pustila svoj pečat, je veliko: skozi ves srednji in novi vek so antične vsebine in oba klasična jezika sestavni del tradicije na področju izobraževanja; evropska književnost in umetnost sta se v vseh obdobjih svojega razvoja vedno znova vračali k antiki in se zgledovali po njej; temeljne športne discipline in tudi največje športno tekmovanje (olimpijske igre) so ostanek antične tradicije; pa politični sistemi, znanstvena terminologija, vplivi grščine in latinščine na sodobne jezike itd. Skratka: zapuščina antike sodobni Evropi ostaja intelektualni izziv. In vedno znova s čim preseneti.

Ključne besede: antika, antična kultura, srednji vek, zgodovina znanosti, vpliv antike

Abstract

The identity of modern Europe and of the majority of its nations is deep-rooted in the Classical, Greco-Roman Antiquity, where it has been formed and consolidated with numerous achievements of the Greeks and Romans in the field of literature, culture, science, art and politics in the broadest sense of the word. The spiritual and cultural primacy of the Greek world is undisputed; it is the fact which was realized and

frankly recognized already by the Romans and it is truly fascinating and confirmed through their accomplishments that, in spite of political divergence and disunity, the Greeks were preeminently unsurpassable in the field of culture. For the European region and its later identity, the interaction of the Antiquity with the Jewish culture is also momentous, but even more essential is its intertwining with Christianity, by which the late Antiquity and the entire European area to this day have been decisively characterized.

The influence of Antiquity and ancient culture has been constant throughout history, only more or less intensive in different periods. First, the European region was characterized by Antiquity for about 2000 years and after that period, many of its key elements have been assumed, remodeled and transformed by Christianity and cultivated onward. Christianity, without which the image and condition of modern Europe would be considerably different, preserved the ancient tradition in the East, where its continuity has been maintained by the Byzantine Empire, as in the West; the preservation of this tradition there was of great importance for the development of Western Europe, above all because of divulgation of literacy and culture, where the crucial role was played by the Church and some of its orders (especially Benedictines), who strived for the spread of literacy and education through their activity as educators, literary production, the copying of books (the importance of scriptoria) and the establishing of libraries. In the Middle Ages, a new power was encroaching into the region of Europe, which often came into military and political conflicts but, in the culture, there was a link between the traditions of Antiquity and the Western Europe: Islam (the Arabs). Arab scholars are often referred to as the intermediators between the ancient tradition and science and medieval Europe who translated and preserved the works of important Greek thinkers and transmitted them to the West; their merits should not be underestimated, but this is true only to a certain degree. Towards the end of the Middle Ages, during the period of Renaissance and Humanism, a rediscovery of Antiquity occurred when the European intellectual elite again turned to it, primarily to Roman Antiquity; the period coincided with the decline of Byzantium because of the Turkish occupation in 1453, which caused the arrival of many Greek scholars to the West and motivated the renewed and comprehensive research of the Greek literary tradition. After the period of Humanism, we witness the flourishing of Antiquity and its heritage twice: for the first time, in the period Neo-Humanism, when an educational ideal based on the ancient idea of humanity and influenced by the ideas of the French Enlightenment and German Idealism was formed, which marked the European region to this day. The second period of its prime followed in the beginning of the 19th century with the development of classical studies when the Antiquity as whole became the subject of scientific research; this period is still on-going. There are many spheres of influence where Antiquity left its mark: throughout the Middle Ages and Modern Era, the ancient themes and both classical languages form an integral part of the tradition in the field of education; in every period of their development, European literature and art were constantly returning to Antiquity and drawing inspiration from it; basic sports disciplines as well as the biggest sport event (Olympic Games) are the left-overs of the ancient tradition; political systems, scientific terminology, the influence of Greek and Latin on modern languages ... In short: the legacy of Antiquity in modern Europe remains an intellectual challenge. And it always hides a surprise.

Keywords: Antiquity, ancient culture, Middle Ages, history of science, influence of Antiquity

Glavni viri in literatura/Main References

- Glick, T., Livesey S. J. in Wallis F. (ur.) (2005). *Medieval Science, Technology and Medicine: An Encyclopedia*. New York, London: Routledge.
- Grant, E. (2011). *The Foundations of Modern Science in the Middle Ages: Their religious, institutional, and intellectual contexts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crombie, A. C. (1953). *Augustine To Galileo. The History of Science A. D. 400–1650*. Harvard, Cambridge: Harvard University Press.
- von Möllendorff, P., Simonis, A. in Simonis, L. (ur.) (2013). *Historische Gestalten der Antike. Rezeption in Literatur, Kunst und Musik*. Stuttgart, Weimar: Metzler.
- Rudolph, C. (ur.) (2010). *A Companion to Medieval Art: Romanesque and Gothic in Northern Europe*. Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell.

IGNORANCA KOT MANKO VEDENJA IN MANKO PREPOZNANJA/IGNORANCE AS LACK OF KNOWLEDGE AND LACK OF RECOGNITION

Dr. Renata Salecl

Univerza v Ljubljani, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

renata.salecl@pf.uni-lj.si

Povzetek

Pojem *ignoranca* ima dva pomena. Prvi se nanaša na pomanjkanje znanja ali želje po znanju, medtem ko drugi opisuje vedenje v medosebnih odnosih; na primer, nekaj ali nekoga ignoriramo, kadar ne želimo opaziti določenega vedenja ali osebe. Med dejanjem ignoriranja in stanjem nevednosti obstaja zanimiva povezava, namreč, v obeh primerih se lahko vedemo na zelo podoben ali celo identičen način. Ko nekaj ali nekoga ignoriramo, bodisi zanikamo njegovo pomembnost ali celo obstoj ali pa to preprosto spregledamo; v primeru ko smo glede nečesa nevedni, pa gre za čisto nezavedanje njegove prisotnosti ali pomena. Odnos med ignoriranjem in nevednostjo vključuje moralno razlikovanje, ki je pogost vidik znanja – razlika med stanjem krivde in nedolžnosti. Ko ignoriramo nekaj, česar se v resnici zavedamo, pravzaprav težimo k blaženemu nedolžnemu stanju nevednosti, ki je lastnost prave nevednosti. To napetost med obema stanjema zavedanja lahko najdemo v številnih primerih.

Izraz *ignoranca* se pogosto uporablja v negativnem smislu in neredko tudi kot nekaj, česar obtožujemo druge, vendar pa igra ključno vlogo v našem vsakdanjem življenju in načinu, kako oblikujemo svoje odnose z drugimi. Brez ignorance ne bi bilo ljubezni. Tudi pri vzgoji otrok dostikrat pride do situacij, ko starši otrokom namenjajo pozornost, in situacij, ko je ne. Velikokrat na primer slišimo, da je pri napadih jeze najboljša kazen to, da otroka ignoriramo. S tišino dosežemo, da majhni otroci preprosto morajo sprejeti, da jih starši ignorirajo. Tudi spanec je v veliki meri povezan z ignoranco, saj je nespečnost dostikrat posledica nezmožnosti absorbirati in odmisлити dnevne dogodke ter čustva, ki jih ti dogodki v nas vzbujajo.

Strategijo ignoriranja se velikokrat spodbuja tudi v šolah. Učitelji otrokom pogosto svetujejo, naj ignorirajo sošolce, ki povzročajo nemir, in naj se ne ozirajo na njihove provokacije. Po drugi strani pa učitelji včasih ignorirajo tudi opozorilne signale, ki jih takšno moteče vedenje sporoča, ter se zanašajo na to, da znajo razlikovati med različnimi načini ignoriranja. Če ignoriramo opozorilo, pomeni, da smo ga sicer opazili, vendar smo se odločili, da ga ne bomo upoštevali, ali pa da smo ga dejansko spregledali in ga nismo prepoznali kot opozorilo.

Predavanje je namenjeno raziskovanju načina, kako se oba vidika ignorance izražata v današnjem neoliberalnem času, ter razpravi o tem, kako nova družbena omrežja vplivajo na željo ljudi po prepoznavanju in zakaj se nekateri odzovejo agresivno, ko čutijo, da jih ljudje stalno ignorirajo.

Ključne besede: nevednost, vednost, ignoranca, genetika, nasilje

Abstract

There are two ways of looking at ignorance. One is related to the lack of knowledge, or better, to the lack of desire to know, while the second involves interpersonal relationships; for example, when we ignore and do not want to notice a certain behaviour or person. There is an interesting relationship between the act of ignoring something and the state of being genuinely ignorant of it. The appearance we give can be very similar or even identical in both cases. To ignore a subject means either to deny its importance or even its existence or to genuinely overlook it; on the other hand, ignorance of a subject means pure unawareness of its presence or meaning in the universe. The relationship between ignoring and being ignorant brings a moral distinction that often accompanies knowledge – a difference between states of guilt and innocence. Ignoring something of which one is actually quite aware in fact involves striving for the blissfully innocent state of obliviousness that true ignorance brings. Numerous examples may be found of this tension between the two states of awareness.

Ignorance is often used in a negative context and often, too, as something of which we accuse others. However, ignorance plays a crucial role in our daily lives and in the ways we forge our relationships. There would be no love without ignorance and child-rearing is also largely characterised by situations in which parents pay attention to children and those in which they ignore them. When we are dealing with the toddler's tantrums, we are often advised that ignoring them is the best punishment. What is a "time-out" if not a situation in which young children must accept their parents ignoring them. Sleeping, too, is essentially linked to ignorance since insomnia often results from a failure to absorb and dispel daily events and the emotions that they arouse in us.

A strategy of ignoring is often promoted in schools – teachers will regularly advise kids to ignore troublemakers and to not pay attention to their provocations. Teachers will also at times ignore the danger signals of that disruptive behaviour – and sometimes rely on a further sub-distinction between different modes of ignoring something: to ignore a warning can mean that you heed but decide to disregard it or that you genuinely overlook it, in the course of things, and fail to understand it as a warning.

The lecture will explore how these two aspects of ignorance are at work in today's neo-liberal times. It will also discuss how the new social media are affecting people's desire for recognition and why some people react with aggression when they feel that they are constantly ignored.

Keywords: lack of awareness, awareness, ignorance, genetics, violence

Glavni viri in literatura/Main references

- Lacan, J. (2016). *Anxiety: The Seminar of Jacques Lacan, Book X*. A. R. Price (prev.), J.-A. Miller (ur.). Cambridge: Polity.
- Lacan, J. (2015). *Transference: The Seminar of Jacques Lacan*. B. Fink (prev.), J.-A. Miller (ur.). Cambridge: Polity.
- Lanzerath, D., Rietschel, M., Heinrichs, B. in Schmä, C. (2013). *Incidental Findings: Scientific, Legal and Ethical Issues*. Köln: Deutscher Ärzte-Verlag.
- Lehman, A. (2000). "Psychoanalysis and Genetics: Clinical Considerations and Practical Suggestions". V *Being Human: The Technological Extensions of the Body* (str. 201–210). P. Mieli, J. Houis in M. Stafford (ur.). New York: Marsilio Pub.
- Raine, A. (2013). *The Anatomy of Violence: The Biological Roots of Crime*. London: Allen Lane.

UMETNOST, MEDIJSKA KULTURA IN KONSTRUKCIJA IDENTITETE/ART, MEDIA CULTURE AND CONSTRUCTION OF IDENTITY

Dr. Nadja Gnamuš

Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, Univerza v Ljubljani
nadjagnamus@gmail.com

Povzetek

Umetnost je področje človeškega delovanja, ki se kompleksno navezuje na vprašanje identitete; njuna povezava je bodisi izrecna in se nanaša na povsem konkretne identitetne predstave bodisi notranja in manj očitna. Zgodovina umetnosti kaže, kako se je v umetniških delih kanaliziralo kompleksno stanje neke dobe, njeni simptomatični elementi in kulturni idiom časa. Umetnost in druge upodobitvene prakse so bile vedno povezane z vprašanji dožemanja družbe, s stanjem duha, vrednotami in z vprašanjem t. i. *kolektivne identitete*, če pod to oznako razumemo lastnosti sodobnega časa, ki ga živimo vsi. Estetsko izkustvo nagovarja najbolj intimne plasti naše osebne in družbene identitete.

Medijska družba je s pomočjo tehnologije ustvarila okolje, v katerem sta vpliv in količinska navzočnost podob postali neprimerljivi s katerim koli drugim obdobjem. V informacijski dobi je podoba v najširšem pomenu besede osnovno sredstvo komunikacije in posredovanja sporočil. Upodobitve niso samo posnetki

vidne resničnosti, ampak so predvsem družbeni konstrukti z zavestno izdelano ali nezavedno prisotno sporočilnostjo, ki sooblikuje naš predstavnostni svet, osebne in skupne identitete ter rasne, spolne, etnične ter druge predstave. So proizvodi kulture, ki razodevajo družbene silnice, vrednote in ideološka ozadja ter proizvajajo konkretne družbene učinke. Življenje na zaslonu, ki je okupiralo večinski del našega časa, zlasti pri mladih močno vpliva na imaginacijo, razmišljanje, vedenje, socialne kompetence in hierarhijo vrednot. Podobe nas spreminjajo, posegajo v nezavedno, manipulirajo z našimi mnenji in željami ter še na druge načine sooblikujejo našo identiteto, zato je večšina njihovega dekodiranja in interpretiranja izjemno pomembna pri spoznavanju družbe, v kateri živimo.

Umetnostna zgodovina je od nekdaj veljala za matično stroko pri analizi podob, danes pa se vprašanje o funkciji in moči podob mnogo bolj kot v okviru umetnosti odpira ob oglaševalskih, spletnih ter drugih medijskih podobah. Tako ne preseneča, da so prav te v zadnjih desetletjih intenzivno vstopile v polje sodobnih umetniških praks. Umetnost sicer ni več privilegirana praksa v širokem območju vizualne kulture, saj je bolj kot ne postala »najemnica kulture«, ki preigrava kulturne kode in vizualne klišeje. Vseeno pa ostaja praksa, ki ne le krepi estetsko občutljivost, ampak preverja širino duha, strpnost do drugačnega in novega, eksperimentira in ostri kritičnost mišljenja. Pomembna je zato, da nas napelje k premišljevanju o tem, kako mislimo in zakaj tako mislimo.

Eden izmed pomembnih ciljev umetnostne vzgoje in izobraževanja pri mladih je izoblikovanje t. i. »etične identitete«, ki jo gradijo tiste humanistične vrednote, ki jih je družba užitka, blagovnega fetišizma in egocentrizma ohromila in potisnila na obrobje. Definiranje etičnega ne vključuje moraliziranja oziroma narekovanja normativnega vedenja in ravnanja, temveč vprašanje delovanja, odločanja in zasledovanja ciljev, ki so v skladu s humanističnimi načeli in vrednotami. Temeljna vloga umetnosti in umetnostne vzgoje je v tem, da odpre možnosti za spremembe v čutenju in mišljenju. S tem prekine vsakdanjo instrumentalizirano zaznavo in izostri razumevanje, poglobi občutljivost, empatijo in vzbuja zavedanje. Šele iz takšne prekinitve in spremembe lahko izhaja alternativna vizija in produktivna (samo)refleksija, ki v idealnem scenariju računa na kolektivni odmev.

Ključne besede: identiteta, sodobna umetnost, medijska družba, kritična refleksija, vizualna pismenost, podoba/reprezentacija

Abstract

Art as a field of human activity has multiple and diverse links with identity. Interchanges between art and identity are either explicit and related to specific identity issues or internal and not obvious at first sight. Throughout the history, art works reflected the culture and society in which they were created and incorporated symptomatic features of their time. Art and other representational practices have always been linked with societal issues, states of mind, value systems and with the so-called *collective identity*, which is understood within this context as the shared sense of belonging to our time. Aesthetic experience addresses the most intimate strata of our personal and social identity.

Media society has with its technological empowerment created an environment in which the impact and omnipresence of images cannot be compared with any other historical period. In the information age, images have in a broad sense become a key tool for communicating information. Representations are not only copies of reality but rather social constructions with carefully worked out meanings which form our personal and collective identities along with our notions about race, gender, ethics and others. They are culture products disclosing social forces, values and ideological processes and as such can influence our image of the society we live in. Life on the screen occupies most of our time and has, particularly with the younger population, affected the way of life and thinking, imagination, social competence and hierarchy of values. Images can change us, interfere with our subconscious mind, manipulate our opinions and desires and in other ways define our identity. The ability to decode images and to understand them is extremely important since we use them to acquire knowledge about the society in which we live.

Art history was considered as the leading field of image studies, yet today the situation is very different. The study of images is rather than to art related to advertising, digital and mass media imagery. It is not

surprising though that everyday images have profoundly entered the field of contemporary art in the past decades. Art is no longer the privileged activity in the extensive field of visual culture but rather its tenant, borrowing cultural codes and clichés. Nevertheless, art is still the practice which not only enhances aesthetic sensibility but probes our tolerance, open-mindedness, imagination and strengthens critical thinking. Above all, art makes us think about how we think and why we think that way.

One of the most important tasks of art education is the development of the so-called '*ethical identity*' based on those humanistic values which have been put aside in the contemporary world of consumerism, pleasure principle and self-centeredness. The concept of ethics is not concerned with adherence to guidelines of normative patterns of human behavior, but refers to the ability to act in accordance with humanistic principles and values and to reflect upon and argue over their moral guidelines. The essential function of art and its education is to open up the possibility for sensory and cognitive change. By doing so, it interrupts ordinary and instrumentalized perception and sharpens sensitivity, stirs empathy and awareness. Only with this kind of change can an alternative vision and a productive self-reflection be outlined to, ideally, have a collective impact.

Keywords: identity, contemporary art, media society, critical analysis, visual literacy, image/representation

Glavni viri in literatura/Main References

- Roald, T. in Lang, J. (ur.) (2013). *Art and Identity: Essays on the Aesthetic Creation of Mind*. Amsterdam, New York: Editions Rodopi.
- Jameson, F. (2012). *Kulturni obrat*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Belting, H. (2004). *Antropologija podobe: osnutki znanosti o podobi*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Elkins, J. (2003). *Visual Studies: A Skeptical Introduction*. London in New York: Routledge.
- Klein, N. (2005). *No Logo*. Ljubljana: Maska.

**STEZE IN DELAVNICE
MIGRACIJE, NAROD, IDENTITETA
(ZGODOVINA)**

TRUBAR – VZOR, NAVDIH IN IZZIV ZA SLOVENCE V 21. STOLETJU/TRUBAR – ROLE MODEL, INSPIRATION AND A CHALLENGE FOR SLOVENIANS IN THE 21st CENTURY

Benjamin Hlastan

Združenje Trubarjev forum

benjamin.hlastan@gmail.com

Povzetek

Na temeljih raziskovanj o Primožu Trubarju iz prejšnjih generacij so v zadnjih dveh desetletjih zbrali, prevedli in odkrili pomembno količino podatkov in dokumentov, ki je v povezavi z njim. Nova dognanja in prevodi prikazujejo sliko »očeta« Slovencev v daleč večjem pomenu, kot so domnevali do zdaj.

Ko se tuji strokovnjaki z različnih področij tako iz Japonske, Velike Britanije, ZDA, Nemčije kot drugod srečujejo s Trubarjem, so presenečeni in navdušeni nad njegovim značajem, delom in pomenom, še posebno v kontekstu izzivov časa 16. stoletja. Menijo, da se še vedno resnično ne zavedamo njegove prave veličine, medtem pa drugi z navdušenjem govorijo o velikanu svetovnega merila, »ki bi ga moral poznati ves svet«. Med nemškimi sogovorniki so nekateri celo mnenja, da je bil Trubar »prvi in največji Evropejec«. Tako si ga tudi tujci želijo še bolj spoznati in ga prenesti ne le v svetovne strokovne kroge, ampak njegov navdihujoč značaj tudi v vsakdanje življenje.

Na odru 16. stoletja je bil Trubar človek, ki je kasnejšim generacijam vzor, navdih in s tem tudi pozitiven izziv. V svojih odnosih do družine, dela, sodelavcev, prijateljev in sovražnikov je njegov primer med najboljšimi vplivi v zgodovini. V temah, ki se dotikajo naroda, identitete, vere ali moralnih kategorij, je aktualen ter ponuja koristne in praktične rešitve, ki se ne izmikajo še najtežjim vprašanjem. Tako ni čudno, da je za nekatere poznavalce Trubar daleč večji lik reformacije kot Luter.

Ob začetku Združenja Trubarjev forum leta 2008 ustanoviteljem veliko tega še ni bilo znano. Želja pa je bila, da se bogata dediščina slovenske reformacije ohrani in prenese v sodoben čas. Forum se je z zunanji strokovnimi sodelavci oprijel izziva prevoda nekaterih prvih slovenskih knjig, ki so pomembno vplivale na družbo, jezik, identiteto, vero in kulturo Slovencev. V tem delu in spoznavanju s Trubarjem se je izkazalo, da Slovenci na različnih nivojih želijo vedeti še več o svojem »očetu«. To je spodbudilo proces, da se začnejo oblikovati strokovna predavanja in strokovno gradivo, ki bi omogočali, da se učitelji in učenci s posodobljenimi informacijami srečajo s Trubarjem na praktičen, zanimiv in osebni način. Učitelji so izrazili še posebno željo po poglobljenem znanju, kar je prispevalo k oblikovanju strokovne tridnevne ekskurzije po Nemčiji v okviru možnosti Foruma.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je s takim spoznavanjem slovenskega velikana zgodovine Trubarjev lik pozitiven vpliv tako na učitelje kot tudi učence, pa ne le v informativnem, ampak tudi v osebnem smislu. Marsikateri učitelji so bili hvaležni za ponujene programe in pot v Nemčijo, saj so prek tega v Trubarju dobili navdih v delu ter osebnem življenju. Tudi v takih pogovorih z učenci, dijaki in študenti se opaža, da realnost Trubarjevega življenja vnaša svež in svetel vzor, ki je relevanten za naslednje generacije na Slovenskem.

Pred štirimi stoletji je bilo Trubarjevo ime eden od pomembnih zgledov v Evropi. Danes ga celo tujci spoznavajo in v njem iščejo dobre vzorce. Vse to je lahko dodatna spodbuda za slovenski narod, da spozna življenje, delo in pomen Trubarja za sodobne izzive časa.

Ključne besede: forum, Trubar, identiteta, značaj, učitelji

Abstract

Based on the research by the previous generations on Primus Truber, a significant quantity of information and documents related to him has been discovered and translated in the past two decades. The current

findings and translations form a picture of the "Father" of the Slovenians which is significantly greater than thought before.

When various foreign experts from Japan, Great Britain, USA, Germany and elsewhere encounter Truber, they are surprised and excited about his character, work and importance, especially in the context of the 16th century challenges. They think his true greatness is still not grasped, while others speak of him as a giant in global dimensions "whom all the world should know". Certain German partners have expressed that Truber was the "first and the greatest European". So, even foreigners want to know him better and introduce and bring this inspiring character into academia as well as every-day life.

Truber as a man on the 16th century stage serves as a role model, inspiration and a positive challenge for the next generations. His relationships with family, work, co-workers, friends and enemies exemplify one of the best influences in history. Regarding the issues of nation, identity, faith or morality, he is relevant and offers practical solutions, which do not eschew even the most difficult questions. It is, therefore, not surprising that some experts see in Truber a greater Reformation personality than Luther.

At the beginning of the Truber Forum in 2008, the founders did not know much of this. Yet, they wanted to preserve and transfer to modern times the rich inheritance of the Slovenian Reformation. The Forum and expert partners took the challenge of translating some of the first Slovenian books, which significantly influenced the Slovenian society, language, identity, faith and culture. It became evident, during the work related to Truber, that the Slovenians want to know their "Father" better on various levels. This stimulated the process where expert seminars and materials began to take shape that would enable teachers and students to familiarise themselves with Truber in a practical, interesting and personal way with updated information. Teachers in particular expressed the desire for a deeper understanding, which helped create the Forum's three-day expert excursion to Germany.

Experience shows that this kind of encounter with the Slovenian key historical figure the image of Truber leaves a positive impact upon teachers and students, not only intellectually but on a personal level as well. Many teachers thanked for the programs and the trip to Germany, saying that they were inspired in their work and personal lives. The conversations with students reveal that Truber's reality brings a fresh, bright ideal relevant for Slovenian future generations.

Four centuries ago, Truber's name was one of the key influences in Europe. Today, even foreigners are learning about him and finding his inspiring. This can be an encouragement for the Slovenians to learn about the life, work and significance of Truber for modern-day challenges.

Keywords: Forum, Truber, identity, character, teachers

Glavni viri in literatura/Main References

- Trubar, P. (1550, 2008). *Abecednik*. Slovenj Gradec: Združenje Trubarjev forum.
- Trubar, P. (1550, 2009). *Katekizem*. Slovenj Gradec: Združenje Trubarjev forum.
- Trubar, P. (1564, 2014). *Cerkveni red*. Ljubljana: ZRC SAZU in Združenje Trubarjev forum.
- Vrečko, E. in Krajnc - Vrečko, F. (ur.) (2015). *Zbrana dela Primoža Trubarja X*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Zbrana dela Primoža Trubarja. Pridobljeno s <http://www.pei.si/Sifranti/StaticPage.aspx?id=157>.

Ciril Horjak, Vojko Kunaver

Izobraževanje in založništvo, Ciril Horjak, s. p., Zavod RS za šolstvo
horjak.sp@gmail.com, vojko.kunaver@zrss.si

Povzetek

Leta 2017 je minilo 500 let, odkar je nemški menih Martin Luter objavil 95 tez, s katerimi je opozoril na resne napake Rimskokatoliške cerkve. S tem dejanjem je sprožil niz dogodkov, ki so usodno oblikovali evropsko in svetovno zgodovino. Pri Goethe-Institutu so se odločili, da ob obletnici pripravijo zabaven, a poučen kviz *Luter – Trubar* v obliki mobilne aplikacije o delu in življenju Martina Lutera in Primoža Trubarja. Za vsebino in obliko je poskrbel ilustrator Ciril Horjak, za programiranje pa David Demšar iz podjetja Specto. Aplikacija je bila sprva razvita kot podpora pouku nemškega jezika v osnovni in srednji šoli, vendar so jo zaradi svoje zgodovinske sporočilnosti in nazornosti opazili tudi slavisti in zgodovinarji. Brezplačna aplikacija je dosegljiva v slovenskem in nemškem jeziku v trgovinah Google Play in Apple Store.

Če želimo izvedeti, kdo sta bila Luter in Trubar in kaj jima je skupnega, potem lahko prek te spletne aplikacije potujemo skozi čas, konkretno v 16. stoletje. Prek igre in kviza lahko spoznavamo dogodke in zgodovino 16. stoletja, ugotovimo, kaj so bili odpustki in kaj so pomenili prebivalcem tistega časa. Na prijeten in zabaven način bomo odkrivali zgodovino, spoznavali obe veliki zgodovinski osebnosti in ozadje časa.

Kviz v aplikaciji lahko učenci rešujejo sami ali v skupinah, pripraviti je mogoče tudi zabavno tekmovanje med dvema skupinama učencev. Smiselno jo je mogoče uporabiti pri pouku slovenščine, nemščine in zgodovine.

Ključne besede: Luter, Trubar, reformatorja, upornika, 16. stoletje

Abstract

In 2017, we celebrated 500 years since German monk Martin Luther published his 95 theses referring to the serious deficiencies of the Roman Catholic Church with which he triggered the events that have had a significant impact on European and world history. The Goethe Institute in Ljubljana decided for this occasion to create an entertaining but educational *Luther – Trubar* quiz on the life and work of Martin Luther and Primoz Trubar in the form of a smartphone application. The content and form was designed by illustrator Ciril Horjak and David Demšar from Specto was responsible for programming.

The application was first developed for supporting the German language classes in school, but was then recognized as of great value also by the Slovenian language and History teachers. It was translated (from German) to Slovenian and is now available for free in schools (in Google play and Apple Store).

If we want to know who Luther and Trubar were and what they have in common, we can use the application on our smartphone and travel through time to the 16th century. With the game and quiz we can learn about the events and the history of the 16th century, we find out what indulgences are and what they meant to the people of that time. In this way, we can discover history an entertaining way and learn about these two great personalities and the historical background.

The quiz can be solved either individually or in groups, or a fun competition can be organised between two groups of students. The application is also a useful tool in Slovenian, German and History classes.

Keywords: Luther, Trubar, reformers, rebels, 16th century

Glavni viri in literatura/Main References

- Aplikaciji *Luther–Trubar* (v slovenščini) in *Luther–Truber* (v nemščini), Goethe-Institut, 2017, 2018.

- Spletna stran Goethe Instituta <https://www.goethe.de/ins/si/sl/kul/sup/211354.html>.

BIOGRAFSKI FILM KOT PRIPOMOČEK PRI POUKU/A BIOGRAPHICAL FILM AS A TEACHING TOOL

Marjetka Bedrač, Marjetka Berlič, Mojca Horvat

Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, Osnovna šola Draga Kobala Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor

koordinator@sinagogamaribor.si, marjetka@os-dragakobala.si, mojca.horvat@pokarh-mb.si

Povzetek

Našo zgodovino so zaznamovali mnogi posamezniki, ki so v različnih obdobjih pomembno sooblikovali življenje in utrip naroda. Ena od njih je bila zdravnica Klara Kukovec, prva ženska z zasebno zdravniško ordinacijo v Trstu in nato v Mariboru. Kratek dokumentarni film predstavlja njeno življenje in delo ter izrisuje podobo izjemno odločne in predane osebe, ki je ne glede na vse življenjske preizkušnje še v visoki starosti delala kot zasebna zdravnica.

S pripravo dokumentarnega filma o Klari Kukovec smo na eni strani želeli trajno zabeležiti življenjsko pot posameznice, ki je bila kljub svojemu pomembnemu prispevku k razvoju lokalnega okolja v lokalnem zgodovinskem spominu precej neznana, na drugi strani pa smo hoteli z razgrnitvijo njene izjemno razgibane zgodbe opozoriti tudi na zgodovino in aktualnost nekaterih družbenih vprašanj ter opogumiti zdajšnje in prihodnje generacije za soočanje z izzivi sodobne družbe. Zaradi večplastnosti Klarine zgodbe in njene sporočilnosti smo se pri nastanku dokumentarnega filma povezali posamezniki različnih strok: od koordinatorice kulturnih vsebin s področja judovske zgodovine in kulture, osnovnošolske učiteljice in arhivistke do kulturnega delavca na področju video- in filmske umetnosti ter mnogih drugih posameznikov, pri pripravi vsebinskih in dokumentarnih izhodišč pa smo se oprli tako na Klarina osebna pričevanja kot tudi na arhivsko gradivo, dostopno bodisi v družinskem arhivu bodisi na spletu.

Današnja tehnologija ponuja številne nove možnosti za raziskovanje zgodovine, svetovni splet je svet spremenil v vas. Ko smo se lotili interpretiranja in povezovanja ohranjenih dokumentov iz družinskega arhiva (fotografije, pisma, življenjepis ipd.) in zgodb, ki so se jih spominjali potomci Klare Kukovec, so nam bili v veliko pomoč podatki, objavljeni na spletu. S spletnih strani švicarskih univerz smo dobili digitalizirane šolske vpisnice in celo diplomsko nalogo. Našli smo fotografije profesorjev medicine, ki so takrat učili Klaro Kukovec, sliko ladje, s katero je plula po Kaspijskem jezeru, podatke o vojaškem taborišču, kjer je delala, objave v slovenskem časopisju, kdaj je bila odprta njena zdravniška ordinacija in še marsikaj. V slovenskih arhivih smo izbrskali nadaljnje kamenčke iz mozaika: zapisnike zdravniškega društva, opombe obveščevalne službe, pisma generalu Maistru in zdravniku Emanu Pertlu. Iz vsega tega smo lahko rekonstruirali verodostojno in s številnimi dokazi podkrepljeno življenjsko zgodbo, ki je bila podlaga za filmski scenarij.

Učenci OŠ Draga Kobala Maribor sta o tej izjemni osebnosti napravili raziskovalno nalogo in jo predstavili na natečaju Mladi za napredek Maribora 2014. Napravili sta intervju z njeno vnukinjo in tudi sicer pomagali pri iskanju spletnih virov za film. Film so si ogledali vsi devetošolci na šoli, saj je uporaben tako pri urah zgodovine kot tudi državlanske in domovinske kulture ter etike. Gre predvsem za vsebine, ki so povezane s kršitvami človekovih pravic in nemočjo posameznika v določenem družbenem režimu. Prav tako je film lahko izhodišče za pogovor pri razrednih urah ali dnevih dejavnosti. Ponuja razmislek o vrednotah ljudi, vztrajnosti, delavnosti in predanosti. Vrednotah, ki so tudi danes izjemno aktualne. Teme, ki nam dajejo upanje za jutri.

Ključne besede: izobraževanje žensk, zdravnice, Judje, učni načrti, kulturna dediščina

Abstract

Our history is marked by many individuals who, in their time, played an important role in shaping life as we know it today. One of them was a doctor, Klara Kukovec, who was the first woman with her own private medical practice, which was first based in Trieste and later moved to Maribor. Her life and work is depicted in a short documentary film, painting her as a strong-willed and dedicated person who, in spite of facing many hardships, managed to work as a physician well into old age.

The documentary about Klara Kukovec was created with two things in mind – our goal was to take the life story of an individual who is relatively unknown despite playing an important role in local history and make it more permanent as well as using that same winding story as an example through which we may gain a new perspective on pressing societal issues and their historical developments. This can further serve to embolden present and future generations to face the challenges of modern-day society. Due to the multi-layered nature of Klara's story and its message, a varied team of experts was assembled to aid in the creation of the film, ranging from an historian who specializes in Jewish history and culture, an elementary school teacher and an archivist to a culture worker specialized in video and film arts along with many other individuals. The contents of the film are sourced from Klara's personal testimony as well as related materials from both the family archive and the internet.

Modern technology offers a host of new ways in which history can be explored, the internet has made the world into a global village. Information posted on the web was invaluable in helping us interpret and connect the various documents from Klara Kukovec's family archive (photographs, letters, biography, etc.) with the stories told by her descendants. For example, we found a digitalized version of her school admission form and her bachelor degree assignment. We found photos of the medicine professors who taught Klara as well as a picture of her boat with which she sailed the Caspian Sea. There was information about the military camp where she worked and Slovenian newspapers which posted the working hours of her practice. We found further pieces of the puzzle in Slovenian archives: medical society documents, notes from the intelligence agency, letters to general Maister and doctor Eman Pertl. We were able to reconstruct a wholesome image of her life's story, well backed by the concrete evidence we have collected. This became the basis for the film script.

Two elementary school students from OŠ Draga Kobala Maribor had a presentation about this historical figure at a local competition "*Youth towards the progress of Maribor 2014*". They did an interview with Klara's granddaughter and helped with the collection of internet sources for the film. The documentary was shown to the ninth-graders at their school as a useful resource for teaching history as well as national and homeland culture and ethics. This is mostly due to contents relating to the violation of human rights and the helplessness of an individual in a certain societal regime. The film can also be used to springboard discussions in the homeroom, provoking thoughts about people's values, determination, hard work and devotion. Thoughts which give us hope for tomorrow.

Keywords: women's education, female physicians, Jews, lesson plans, cultural heritage

Glavni viri in literatura/Main References

- Horvat, M. (2013). »V svojem življenju sem mnogo poskušala in do zdaj še vedno svoj cilj dosegla«: Klara Kukovec (1883–1979), prva zdravnica v Trstu in Mariboru, in njen mož Janko Kukovec (1883–1968), predsednik Ljudske univerze v Mariboru. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 13 (2/3), str. 673–698.
- Rogger, F. in Bankowski, M. (2010). *Ganz Europa blickt auf uns!: Das schweizerische Frauenstudium und seine russischen Pionierinnen*. Zbirnik odgovorov refleksijskega vprašalnika o UPORABA FILMA PRI POUKU (28. 3. 2012). Zavod Republike Slovenije za šolstvo: Projekt »Obogateno učenje tujih jezikov«.
- *Zgodovina v šoli XVIII* (1-2). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Centropa. Pridobljeno s <http://www.centropa.org/cinema-centropa>.

NAROD IN NACIONALIZEM: SLOVENSKI PRIMER/NATION AND NATIONALISM: THE SLOVENIAN CASE

Dr. Marko Zajc

Inštitut za novejšo zgodovino, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

marko.zajc@inz.si

Povzetek

Avtor v uvodu obrazloži temeljne pojme/koncepte poteze s področja teorije nacionalizmov (primordializem, perenializem, modernizem, etnosimbolizem, iznajdba tradicije, zamišljene skupnosti, nacionalna misel, banalni nacionalizem, nacionalizem kot diskurz, nacionalizem kot kategorija prakse). V slovenskem akademskem zgodovinskepisju lahko identificiramo več historiografskih pogledov na prelomno obdobje nacionalne mobilizacije 19. stoletja. Prvi pogled je vezan na zgodovinskepisje 20. stoletja, ki je (poleg upoštevanja sočasnih akademskih standardov) poskušalo utemeljiti slovensko historično narativo. Slovence je opredelilo kot govorce slovenskega jezika in utemeljilo slovensko skupnost od zgodnjega srednjega veka dalje kot predstopnjo polno razvitega naroda. Z vidika sodobnega akademskega zgodovinskepisja bi lahko tej konceptiji očitali predvsem historični determinizem in anahronizem pa tudi nacionalno teleologijo. Drugi pogled bi lahko opredelili kot mešani: gre predvsem za zgodovinarje in zgodovinarke starejše in srednje generacije, ki sprejemajo tezo o modernem pojavu nacionalizmov in umeščajo fenomen slovenskega gibanja v širši kontekst, vendar hkrati zagovarjajo uveljavljeno predstavo o »slovenskem etničnem ozemlju« pred vzponom nacionalizma, ki ga opredeljujejo z mejami govorcev slovenskega jezika. Za to skupino avtorjev je značilno, da se bolj kot s konceptualnimi vprašanji o nastanku slovenskega naroda ukvarjajo s političnimi, gospodarskimi in kulturnimi razmerami, v katerih se je slovenski narod izoblikoval. Tretji pogled na obdobje ustanavljanja Slovenskega naroda izhaja iz trdnega prepričanja o moderni in konstruirani naravi nacionalizma. To konceptijo sta v zadnjem času najbolj natančno opredelila zgodovinarja Rok Stergar in Jernej Kosi. Avtorja trdita, da je slovenski narod moderen fenomen, nastal je enako in v istem obdobju kot drugi srednjeevropski narodi. Pripadnost narodu se je postopoma razširjala med prebivalstvo z agitiranjem nacionalističnih organizacij, množično politizacijo in delovanjem države. Za slovensko zgodovinskepisje je najbolj sporna trditev, da slovenska etnična skupnost kot predstopnja naroda ni obstajala. Prav tako niso obstajala etnična jedra sosednjih narodov.

Ključne besede: slovenski nacionalizem, primordializem, perenializem, modernizem, zgodovinska narativa

Abstract

In the introduction, the author explains the basic concepts from the field of the theory of nationalism (primordialism, perennialism, modernism, ethno symbolism, invention of tradition, imagined communities, national thought, banal nationalism, nationalism as a discourse, nationalism as a category of practice). In Slovenian academic historiography, we could identify three basic historiographical outlooks on the important period of Nationalist Mobilisation in the 19th and 20th centuries. The first relates to the Slovenian historiography of the 20th century which was trying to justify the Slovenian national narrative. Slovenians are defined as speakers of the Slovenian language. The Slovenian ethnic community from the early Middle Ages onwards is seen as a pre-stage of the fully developed Slovenian nation. The main features of this outlook are historical determinism, anachronism and national teleology. The second outlook could be described as a hybrid: the historians of the older and middle generation are accepting theses of the modernity of nationalism and they are placing the phenomenon in the wider context, but at the same time they are accepting an established image of the "Slovenian ethnic territory" before the age of nationalism. For this group of authors, it is characteristic that they deal more with the political, economic and cultural conditions in which the Slovenian nation formed than with the conceptual questions about its emergence. The third outlook on the period of Slovenian national formation stems from a firm belief in modern and constructed nature of nationalism. Historians Rok Stergar and Jernej Kosi have recently most accurately defined this concept. The authors claim that the Slovenian nation is a modern phenomenon. It emerged in the same period as other Central European nations. The nationalisation of the masses gradually spread among the population by the nationalist agitation, the mass politicization and the functioning of the state. For the Slovenian traditional historiography, the most

controversial claim is that the Slovenian ethnic community did not exist as a pre-stage of the Slovenian nation nor did the ethnic cores of the neighbouring nations.

Keywords: Slovenian nationalism, primordialism, perennialism, modernism, historical narrative

Glavni viri in literatura/Main References

- Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without groups*. Harvard: Harvard University Press.
- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Kosi, J. in Stergar, R. (2016). Kdaj so nastali »lubi Slovenci«? O identitetah v prednacionalni dobi in njihovi domnevni vlogi pri nastanku slovenskega naroda. V *Zgodovinski časopis* 70 (3-4), str. 458–488.
- Gestrin, F. in Melik, V. (1966). *Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Grafenauer, B. idr. (1979). *Zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

KAKO SPODBUJATI NARODNO ZAVEST IN IDENTITETO PRI POUKU ZGODOVINE?/HOW TO PROMOTE NATIONAL CONSCIOUSNESS AND IDENTITY IN HISTORY LESSONS?

Dr. Vilma Brodnik

Zavod RS za šolstvo, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

vilma.brodnik@zrss.si

Povzetek

Zgodovina je eden temeljnih splošnoizobraževalnih in vzgojnih predmetov s področja družboslovja in humanistike v osnovni in srednji šoli, katerega pomembna naloga je tudi spodbujanje in krepitev slovenske narodne zavesti in državne pripadnosti pri učencih/dijakih. V učnih ciljih gimnazijskega učnega načrta za zgodovino, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč, pa piše, da dijaki/dijakinje »razvijajo zanimanje za zgodovinsko preteklost in sedanost slovenskega naroda in njegovih dosežkov ter utrjujejo narodno zavest in zavest o državni pripadnosti /.../« (Učni načrt splošne gimnazije, 2008: str. 9).¹

Zato je pomembno, da s sodobnimi in atraktivnimi didaktičnimi in učnimi strategijami pri učencih/dijakih spodbujamo motivacijo za učenje zgodovine. Spodbujanje in krepitev narodne zavesti in identitete je dolgoročni in kroskurikularni učni cilj, ki ga načrtno uresničujemo prek vseh učnih vsebin iz nacionalne zgodovine, s katerimi se lahko obravnava vse tiste prvine, ki Slovence opredeljujejo kot edinstven narod, ki torej opredeljujejo slovensko identiteto (jezik in kultura (kulturnozgodovinska dediščina), slovenske pokrajine, ključni zgodovinski dogodki, ki so Slovence povezali (npr. prizadevanja za uresničitev programa Zedinjene Slovenije (tabori in čitalnice), Majniška deklaracija 1917, odpor Primorcev proti fašistični raznarodovalni politiki med obema vojnoma, ki je grozila s popolnim uničenjem slovenske identitete in s tem naroda, odpor proti srbskemu centralizmu in hegemoniji v prvi in drugi Jugoslaviji (npr. zavrnitev skupnih programskih jeder v izobraževanju v drugi Jugoslaviji), osamosvojitve Slovenije in samostojna slovenska država). Med drugo svetovno vojno je bil cilj fašističnih in nacističnih okupacijskih oblasti izbris slovenskega naroda in identitete (nemški, italijanski, madžarski okupator, NDH). Revolucija in kolaboracija pa sta poglobili razdvojenost med slovenskim narodom. Ta razdvojenost se je nadaljevala po končani drugi svetovni vojni in je bila v času osamosvojitve Slovenije in po njej vsaj nekaj časa presežena. Žal pa je videti, da vezivo iz časov osamosvajanja ne deluje več in slovenska družba znova razpada (več v Rupel 2017, str. 27–29). Vzrok temu je tudi pomanjkanje državotvorne drže zaradi stoletja trajajoče tuje nadoblasti. Državotvorno držo se lahko poveča z vrednotami, kot so pogum s pripravljenostjo na tveganje in

¹ Podobne opredelitve so zapisane tudi v drugih učnih načrtih in predmetnih izpitnih katalogih za zgodovino v osnovni in srednji šoli.

prevzemanje odgovornosti, predanost etiki in tudi želja in pripravljenost po povezovanju in dogovarjanju ne glede na ideološke in druge razlike (prim. Bučar, 2011; Bučar, 2015).

Prav pouk zgodovine lahko pomembno prispeva h krepitvi identitete, ki poudarja pomen državotvorne države z oblikovanjem profila učencev/dijakov, ki poudarja zmožnosti biti:

- dober učenec/dijak (zanimanje za preteklost, doseganje odličnosti v skladu z učnimi cilji in standardi znanja, ambicioznost, odprtost za nove ideje, previdnost pri izrekanju sodb);
- dober sodelavec (timsko učenje in delo, socialne veščine, podjetnost, vztrajnost in prizadevnost, poštenost, samospoštovanje in spoštovanje drugih, skrb za zdrav življenjski slog);
- odgovoren državljan (identifikacija z vrednotami pluralne parlamentarne demokracije in vrednotami, ki zagovarjajo obče človekove pravice, medkulturni dialog, pozitivni kulturni vplivi, obsodba totalitarnih sistemov ter zločinov proti človečnosti, zavedanje, da s svojimi odločitvami in odgovornim ravnanjem na političnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem področju vpliva na življenje prihodnjih generacij) (Brodnik, 2015: str. 295).

Moč zavesti pripadnosti narodu je v soodvisnosti z narodno identiteto oz. istovetnostjo. Znanje in razumevanje pomembnih zgodovinskih dogodkov in pojavov iz slovenske zgodovine, zlasti tistih, ki so Slovence povezali, pomembno in pozitivno opredeljujeta slovensko identiteto in spodbujata narodno zavest. Novo vezivo identitete, ki bi povežalo vse državljane in državljanke Slovenije, bi moralo temeljiti na večji držatvorni držbi.

Ključne besede: narodna identiteta, narodna zavest, slovenska zgodovina, pouk zgodovine, didaktika zgodovine

Abstract

History is one of the basic general educational subjects in the field of social sciences and humanities in elementary and secondary schools, whose important task is also to promote and strengthen the Slovenian national consciousness and national identity among students. In the history curriculum of the general upper secondary school related to the development of relations, behavior and attitudes, students say that *"they are developing an interest in the historical past and present of the Slovenian nation and its achievements and consolidate national consciousness and awareness of the state belonging / ... /"* (General upper secondary school history curriculum, 2008: p. 9).

Therefore, it is important to encourage motivation to learn history with modern and attractive teaching and learning strategies. The promotion and strengthening of national consciousness and identity is a long-term and cross-curricular learning goal, which is planned through all learning content from national history which can be considered as all those elements that define Slovenians as a unique nation, thus defining the Slovenian identity (language and culture (cultural and historical heritage), the Slovenian landscape, the key historical events that unified the Slovenian people (for example, the efforts to realize the program of the United Slovenia, the May Declaration 1917, the resistance of the settlers to fascist politics between the two wars threatened with the complete destruction of Slovenian identity and thus the nation, resistance to Serbian centralism and hegemony in the first and second Yugoslavia (e.g. the rejection of joint program nuclei in education in second Yugoslavia), the independence of Slovenia and the independent Slovenian state). During the World War Two, the goal of the fascist and Nazi occupying authorities was to erase the Slovene nation and identity (German, Italian, Hungarian occupier, NDH). Revolution and collaboration have deepened the separation between the Slovenian nation. This separation continued after World War Two, but was finally eliminated, at least for some time, at the time of and following the independence of Slovenia. Unfortunately, it seems that the bond created at the time of independence has lessened and the Slovenian society is again falling apart (see Rupel, 2017, p. 27–29). This is also because there is no a state-help position due to a century-long foreign supremacy. A state-held position can be enhanced with values such as courage and willingness to take risks, responsibility, commitment to ethics as well as the desire and willingness to connect and negotiate, regardless of ideological and other differences (see Bučar, 2011; Bučar, 2015).

- The teaching of history can make an important contribution to strengthening the identity, which emphasizes the importance of a state-held position by creating a profile of pupils, emphasizing the ability to be good student, good associate and responsible citizen (identification with the values of plural parliamentary democracy and values that defend the common human rights, intercultural dialogue, positive cultural influences, condemnation of totalitarian systems and crimes against humanity, the awareness that their decisions and responsible behavior in the political, economic, social and culture affect the lives of future generations) (Brodnik, 2015: str. 295).

A new binding identity which would connect all citizens of Slovenia should be based on a firmer state-held position.

Keywords: national identity, national consciousness, Slovenian history, history lessons, history didactics

Glavni viri in literatura/Main References

- Brodnik, V. (2015). *Didaktično-metodološka struktura gimnazijskih učnih načrtov za predmet zgodovina na Slovenskem od začetka 20. stoletja do danes* (Doktorska disertacija). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Bučar, F. (2011). *Čas velikih sprememb*. Radovljica: Didakta.
- Bučar, F. (2015). *Prelom, do katerega ni prišlo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Rupel, D. (2017). *Železo in žamet ali od kulture do države*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *Učni načrt. Gimnazija. Splošna gimnazija. Zgodovina* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

OKROGLA MIZA – GOVORCI

Razmišljanja o NARODU, NACIJI in IDENTITETI

Tina Počkar

pocina@gmail.com

Študentka didaktike zgodovine

Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

Uvodni govor o spodbujanju slovenske narodne identitete pri pouku zgodovine

Ena najpomembnejših značilnosti človekovega bivanja v družbi je vsekakor iskanje identitete. Iščemo svojo socialno identiteto, religiozno identiteto, kulturno identiteto, civilizacijsko identiteto, državno identiteto in seveda narodno identiteto. Po navadi se iskanje identitet povečuje v kriznih in prelomnih obdobjih zgodovine. To velja tudi za iskanje in potrjevanje narodne identitete Slovencev. Za nas Slovence je bilo iskanje in opredeljevanje narodne identitete v zgodovini še zlasti pomembno. Glavna kohezijska sila pri nastanku slovenskega naroda in utrjevanju slovenske narodne identitete sta bila jezik in kultura, saj nismo imeli samostojne in neodvisne države in njenih institucij, ki bi varovale narodno integriteto. Tako smo se morali Slovenci vedno znova boriti za narodno samobitnost, če ne že kar za preživetje.

Moderen politični narod smo postali pred približno 150 leti, z narodnopolitičnim programom Zedinjena Slovenija leta 1848. Kasneje se je zaradi hudih nacionalnih bojev, ko se je slovenskemu narodnemu programu postavil po robu vsenemški nacionalni program, izoblikovala tudi slovenska nacionalna identiteta.

Danes, ko imamo Slovenci svojo samostojno in neodvisno državo, se nam zdi narodna identiteta dokončno potrjena. Vendar pa smo z vstopom v Evropsko unijo leta 2004 postali del evropske integracije in se odprli evropskim trgov, v zadnjem obdobju smo priča novim migracijskim tokovom ... Bo naša narodna identiteta, za katero smo se toliko stoletij borili, obstala? Ključni dejavnik, ki bo vplival na to, je prav gotovo izobraževanje. Tu ima zgodovina kot obvezni osnovnošolski in gimnazijski predmet pomembno vlogo pri spodbujanju in oblikovanju le-te.

Učni cilji v prenovljenih učnih načrtih za zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji narekujejo, naj se pri učencih in dijakih razvija zanimanje za zgodovinsko preteklost in sedanost slovenskega naroda ter njegovih dosežkov, da se utrjuje narodno zavest in državno pripadnost. Kako učitelji v šolski praksi utrjujejo narodno zavest in državno pripadnost pri učenci in dijakih? Je izvajanje učnih ciljev, ki se navezujejo na to, pri učencih in dijakih uspešno? Se poleg poznavanja zgodovinskih dogodkov pri njih ustvari tudi občutek narodne pripadnosti?

Z različnimi didaktičnimi pristopi, kot so zgodovinsko terensko delo, ekskurzije, muzejsko, arhivsko in galerijsko delo, raziskovalno delo, projektno delo, sodelovalno učenje itd., lahko učitelj krepi in spodbuja narodno zavest pri učencih in dijakih. V okviru različnih oblik izkustvenega učenja lahko učenci v vseh prej omenjenih dejavnostih delajo samostojno ali v skupini, se povežejo z domačini, sorodniki, raznimi muzeji, galerijami, knjižnicami in drugimi ustanovami v lokalnem okolju. Z različnimi terenskimi metodami, kot so opazovanje, merjenje, anketiranje, intervjuvanje idr., obravnavane teme bolj razumejo in jih kakovostneje usvojijo. Z delom v skupini in povezovanjem z drugimi ljudmi krepijo tudi socialne vezi.

Marsikdo bi morda rekel, da so vrednote današnje družbe in mladih v njej drugačne od vrednot Slovencev, ki so se v preteklosti borili za svoj obstoj pod tujimi oblastmi. Prav gotovo so, ker živimo v drugem in drugačnem obdobju. A Slovenci smo vedno veljali za mirne, pravične, delovne ljudi ... in glede na našo »prehojeno« pot smo tudi precej vztrajni in trdni. Pokažimo te vrednote tudi mladim, da bodo znali ceniti našo preteklost in bodo ponosni Slovenci. Nedopustno bi bilo razmišljati drugače – naučimo jih, da bodo trdni, ustvarjalni in bodo uspešno kljubovali vsem viharjem pred seboj.

Špela Frantar

Gimnazija Bežigrad, Ljubljana

spela.frantar@gimb.org

Kot srednješolska učiteljica iz leta v leto opažam, kako pri dijakih usiha zanimanje za narodno zgodovino, kako nezanimiva se jim zdi naša preteklost in kako jih vedno bolj bega pogled v prihodnost. Ob tem se pogosto sprašujem, čigava krivda je, da so mladi danes v večji meri odtrgani od svojih temeljev, svojih korenin, so pesimistični do jutrišnjega dne. Je za to kriva družba? Vzgoja? Čas in prostor, v katerem živijo, odraščajo, se šolajo? Digitalizacija? Odgovor ni enoznačen in je posledica odmaknjenosti in globalizacije, kjer zavestno izginja občutek pripadnosti. Nacionalna identiteta, ki se z vstopom v Evropsko unijo pogosto zamenjuje z (vse)evropsko, se najbolj vidno kaže le še na športnih prireditvah, kjer mlado in staro navija ob znamenitem »Kdor ne skače, ni Slovenec«.

Ključna pojma za razumevanje kolektivne identitete sta narod in nacija. Narod je po mnenju Andersona »zamišljena skupnost«, ki je prevelika, da bi svojim pripadnikom omogočila, da bi se lahko med seboj poznali, a hkrati daje občutek varnosti, pripadnosti, povezanosti. Nacija je nadpomenka, ki predstavlja narod, ki je uspel vzpostaviti svojo državnost. Tako se ustvarja nacionalna identiteta, ki je del skupinske, kolektivne identitete, pridobljene z rojstvom, skupnim jezikom, kulturo in skupno zgodovino. Nacionalna zavest tako na eni strani gradi nacionalni značaj, po drugi strani pa zbuja nacionalne stereotipe, ki so navzoči vsepovsod po Evropi.

Slovenci smo do oblikovanja nacije prehodili dolgo, trnovo pot, ki se je sklenila s potrditvijo samostojnosti ter državnosti. V 3. členu Ustave RS je opredeljeno, da je Slovenija država vseh svojih državljanov in državljanov, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe. In ravno samoodločba je tisto načelo, ki nas je reševalo izpod tujih krempljev in nam omogočilo oblikovanje samostojne države.

Slovenci smo resda potrebovali dlje časa, da smo konstruirali slovensko nacionalno identiteto. Ob tem se pogosto sklicujemo na našo »majhnost«, »dvomilijonskost«, »hlapčevstvo«, a hkrati pozabljamo na boj, pogum, upanje, ki so ga gojili naši predniki, da so uresničili svoje, naše sanje. Skupina Agropop je konec osemdesetih let 20. stoletja prepevala »Samo milijon naš še živi« in z besedilom zanetila val domoljubja, ki je nakazovalo novo obdobje. Kljub ironiji in parodiji je pesem aktualna še danes, saj nataliteta med Slovenci upada, mladi pa odhajajo na tuje.

Grški pesnik Heziod je pred več kot 2500 leti zapisal: »*Nobenega upanja nimamo več v prihodnost našega ljudstva, če bo to odvisno od današnje lahkomišelnne mladine; zakaj ta mladina je brez dvoma neznosna, brezobzirna in premodra za svoja leta.*«

Njegove besede lahko interpretiramo tudi toliko let kasneje. A kljub vsemu je naloga učiteljev, da s pomočjo pouka zgodovine spreminjamo vrednote mladih, jih poučimo o slovenskem narodnem prepovedu, slovenski težnji po samostojni državi, boju naših prednikov ter jim prek spoznavanja narodne zgodovine pomagamo krepiti zavest o nacionalni pripadnosti. Že konec 18. stoletja so reforme Marije Terezije in Jožefa II. nakazale nov čas in ravno uveljavitev slovenskega jezika v osnovnih šolah je omogočila kulturni prepoved in nadaljevanje vprašanja o knjižnem jeziku, ki ga je že vzpostavila reformacija s Primožem Trubarjem na čelu.

Pouk zgodovine posveča veliko pozornosti 19. stoletju, ko smo Slovenci dobili prvi politični program Zedinjena Slovenija, se povezali v taborska gibanja (1869–1871) širom slovenskega ozemlja, presegli razkol med mladoslovinci in staroslovinci ter oblikovali prve politične stranke, in malo manj zaradi obremenjenosti učiteljev in dejanskega števila ur 20. stoletju ter osamosvojitvi Slovenije. Učni načrt, ki je zasnovan tematsko, v svojih ciljih poudarja razvijanje individualne, narodne in evropske identitete, pozitivnega in odgovornega ravnanja do slovenske narodne identitete in državnosti, spodbuja državljanske kompetence in v kroskurikularnem delu izpostavlja medpredmetne povezave.

Petra Štampfl

Gimnazija Jožeta Plečnika, Ljubljana

petrastampfl@gmail.com

Tretjega septembra 2018 so svet obkročili prizori v ognjene zublje ujetega Narodnega muzeja v Riu de Janieru. Izginjanje muzeja in njegove zbirke je spremljala množica objokanih, skrušenih in šokiranih Brazilcev. Mediji so pisali o nacionalni katastrofi, o uničenem spominu na narodov obstoj, o nepopravljivi škodi, ki se je ne da izraziti v nobenem denarju. Šoku je sledila jeza, iskanje krivcev in prelaganje odgovornosti. Boleče je odmevalo dejstvo, da država ni namenjala dovolj sredstev za varnost in vzdrževanje najprestižnejšega muzeja v državi. Brazilski pisatelj Paolo Coelho se je ob pogorišču največje nacionalne muzejske zbirke spraševal o nadaljnji usodi brazilskega naroda in celo o obstoju njegove duše. Ob prebiranju vesti iz Brazilije sem se vprašala, kaj bi občutili Slovenci, če bi izginila zbirka Narodnega muzeja Slovenije. Pa Slovenci sploh poznajo zaklade najstarejšega slovenskega muzeja?

V šoli sem vprašanje zastavila učencem. Samo en je ponudil odgovor – napačen. Popravila sem odgovor, in ker drugih odzivov ni bilo, sama naštela nekaj najslavnejših artefaktov našega nacionalnega muzeja. Potolažila sem se, da je učencem še nerodno, da se morda res ne spodobi, da že prvo uro tako vsiljivo zastavljam vprašanja. Hkrati pa sem se, kot že velikokrat prej, opomnila, da se mladi ne morejo zavedati pomena kulturne dediščine, če je ne poznajo.

Podobno je z narodno identiteto. Da bo otrok/mladostnik razvil občutek pripadnosti skupnosti, kakršna je narod, jo mora najprej poznati. Poznati mora narodovo preteklost, njegove običaje, pesmi, pokrajino in predvsem jezik, ki je ključni gradnik narodne identitete. Če Slovence povezujejo slovenščina, skupna preteklost in kultura, ima šolski predmet zgodovina poleg slovenščine v šoli ključno vlogo pri utrjevanju narodne zavesti in identitete.

Neznano stranico pravokotnega trikotnika učenci po vsem svetu računajo s pomočjo Pitagorovega izreka, pri kemiji uporabljajo isti periodni sistem in vsi se na pamet učijo angleških nepravilnih glagolov. Morda pa se vsi skupaj premalo zavedamo, da se slovenščino, slovensko zgodovino in zemljepis Slovenije učijo samo učenci v Sloveniji. In samo v slovenskih šolah pri glasbi pojejo Kje so tiste stezice ... Zato imajo ti predmeti *posebno vrednost*.

Kako v šoli prepričljivo in verodostojno spodbujati in privzgjajati narodno zavest? Kako utrjevati narodno zavest in državno pripadnost v času moderne fluidne družbe, ki jo bolj kot preteklost in (daljna) prihodnost

zanima sedanost? V času, ko pripadnost etnični skupini zamenjuje moderna pripadnost svetu in se zdi globalna angleščina veliko uporabnejša in bolj praktična od slovenščine?

Verjamem, da je to mogoče s sodobnim, kakovostnim in ambiciozno zasnovanim poukom. Učencem moramo ne samo približati (slovensko) zgodovino, ampak tudi utemeljevati, zakaj je dobro, da jo poznajo. Profesor zgodovine mora razvojni stopnji učencev primerno, sočno, a strokovno korektno odkrivati preteklost, očiščeno nacionalističnih projekcij. Oziroma ustvarjati take učne situacije, da učenci sami z raziskovanjem odkrivajo in spoznavajo preteklost.

Pripadnost narodu in državi v šolah krepijo proslave ob državnih praznikih – dnevu samostojnosti in enotnosti, dnevu državnosti, kulturnem prazniku. So priložnost, da se zaposleni in učenci spomnimo dogodkov, ko smo postali nacija, ter se zavemo, da ni samoumevno, da imamo svojo državo. Prav je, da se ob teh priložnostih izpostavi ponos in pripadnost slovenstvu. Učence lahko na najrazličnejše načine pritegnemo k razmišljanju in sodelovanju na prireditvah.

Vzgajamo z zgledom, odnosom, zato v razred rada povabim ljudi, ki se strokovno ali ljubiteljsko ukvarjajo z ohranjanjem spomina in kulturne dediščine. Z učenci so se pogovarjali pisatelji, zbiralci ljudskih besedil, arheologi, umetniki, pevci v različnih zborovskih zasedbah in oktetih ... Otrokom so govorili o svojem delu in svojih konjičkih, posredno pa tudi o svojem odnosu do slovenske kulture, jezika in naroda. Tovrstni pogovori ostanejo mladim v spominu, ker spoznanja niso podana v obliki razlag v učbenikih, ampak jih posamezniki izrekajo prek svojih življenjskih izkušenj in prizadevanj.

Včasih dobim v pogovorih z mladimi občutek, da ne izginja samo kolektivni spomin, ampak da mladi ne poznajo niti zgodovine svoje družine, svojega rodu in domačega kraja. Zato jih spodbujam, da se pogovarjajo s svojimi straši in starimi starši, da skupaj z njimi listajo po starih albumih in da slišane zgodbe zapišejo. Tako ohranjajo spomin na družinsko preteklost ter prek intimne družinske zgodovine stopajo v kolektivno, narodovo zgodovino.

Starši in pedagoški delavci si želimo, da bi mladi postali samostojni, odgovorni in delovni odrasli, da bi bili strpni do drugih in drugačnih, da bi sobivali z drugimi v sožitju in razumevanju. Preprosto vzgojno načelo pravi, da moramo dati otrokom korenine in krila. Pripadnost družini, širši okolici in narodu otrokom in mladim zagotavlja nepotrebne občutke varnosti in zaupanja. V kaotičnem svetu katastrof, kriz in tveganja bodo prav občutki ukoreninjenosti in pripadnosti mladim nudili pomembno oporo za prihodnost, da bodo lahko pogumno razprli krila.

Dražen Vasiljević

Študent didaktike zgodovine

Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

drazen.vasiljevic@gmail.com

Javnost je pred nekaj tedni presenetila novica »nemškega« nogometnega reprezentanta Mesuta Özila, da bo končal svojo profesionalno nogometno pot v nemški reprezentanci. Kot razlog za to dejanje je navedel rasistične opazke in ponižavanje s strani nemške javnosti zaradi hitrega izpada na svetovnem prvenstvu v Rusiji. Za konec je na svojem družbenem omrežju zapisal stavek: *Ko zmagujemo, sem Nemec, ko izgubimo, sem Turek oziroma musliman*. Mnogi so se začeli spraševati, ali je Nemčija sploh pripravljena na globalizacijo in večkulturnost? Kako lahko v 21. stol. Določimo, kdo pripada kateremu narodu?

Migracija je prehajanje oziroma preseljevanje prebivalstva iz določenega kraja, pokrajine, države za stalno ali začasno v drugi kraj, pokrajino ali državo. Poznamo več vrst migracij. Najbolj obsežne migracije danes so: dnevna, meddržavna, ekonomska, politična, sezonska, legalna in ilegalna migracija (Bufon 2013).

Narod je družbeno, kulturno in gospodarsko organizirana etnična skupina, ki si prizadeva za jezikovno, politično samobitnost in avtonomijo lastne države. Torej narod povezujejo: jezik, kultura, zgodovina, skupni interesi, genetska povezanost, vera, skupno ozemlje in gospodarske povezave (Bufon 2013).

Tako kot je več vrst migracij, poznamo tudi več vrst identitet. Poznamo: krajevno oziroma lokalno, nacionalno in narodno identiteto. Pri lokalni identiteti so najbolj pomembni skupni jezik in kulturno-zgodovinska preteklost. Iste nacije se poistovetijo z istim načinom razmišljanja, ravnanja in doživljanja (Bufon 2013).

Če se vrnem k primeru Mesuta Özila, v katero skupino spada po vašem mnenju? Javnosti je znano, da je potomec turških ekonomskih migrantov v Nemčiji, kjer je tudi rojen. Sam se nikoli ni sramoval svojih korenin in svoje vere. Nemci so ga sprejeli za svojega. Ko je debitiral za reprezentanco in bil na vrhuncu svoje karijere, nikogar ni motilo, da je potomec priseljencev in musliman. Bil je eden najbolj prepoznanih »Nemcev« v svetu. Veliko svojega denarja je doniral v dobrodelne namene, večinoma v nemške šole. Obenem se tudi poraja vprašanje, zakaj se ni na začetku svoje karijere odločil, da igra za turško reprezentanco, marveč se je odločil, da zaigra za nemško? Mogoče se je tudi sam takrat čutil bolj Nемец kot pa Turek.

Kako naj danes otrokom/učencem pojasnimo, kdo kam pripada? Ali naj otroke/učence učimo, da so dobri migranti le tisti, ki se asimilirajo (prevzamejo vero, kulturo, jezik ...), in tisti, ki so uspešni? In slabi migranti so tisti, ki opravljajo slabo plačana dela in se ukvarjajo s kriminalnimi dejavnostmi? Kako lahko kot učitelji zgodovine pripomoremo k pojasnjevanju tega perečega problema, »kdo je naš in kdo ne«?

Literatura

- Bufon, M. (2013). *Geografski terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

MIGRACIJE V SVETOVNEM PROSTORU (GEOGRAFIJA)

MIGRACIJE V SREDOZEMSKEM PROSTORU IN NJIHOVE POSLEDICE V EVROPI/MIGRATIONS IN THE MEDITERRANEAN SPACE AND THEIR CONSEQUENCES IN EUROPE

Dr. Jernej Zupančič

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

jernei.zupancic@ff.uni-lj.si

Povzetek

Selitve in njihova regulacija so postale izjemno pomembna evropska tema, ker zadevajo vprašanja identitete, varnosti in ekonomije. Sredozemski prostor je zaradi svoje lege kriznim selitvam še posebej izpostavljen. Prispevek pojasnjuje okoliščine sodobnih selitvenih tokov, analizira njihove vzroke in potek ter ocenjuje njihove posledice.

V obdobju uveljavljanja večpolarne svetovne ureditve prihaja do tekmovanja med jedri moči, na njihovih periferijah pa se neredko oblikujejo krizna območja. Begunstvo je le del posledic na območjih kaosa. Množične krizne migracije prispevajo k siromašenju izvornih in prehodnih, neredko pa tudi ciljnih regij. Mirovni intervencionizem je le do neke mere uspešen, ker notranji razlogi konfliktov (etnična, verska, ideološka nasprotja) in mednarodno razširjene mreže vojnih dobičkarjev ovirajo razvoj institucij in vzpostavitev ekonomskih sistemov; vse to pa (re)generira revščino in brezperspektivnost. Značilnost sodobnih kriznih in postkriznih območij je prerazporeditev prebivalstva na cone krizne/postkrizne urbanizacije ter območja praznjenja. Če so odprti komunikacijski kanali, se emigracijski trendi zelo povečajo. Odselitev predstavlja najskromnejšo mero prilagajanja razmer svojim potrebam ter oblikuje selitveno verigo. Na migrante kriznega toka delujejo dejavniki v krizo zapadlih družb ter vrsta manipulantov, ki sodelujejo pri transportu, informacijski podpori, ponarejanju dokumentov, podkupovanju uradnikov in varnostnih sil v tranzitnih območjih.

EU je sicer pravno uredila področje selitev, na močan val kriznih migracij pa varnostno, ekonomsko in kulturno ni bila pripravljena. Širjenje idealpolitične percepcije bogate in varne Evrope je ustvarjalo iluzije o Evropi kot enem izmed globalnih jeder moči, Evropa pa na drugi strani ni oblikovala ustrezne infrastrukture za sicer pričakovani selitveni pritisk. EU je migrantski val zatekel v času globalne ekonomske krize in konfrontacije z Rusijo ter vzpona Turčije kot enega novih jeder moči. Panislamski fundamentalizem in s tem sprožena vrsta terorističnih napadov ima druga ozadja, a tarča je zlasti Evropa. Govorimo lahko tudi o panislamski ekspanziji, ki je predvsem inerten proces, temelječ na domeni demografske in kulturne pa tudi ekonomske in vojaške moči držav islamskega kulturnega izvora. Begunski val je EU najprej presenetil, kalkulacije članic in imigracijska radodarnost (predvsem Nemčije, pa tudi Švedske) so že tako izjemno velik selitveni val stimulirale veliko bolj, kot pa so ga bile evropske države zmožne vsaj za silo obvladovati. Sintagma evropske migracijske krize je postal najprej logistični in varnostni problem, nato pa problem razmerja med evropskimi jedri (Zahodna in Srednja Evropa) ter evropsko periferijo (tranzicijske države ter celotna Južna Evropa); slednje še posebej zato, ker morajo nositi večji delež posledic migracij. Sredozemski prostor je zato periferiziran. Pričakovanja o »sveži delovni sili« iz migrantskih kvot te vrste so se izkazala tudi srednjeročno za iluzijo, v jedrnih regijah se stopnjuje kulturna polarizacija, nasprotja med članicami EU so se povečala. Obvladovanje kriznih selitev je postal velik evropski notranjepolitični problem, usoden tudi za prihodnost EU kot celote. Ob tem se vse bolj vzpostavlja tudi vprašanje identitete. Poskusi oblikovanja hibridne evropske identitete so nasprotni idejam evropskih nacij, ki so med tem že bolj ali manj usvojile dejstvo etnične pluralnosti, ne pristajajo pa na avtologen razkroj lastne identitete. Ta je v opisanih procesih vsaj regionalno ogrožena tudi zato, ker od množičnih imigrantskih kontingentov ni pričakovati integracije.

Ključne besede: EU, krizne migracije, politična geografija, Sredozemlje

Abstract

Migrations and their regulation became one of the primary European political topics as they concern issues of identity, security and economy. Due to its geographical position, the Mediterranean space is

particularly vulnerable to crisis migrations. The article explains the circumstances of modern (crisis) migration flows, analyzes their causes and course, and assesses their consequences in Europe.

During the period of the formation of the multipolar world organization, rivalries are emerging between the power cores and their peripheries are often formed by crisis areas. Refugees are just a part of the consequences in the areas of chaos. Massive crisis migrations contribute to the impoverishment of the original and transitory but also targeted regions. Peace interventionism is successful only to some extent due to the internal causes of conflict (ethnic, religious, ideological conflicts) and the internationally widespread network of war profiteers hinder the development of institutions and the establishment of economic systems; all this (re)generates poverty and lack of prospects. The characteristics of modern crisis- and post-crisis areas is the redistribution of the population into the areas of crisis/post-crisis urbanization and the emptying areas. If there were communication channels, emigration trends could increase strongly. Emigration represents the most modest measure of adapting the personal situation to its needs and creates a migration chain. Due to the predominant illegality of border crossings, there are many manipulators who have an impact on the crisis migrants flow: transportation operators, information support, falsification of documents, bribery of officials and security forces in transit areas, etc.

The EU has regulated the field of migration but has not been prepared for a strong wave of crisis migration in terms of security, economic and cultural issues. The spread of the idealpolitical political perception of a rich and secure Europe has created illusions about Europe as one of the global cores of power, but did not create an adequate infrastructure for the otherwise expected migration pressure. The EU faced a crisis migration wave in the period of global economic crisis, confrontation with Russia and the rise of Turkey as one of the new cores of power. Pan-Islamic fundamentalism and the triggered series of terrorist attacks have other backgrounds, but Europe is the main target. Pan-Islamic expansion is primarily an inert process, based on the domain of demographic, cultural, economic and military strength of the states of Islamic cultural provinience. The crisis migrant flow surprised the EU, calculations of some members and immigration generosity (especially Germany and Sweden) have stimulated the already enormous migration wave much more than European states were able to handle at least. The European migration crisis syntagm became a logistical and security problem first, then a problem of the relationship between the European cores (Western and Central Europe) and the European periphery (transition countries and the whole of Southern Europe), especially because they have to bear a greater share of the consequences of these crisis migrations as well as the costs for protection of southern (or outer) borders. The Mediterranean space became a periphery. Expectations of "*fresh labour*" from migrant quotas of this kind have also proved to be illusory in the medium term, cultural polarization is intensifying in core regions and contradictions between EU members have increased. Managing crisis movements has become a major European internal political issue and could play a decisive role for the future of the EU as a whole. The question of identity became an important topic as well. Attempts to create a hybrid European identity are contrary to the ideas of individual European nations, which have more or less adopted the fact of ethnic pluralism but do not approve of the autonomous decay of their own identity. This is at least regionally threatened due to strong immigration of numerous socially and culturally compact contingents and also because the integration of the immigrants was not sucesfull until now, so that it could hardly be expected to be sucesfull in the future.

Keywords: EU, crisis migration, political geography, Mediterranean

Glavni viri in literatura/Main References

- *Atlas der Globalisierung. Die Welt von morgen* (2012). Berlin: Le Monde diplomatique/Taz Verlags- und Vertriebs GmbH.
- Brownlee, J., Masoud, T. in Reynolds, A. (2013). *The Arab Spring: the politics of transformation in North Africa and the Middle East*. Oxford: Oxford University Press.
- Klemenčič, M. in Maver, A. (2017). Izbrana poglavja iz zgodovine selitev od začetkov do danes. *Zora 124*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Zupančič, J. (2011). Nemirni afriški kontinent: geografski vidiki kriznih območij v Afriki. *Geografski obzornik 58* (4), str. 19–28.

- Zupančič, J. (2017). Geopolitični vidiki evropske begunske in migracijske krize. *Geografski obzornik* 64 (1), str. 4–13.

NASELITEV SEVERNE AMERIKE – PRIMER UČNE URE/SETTLEMENT OF NORTH AMERICA – A LESSON EXAMPLE

Eva Jeler Fegeš

Gimnazija Šentvid, Ljubljana

eva.jeler-feges@sentvid.org, ejeler@gmail.com

Povzetek

V drugem letniku gimnazijskega programa pri geografiji obravnavamo regionalno geografijo sveta. Učna tema *Severna Amerika* dijakom omogoča poglobljeno poznavanje problematike migracij pri učni enoti z naslovom *Naselitev Severne Amerike je potekala v več valovih*.

Učni cilji, ki jim sledimo pri uri, so:

- dijaki spoznajo značilnosti naseljevanja Severne Amerike;
- razumejo in znajo razložiti etnične, verske in socialne posebnosti prebivalstva;
- razmišljajo o tem, kaj je motiviralo ljudi, da so zapuščali svojo domovino in se naselili v Severni Ameriki;
- poseben poudarek je tudi na migracijah Slovencev v ZDA in Kanado, kjer dijaki povedo, ali imajo v Severni Ameriki kakšne sorodnike ali znance, in kraje njihovega bivanja poiščejo na zemljevidu;
- pridobljeno znanje dijakom omogoča razvoj kritičnega razmišljanja ter spodbuja razumevanje sodobnih procesov migracij v domovini in po svetu.

Uvodna motivacija v učno uro je napovednik za popularni film *Titanik*. Pogovarjamo se o potnikih na ladji: kaj so njihovi motivi za potovanje, katerih narodnosti so ipd.

Z metodo pogovora dijaki spoznavajo, da so bili prvotni prebivalci Severne Amerike Indijanci in Inuiti, ki se jim uradno reče »*prvotni Američani*«, ang. Native Americans, ter razmišljajo o njihovem položaju danes. V atlasu poiščejo območja, kjer so indijanska ljudstva živela pred naselitvijo Evropejcev.

Po napovedi, da je poselitev Severne Amerike potekala v več valovih, dijaki v dvojicah prejmejo delovne liste z različnimi besedili. Besedila analizirajo ter izpišejo pomembne pojme in podatke.

Na tablo napišemo naslov učne ure. Po dva dijaka prihajata k tabli, predstavita vsebino svojega lista in napišeta najpomembnejša dejstva na tablo. Zvrstijo se vsi dijaki in tako nastane nazorna tabelska slika. Območja naseljevanja dijaki poiščejo na zemljevidu oz. pokažejo na karti na računalniku. Sproti govorimo tudi o vzrokih za izseljevanje iz Evrope, Azije, Afrike in Latinske Amerike v Severno Ameriko in o vplivih priseljencev na Severno Ameriko.

Posebno pozornost posvetimo priseljevanju Slovencev v Severno Ameriko. Ugotavljamo, da se jih je v drugem valu (med 1880 in 1914) največ priselilo zaradi ekonomskih razlogov. V novejšem času pa se v Severno Ameriko izseljujejo iz Slovenije predvsem izobraženci. Razložimo pojem »*beg možganov*« in podamo primere. Dijaki pomislijo in povedo imena znanih Slovencev oz. potomcev Slovencev, ki so živeli ali zdaj živijo v Severni Ameriki (npr. Louis Adamič, Sunita Williams, Randy Bresnik, Jure Leskovec, Anže Kopitar, Goran Dragič ...).

Pogledamo spletno stran Slovinci v zamejstvu in Slovinci po svetu ter odpremo povezavo na nekaj organizacij oz. društev v ZDA in Kanadi.

Dijaki prejmejo zemljevid Severne Amerike in vanj vrišejo mesta, kjer živijo njihovi sorodniki ali znanci. Vsak pove, kje živijo, in mesta vrišemo na skupni zemljevid. Ugotovimo, da jih večina živi v mestih, kamor so se priselili Slovenci že konec 19. stoletja in v prvi polovici 20. stoletja, to so Cleveland, Detroit, New York, Boston v ZDA ter Toronto in Vancouver v Kanadi.

Učno uro sklenemo z navodilom, da naj dijaki na spletu ali v časopisih poiščejo članek, ki govori o aktualni problematiki migracij v ZDA ali Kanado, ga preberejo, natisnejo in naredijo povzetek, ki ga predstavijo pri naslednji uri.

Dijaki ugotovijo, da so migracije v človeški zgodovini stalnica in da smo vsi del svetovnih migracijskih tokov.

Ključne besede: migracije, Severna Amerika, učna ura, delovni list, zemljevid

Abstract

In the second year of grammar school, geography curriculum includes the regional geography of the world. The topic of *North America* enables students to get a deeper insight into migration issues in the unit *The settlement of North America took place in several waves*.

The main educational goals are:

- Students learn about the characteristics of the settlement of North America.
- They understand and are able to explain ethnical, religious and social features of the population.
- They reflect on the motivation of people to leave their home country and settle in North America.
- A special emphasis is on the migration of the Slovenian people to the USA and Canada. Students reveal whether they have any relatives or acquaintances in North America and locate their places of residence on the map.
- The acquired knowledge enables students to develop critical thinking and encourages the understanding of modern migration processes in the home country and abroad.

The introduction to the lesson is the trailer of the popular movie the Titanic. We talk about the passengers on the ship: what the motives for the journey are, what nationalities they are, etc.

Through the discussion, students find out that the first inhabitants of North America were Indians and Inuits who are now called the Native Americans. They are discussing and considering what their status is today. In the atlas, they search for the areas where the Native Americans lived before the settlement of the Europeans.

After the announcement that the settlement of North America took place in three waves, students get worksheets with different texts and continue to work in pairs. They analyse the texts and write down some important terms and data.

The title of the lesson is written on the whiteboard. The pairs of students come to the front of the class, present their worksheet and write the most important facts on the whiteboard. All students present their tasks with results in a clear whiteboard presentation. The settlement areas are searched for on the map or on the computer map. We keep talking about the reasons for emigration from Europe, Asia, Africa and Latin America to North America and the impact of immigrants on North America.

A special attention is paid to the migration of Slovenians to North America. We find out that in the second wave (between 1880 and 1914), most Slovenians migrated to North America for economic reasons. Nowadays, emigrants from Slovenia to North America are mostly intellectuals. The term "*brain drain*" is explained and some examples are given. Students ponder over this fact and some examples of Slovenians or people who are of Slovenian origin and lived or are living in North America (Louis Adamič, Sunita Williams, Randy Bresnik, Jure Leskovec, Anže Kopitar, Goran Dragić ...) are expected to be given.

We check the website “*Slovenci v zamejstvu in Slovenci po svetu*” and open links to some organizations or societies in the USA and Canada.

Students are given the maps of North America and they mark the cities where their relatives or acquaintances live. Each student points the places which are drawn on a collective map. We find out that most of them live in the cities, where Slovenians had migrated already at the end of 19th and at the first half of the 20th century, for example Cleveland, Detroit, New York, Boston in the USA and Toronto and Vancouver in Canada.

The lesson ends by giving instructions that students should search for an article about a current migration issue in the USA or Canada on the web or in the newspaper. They should read it, print it, make a summary and present it during the next lesson.

Students realize that migrations have always been part of human history and that we are all part of global migration flows.

Keywords: migrations, North America, lesson, worksheet, map

Glavni viri in literatura/Main References

- Senegačnik, J. (2013). *Svet, Geografija za 2. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.
- Kürbus, T., Hajdinjak, B., Kandrič, B. in Šturm, S. (2004). *Geografske značilnosti sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- *Atlas sveta za osnovne in srednje šole* (2002). Ljubljana: Mladinska knjiga.

MITI IN DEJSTVA O BEGUNCIH IN »BEGUNSKI KRIZI«/MYTHS AND FACTS ABOUT THE REFUGEES AND THE ”REFUGEE CRISIS”

Dr. Boštjan Rogelj

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

bostjan.rogelj@ff.uni-lj.si

Povzetek

»*Begunska/migrantska kriza*« ter z njo povezana azilna politika sta v zadnjih letih postali osrednji politični temi v Evropi in Sloveniji. Rast števila prošenj za azil je sprožila burno razpravo o tem, kdo prihaja v Evropo, zakaj prihajajo in kako bo njihov приход vplival na življenje v Evropi. Kratek obisk različnih spletnih forumov in spletnih komentarjev pokaže, da javnost zelo slabo pozna problematiko prisilnih selitev in begunstva. Razumevanje omenjenih procesov pogosto sloni na nepopolnih ali celo popolnoma napačnih informacijah, na temelju katerih so nastale poenostavljene in napačne predstave in razlage. Le-te ustvarjajo delitve na »*mi*« (prebivalci Evrope) in »*oni*« (prosilci za azil in begunci), pri čemer so »*oni*« predstavljeni kot glavna grožnja evropski kulturi in identiteti. Zaradi naštetega se v javnosti ustvarja in krepi občutek negotovosti in strahu.

Zavedati se je treba, da je »*begunska kriza*« izjemno kompleksen in dinamičen pojav, katerega razumevanje zahteva poznavanje številnih med seboj tesno povezanih dejavnikov. Preučevanje begunstva in prisilnih migracij na splošno zahteva celovit in kompleksen pristop. Geografija je ena redkih ved, ki ponuja ravno to, holistično, interdisciplinarno obravnavo problema. Njena vpetost v različne ravni izobraževalnega sistema ji hkrati omogoča, da svoja spoznanja posreduje širši javnosti ter tako pripomore k boljšemu razumevanju problematike. Pri tem je izjemno pomembno, da sama ne zapade v poenostavljeno in pristransko razlago tega zelo kompleksnega pojava.

V prispevku so predstavljeni nekateri vidiki prisilnih migracij, ki so v javni razpravi o »*begunski krizi*« navadno spregledani, so pa ključni za celovito in kompleksno razumevanje problematike prisilnih migracij, beguncev in prosilcev za azil. Prvi del problematizira idejo, da je begunska kriza edinstven fenomen, s

katerim se soočajo le razvite države. V nadaljevanju je izpostavljena problematičnost ostrega ločevanja med (ekonomskimi) migranti in begunci. V tretjem delu so predstavljeni dejavniki, ki vplivajo na izbiro države zatočišča. Na koncu sta izpostavljeni dve pravili, ključni za zaščito beguncev in prosilcev za azil, in sicer pravilo o nekaznovanju ter pravilo o nevrčanju.

Ključne besede: selitve, begunska kriza, migrant, begunec, prosilec za azil

Abstract

The *refugee/migrant crisis* and the question of asylum policy have become the central political issues in Europe and Slovenia in the recent years. The growth of asylum applications has triggered a vivid debate about who is coming to Europe, why they come and how their arrival will affect the life in Europe. A brief visit to various online forums and online comments shows that the public has a poor knowledge about forced migrations and refugees. Understanding these processes is often based on incomplete or even completely false information, based on which simplified and misleading narratives and explanations have been created. They create delineation between *us* (the people of Europe) and *them* (asylum seekers and refugees), where *they* are seen as the main threat to the European culture and identity. Because of this, the feeling of uncertainty and fear is created and strengthened among the public.

The *refugee crisis* is an extremely complex and dynamic phenomenon, the understanding of which requires the knowledge of many closely related factors. The study of refugee and forced migration generally requires a comprehensive and complex approach. Geography is one of the few disciplines that offers precisely this – a holistic, interdisciplinary treatment of the problem. At the same time, its involvement in various levels of the education system enables the communication of its findings to the general public, thus contributing to a better understanding of the problem. Due to its position, it is of utmost importance that it does not fall into the simplified and biased explanation of this extremely complex phenomenon.

The article presents some of the aspects of the forced migration, which are usually overlooked in the public debate about the *refugee crisis* but are crucial for a comprehensive and complex understanding of the problem of forced migration, refugees and asylum seekers. The first part problematizes the idea that the *refugee crisis* is a unique phenomenon that only developed countries face. The problem of the sharp separation between (economic) migrants and refugees is highlighted next. The third part presents the factors that influence the asylum destination choice. The non-refoulement rule as one of the most important rules for the protection of refugees and asylum seekers is highlighted at the end.

Keywords: migrations, refugee crisis, migrant, refugee, asylum seeker

Glavni viri in literatura/Main References

- International Organization for Migration (2006). *Glosar migracij. Mednarodno migracijsko pravo (Vol. 8)*. Ženeva.
- Rogelj, B. (2017a). Prisilne migracije: novo poglavje starega problema. *Geografski Obzornik* 64 (1), str. 15–22.
- Rogelj, B. (2017b). The Changing Spatiality of the "European Refugee/Migrant Crisis". *Migracijske i Etničke Teme/Migration and Ethnic Themes* 33 (2), str. 191–219.
- Sardelić, J. (2017). From Temporary Protection to Transit Migration: Responses to Refugee Crises along the Western Balkan Route (*EUI Working Paper RSCAS No. 2017/35*). Badia Fiesolana. Pridobljeno s http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/47168/RSCAS_2017_35.pdf.
- van der Klaauw, J. (2010). Refugee rights in times of mixed migration: Evolving status and protection issues. *Refugee Survey Quarterly* 28 (4), str. 59–86. Pridobljeno s <https://doi.org/10.1093/rsq/hdq003>.

UPORABA NAMIZNE DIDAKTIČNE IGRE *PREČKANJE MEJA* PRI POUČEVANJU O MIGRACIJAH IN SLOVENSKEM IZSELJENSTVU/THE USE OF A BOARD GAME *CROSSING BORDERS* TO TEACH ABOUT MIGRATION AND SLOVENIAN EMIGRATION

Dr. Mojca Ilc Klun

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

mojca.ilc@ff.uni-lj.si

Povzetek

Slovenija je ena izmed manjših evropskih držav, a je zaradi svoje geografske lege, zgodovinskega razvoja, socialnih in političnih razmer že stoletja vpeta v različne migracijske procese. Glede na to se nam zastavlja vprašanje, kako dobro so teme, povezane z migracijami, del obveznega izobraževanja mladih. Z raziskavami učnih načrtov, učil in ankete med učenci, ki smo jih izpeljali v letih 2014–2017, smo ugotovili, da so tematike, povezane z migracijami in posledično slovenskim izseljenstvom, iz obveznih delov učnih načrtov navadno izpuščene, da so posledično zaradi tega nedosledno redko navzoče v šolskih učbenikih, da mladi o tematikah slovenskega izseljenstva in migracijah ne vedo veliko, da mladi ne poznajo niti osnovne terminologije, ki je vezana na migracije, da se jim tematike o migracijah trenutno zdijo nezanimive in ne nazadnje, da na mnenje mladih o tematikah, vezanih na migracije, v veliki meri vplivajo socialna omrežja. V želji, da bi tematike, povezane z migracijami in slovenskimi izseljenci, našle mesto v vzgoji in izobraževanju mladih, smo razvili didaktično igro *prečkanje meja*.

Didaktična igra *prečkanje meja* spada med t. i. didaktične, vzgojne, namizne in strateške igre. Igralci prek igre na zanimiv način spoznavajo terminologijo, ki je vezana na migracije (slovensko izseljenstvo) in se pojavlja v vsakodnevem življenju. Razumejo, da obstajajo med posameznimi območji oziroma regijami, ki jih migranti prečijo na svoji poti od izhodiščne do ciljne destinacije, različne meje. Te meje so lahko fizične,² in jih je večinoma lažje prečkati, pa tudi mentalne,³ ki jih ljudje težje premostimo, saj so globlje vsidrane v nas, v naša prepričanja, verovanja. V okviru migracij in izseljenstva se migranti (izseljenci, priseljenci) srečujejo z obema tipoma meja, ki jih želijo premostiti oziroma se z njimi spopadajo. Prav tako igralci med igro spoznavajo različne vrste dokumentacije, ki jo migranti potrebujejo na svoji poti od izhodiščne do končne destinacije. Igralci se med igro soočajo tudi z razlogi izseljevanja na eni strani in vzroki priseljevanja na drugi. Tako se igralci prek igre naučijo osnovno »migracijsko terminologijo«, spoznajo, razumejo in utrdijo svoja znanja o migracijskih procesih (izseljevanju, priseljevanju), obenem pa igra ponuja tudi možnosti za dodaten pogovor o občutjih, čustvih, vprašanjih, ki se igralcu porodijo ob igranju. Igra ima pomembno izobraževalno noto in je zato primerna tudi za uporabo v formalnem ali neformalnem vzgojno-izobraževalnem procesu.

Didaktična igra je zasnovana tako, da jo lahko učitelj uporabi pri učni uri za usvajanje ali ponavljanje učne vsebine s področja migracij in slovenskega izseljenstva. Ker gre za didaktično igro, pri kateri je končni cilj opredeljen kot znanje, poznavanje, razumevanje in uporaba migracijske terminologije, jo lahko učitelj uporabi tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja.

Igra *prečkanje meja* je zasnovana tako, da lahko hkrati igra vsaj pet učencev ali dijakov, lahko pa jo v razredu igrajo v razširjeni različici skupinske učne oblike. Učenci prek nje sami usvajajo znanje, saj so definicije pojmov zapisane na drugi strani vsebinske kartice, tako da je učitelj le v vlogi nadzornika oziroma usmerjevalca, ki v igranje posega le v primeru morebitnih dodatnih vprašanj učencev/dijakov oziroma ob morebitnih nesoglasjih.

Ključne besede: namizne igre, geografija, didaktika, migracije, slovensko izseljenstvo

² Fizične meje: na primer reka, gorovje, meja med dvema državama, meja med dvema celinama.

³ Mentalne meje: meje, ki si jih vsak posameznik ustvari oziroma oblikuje v času svojega življenja (npr. verska, jezikovna, kulturna, spolna, socialna, ekonomska ipd.).

Abstract

Slovenia is one of the smallest European countries, but it has been due to its geographical position, historical development, social and political conditions for centuries involved into different migration processes. Therefore arises the question "How well are migration related topics part of compulsory education of young people?" With different researches (school curricula, textbooks and study among pupils) in the period 2014–2017, we found that topics about migration and Slovenian emigration are omitted from compulsory parts of school curricula, therefore they are inconsistently rarely present in school textbooks, students' knowledge of the migration and Slovenian emigration related topics is very poor, students are unfamiliar with the basic migration terminology, they find those topics uninteresting and their opinion about migration is often influenced by social networks. In order to bring the migration and Slovenian emigration topics in the education of young people, we developed a didactic game *Crossing Borders*.

The didactic game *Crossing Borders* is a didactic, educational board and strategic game. Playing the game, players learn the migration and Slovenian emigration terminology in an interesting way. They understand that there are different borders between places and regions, which migrants cross between their place of origin and the final immigration destination. These borders can be physical, which are in many cases easier to cross, as well as mental, which are more difficult for people to overcome, because they are deeply embedded in us, in our beliefs. In the context of migration and emigration, migrants encounter both types of borders that they want to cross, overcome or face. Players also learn about various types of documentation that migrants need when migrating from the place of origin to the place of immigration. During the game, players also learn about the reasons for migration. When playing the game, players learn the *basic migration terminology*, they learn, understand and consolidate their knowledge about migration processes (emigration, immigration) and at the same time, the game also offers an option for additional discussion about feelings, emotions and issues that arise when playing the game. The game has an important educational note and can therefore be used as a teaching material in formal or informal education.

The game *Crossing Borders* is designed to be used by teachers in the classroom, when they want to educate students about migration processes. Since the final objective is the knowledge about migration processes and Slovenian emigration, teachers can use the game also when assessing the students' knowledge.

The game *Crossing Borders* can be played by at least five students, but they can also play an extended group version including the whole class. The game allows students to learn by themselves the terminology and definitions written on the cards so that the teacher's role is only one of a supervisor or mentor who is answering the questions that arise when playing the game.

Keywords: board games, geography, didactics, migration, Slovenian emigration

Glavni viri in literatura/Main References

- Ilc Klun, M. (2017). *Slovensko izseljenstvo in diaspora v procesu geografskega izobraževanja* (Doktorska disertacija). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Ilc Klun, M. (2017). *Prečkanje meja*. Didaktična igra.
- Ilc Klun, M. (2017). Thinking, teaching and learning about migration processes: The case of Slovenia. Unity in diversity: European Perspective on borders and memories. *Europa Lernen*, Zurich, LIT, str. 118–132.
- Ilc Klun, M., (2014). Teoretična in terminološka izhodišča izseljenstva ter poznavanje tematik izseljenstva med slovenskimi učenci in dijaki. *Dela 41*, str. 165–181.
- Valenčič, V. (1990). Izseljevanje Slovencev v tujino do druge svetovne vojne. *Dve domovini* (1), str. 43–82.

**IDENTITETA, DRŽAVLJANSTVO, MEDKULTURNOST
(DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA IN ETIKA,
ZGODOVINA)**

SESTAVLJENE IDENTITETE, MEDKULTURNI DIALOG IN VKLJUČUJOČE DRŽAVLJANSTVO/HYPHENATED IDENTITIES, INTERCULTURAL DIALOGUE AND INCLUSIVE CITIZENSHIP

Dr. Mirjam Milharčič Hladnik

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo, Univerza v Novi Gorici

hladnik@zrc-sazu.si

Povzetek

Danes smo v Evropi in Sloveniji soočeni z izzivi vključevanja ljudi v družbene in politične institucije. Socializacijo prebivalcev in državljanov v skupni politični kulturi smo prisiljeni misliti v okoliščinah strahu in rasizma, ki jih je Homi Bhabha napovedal že v začetku devetdesetih let 20. stoletja. V času, ko smo sanjali o Evropi demokratičnih načel, svoboščin in človekovih pravic, je s perspektive Velike Britanije, kjer je živel kot migrant, ugotovil, kakšna bo prihodnost. Bil je prepričan, da se bosta pod vplivom koncepta »Evropske trdnjave« močno okrepila konservativni etos in rasizem, ki bosta sprožila paranojo pred migranti in begunci: »Smo v zelo problematičnem položaju s popolnoma novim diskurzom paranoje, ki se pojavlja na obrobju Evrope prav v času, ko nas hočejo prepričati, da bodo znotraj Evrope prepustne meje, nova prijaznost in novo tovarništvo.« (Bhabha, 1993: str. 194) Te napovedi se danes uresničujejo kot aktualni problem sprejemanja in vključevanja beguncev, migrantov in tujcev v EU in Sloveniji.

Koncepti državljanstva se oblikujejo skladno s specifičnim političnim okvirom, kar pomeni, da zahteva oblikovanje koncepta državljanstva premislek o vključevanju vsakega prebivalca in prebivalke v socialni in družbeni red. Vključevanje ali izključevanje pa temelji tudi na identitetnih posebnostih, med katerimi ima največji vpliv etničnost. To izhaja iz povezave med etnično (ne)prilagoditvijo narodu in nacionalni državi, ki je zgodovinsko proizvedeni mit. Razumevanje povezanosti identitete, državljanstva in medkulturnosti, ki izhaja iz drugačne predpostavke, bom ponazorila z navedkom iz *Poročila Sveta Evrope* o možnostih sožitja: »Poročilo poudarja, da so identitete stvar prostovoljne izbire posameznika in da ne sme biti nihče prisiljen izbrati ali sprejeti ene prevladujoče identitete na račun izključitve drugih. Ugotavlja, da bi evropske družbe morale zaobjeti raznolikost in sprejeti, da je nekdo lahko »zavezajen Evropejec« – na primer turški Nemec, severnoafriška Francozinja ali azijski Britanec –, prav tako kot je lahko nekdo afriški ali italijanski Američan. Vendar lahko to deluje samo, če so vsi dolgoletni prebivalci sprejeti kot državljani in če so vsi, ne glede na njihovo veroizpoved, kulturo ali etničnost, obravnavani enako pred zakonom, oblastmi in svojimi sodržavljanji. Tako kot vsi državljani v demokraciji morajo tudi oni vplivati na oblikovanje zakonov, pri tem pa ne veroizpoved ne kultura ne moreta biti izgovor za njihovo kršenje.« (GEP Report, 2011: str. 5).

Poudarek na identiteti, iz katere poročilo izhaja, je izjemno pomembna odločitev. Kot izhodiščni odgovor na diskurz paranoje in rasizma ponuja *Poročilo* koncept »zavezajene« identitete, ki je po definiciji intimen, individualen in fleksibilen. Med primeri »zavezajene« identitete bi tako lahko navedli češkega Nemca, italijanskega Slovenca, slovensko Bosanko, slovensko Rusinjo, grško Bolgarko ali francoskega Britanca in še številne druge identitetne sestavljene naše preteklosti in sedanosti. Navsezadnje so bili ljudje s sestavljenimi identitetami številni že v preteklosti, saj je »raznolikost usoda Evrope«. Seveda ni presenetljivo, da je med institucijami in posamezniki, ki imajo moč in sposobnost spremeniti način, na katerega ljudje razmišljamo drug o drugem in predvsem o »Drugem«, prav šolski sistem. Med tistimi, ki lahko prispevajo k temu, da se evropska »zavezajena« identiteta uveljavi v kontekstu odgovora na naraščajočo nestrpnost in ksenofobijo, so na prvem mestu izobraževalci in njihove vsakodnevne integracijske prakse.

Ključne besede: sestavljene identitete, medkulturnost, vključujoče državljanstvo, integracija, šolski sistem

Abstract

In Europe and Slovenia today, we face many challenges when integrating people in social and political institutions. In the common political culture, we are forced to think about the socialization of inhabitants and citizens in the context of a prevalent discourse of fear and racism which Homi Bhabha predicted already at the beginning of 1990s. At a time when we were dreaming about the European democratic

values, liberties and human rights, he lived in Great Britain as a migrant and realized what future would be like. He was sure that under the influence of the concept of *the European fortress* conservative *etos* and racism would be reinforced which would trigger a paranoid approach to migrants and refugees. He wrote: "*We are in a very problematic situation with totally new discourse of paranoia, which is rising at the margins of Europe in the time when they want to persuade us about the permeable borders of Europe, of new kindness and new companionship.*" (Bhabha, 1993: p. 194)

These predictions have been turning into reality as contemporary problems of accepting and integrating the refugees, migrants and foreigners. Since the concepts of citizenship are developed according to the specific political framework, it means that the development of the concept of citizenship requires a reflection about the inclusion of every inhabitant into social and political structure. This inclusivity – or exclusivity – is based also on the identity specificities and among them ethnicity has the most powerful impact. This stems from the connection of ethnic (non)belonging to the nation and the national states, which is a historically produced myth. I will illustrate how the connection of identity, citizenship and interculturality can be understood in a different way by a quote from the *Report of the Council of Europe* about the possibilities of coexistence:

"The report holds firmly that identities are a voluntary matter for the individual concerned, and that no one should be forced to choose or accept one primary identity to the exclusion of others. It argues that European societies need to embrace diversity, and accept that one can be a 'hyphenated European' – for instance a Turkish-German, a North African-Frenchwoman or an Asian-Brit – just as one can be an African- or Italian-American. But this can work only if all long-term residents are accepted as citizens and if all, whatever their faith, culture or ethnicity, are treated equally by the law, the authorities and their fellow citizens. Like all other citizens in a democracy they should have a say in making the law, but neither religion nor culture can be accepted as an excuse for breaking it." (GEP Report, 2011: p. 5)

The fact that the report focuses on identity is a very important decision. As an approach to the discourse of paranoia and racism, it offers the concept of *hyphenated identity*, which is by definition intimate, individual and flexible. The examples of *hyphenated identity* include Czech-German, Italian-Slovenian, Slovenian-Bosnian, Slovenian-Russian, Greek-Bulgarian or French-Brit and many other identity constructions of our present and past. There were many people with *hyphenated identity* also in the past since *diversity is Europe's destiny*. It comes as no surprise that the most important institution among those that have the possibilities to change the way in which we regard each other and especially *the Others* is the school system. Among those who can enforce the concept of European *hyphenated identity* as an answer to the rising intolerance and xenophobia are most certainly education institutions and their everyday integration practices.

Keywords: hyphenated identities, interculturality, inclusive citizenship, integration, school system

Glavni viri in literatura/Main References

- Bhabha, H. (1994). Between Identities, Homi Bhabha interviewed by Paul Thompson. V R. Benmayor in A. Skotnes (ur.), *Migration & Identity* (str. 183–199). Oxford, New York: Oxford University Press.
- Council of Europe (2011). *Living together, Combining diversity and freedom in 21st-century Europe: Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe* (GEP Report).
- Lukšič Hacin, M., Milharčič Hladnik, M. in Sardoč, M. (ur.) (2011). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Pridobljeno s http://www.medkulturni-odnosi.si/images/stories/publikacije/Medkulturni_odnosi.pdf.
- Milharčič Hladnik, M. (2007). Migracije in medkulturni odnosi. *Organizacija znanja* 4, str. 201–205.
- Milharčič Hladnik, M. (ur.) (2011). V *Življenjske zgodbe o sestavljenih identitetah*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Pridobljeno s http://www.medkulturni-odnosi.si/images/stories/publikacije/IN-IN_zivljenjske_zgodbe_o_sestavljenih_identitetah.pdf.

IGER NI NIKOLI PREVEČ – IZGRAJEVANJE ZNANJA O EVROPSKI UNIJI IN RAZVIJANJE PREČNIH VEŠČIN PRI UČENCIH PREK DRUŽABNIH IGER/THERE IS NO SUCH THING AS TOO MANY GAMES – LEARNING ABOUT EUROPEAN UNION AND DEVELOPING CROSS-CURRICULAR COMPETENCES WITH THE HELP OF BOARD GAMES

Natalija Panić

Osnovna šola Sostro

natalija.panic@gmail.com

Povzetek

V prispevku predstavljam primer, prek katerega učenci z raziskovanjem, veliko mero ustvarjalnosti in precejšnjo mero svobode pri učenju izgrajujejo znanje o Evropski uniji, prek tega pa posledično razvijajo t. i. evropsko zavest in evropsko identiteto. Šola kot pomemben dejavnik socializacije, kjer poteka kontinuiran proces zavednega ter nezavednega učenja, pomembno vpliva na oblikovanje identitete posameznika. Predstavlja prostor, kjer se prenašajo znanje, norme in vrednote. Dobro poznavanje Evropske unije, življenja v njej ter izzivov in možnosti, ki nam jih članstvo v tej zvezi ponuja, je lahko odskočna deska za razvijanje t. i. evropske identitete, ki temelji na demokraciji, spoštovanju človekovih pravic, vladavini prava ter spoštovanju raznolikosti. Pomembna elementa skupne evropske identitete sta tudi evro in državljanstvo Evropske unije, ki s seboj prinašata obveznosti, pravice in nove priložnosti. Vse omenjene elemente najdemo v vsebinah in ciljih, ki so opredeljeni v učnem načrtu predmeta domovinska in državljanska kultura in etika (Učni načrt Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika, 2011: str. 10, 13).

Idejo za projektno nalogo pri obravnavanju vsebin o Evropski uniji sem izgrajevala nekaj let, v šolskem letu 2017/2018 pa sem jo v 8. razredu tudi prvič izvedla. Projektna naloga je svoje prve nastavke dobila na dnevu dejavnosti leto dni prej v 7. razredu, nadaljevanje pa se je zgodilo na dnevu dejavnosti v 8. razredu, kjer so se učenke in učenci prvič podrobneje seznanili z okvirno zgodovino nastanka Evropske unije, z njenimi najpomembnejšimi institucijami in njihovimi nalogami. Temu je sledila dalj časa trajajoča dejavnost, pri kateri so učenke in učenci po vnaprej zastavljenih kriterijih uspešnosti (ki so jih najprej oblikovali znotraj svojih skupin, kasneje pa smo jih sprejeli na nivoju celotnega oddelka) izdelali družabne igre, katerih vsebine so bile povezane z učnimi vsebinami in cilji učnega načrta predmeta domovinska in državljanska kultura in etika v 7. in 8. razredu. Osrednji cilj projektne naloge je bil izdelati družabno igro, ki bo služila usvajanju ali utrjevanju znanja o Evropski uniji.

Delo je potekalo tri šolske ure v okviru rednega pouka, v zadnjem tednu pa so lahko skupine dopolnitve in popravke opravile zunaj ur rednega pouka. Sledila sta preizkušanje in evalvacija iger. Učenci so vrednotili, koliko so snovalci iger uspeli slediti ciljem in zadostiti kriterijem uspešnosti, ki so si jih zastavili. Ob zaključku je sledila razprava o možnostih za izboljšave predstavljenih iger in možnostih razvoja nastalih idej v prodajne izdelke, saj je bil naslednji vsebinski sklop posvečen financam, delu in gospodarstvu.

Ob opravljeni refleksiji načrtovanega dela ugotavljam, da je dejavnost dosegla namen, ki sem ga ob načrtovanju postavila na prvo mesto, tj., aktivirati vse učence in vzpostaviti prijetno, varno ter sproščeno okolje za učenje. S prispevkom želim učitelje in druge strokovne delavce spodbuditi k razmišljanju o načinih pouka, kjer bodo učenci aktivni soustvarjalci procesa učenja. Želim jih opogumiti za udeležanje aktivnih oblik poučevanja in učenja. Način pouka, ki v središče učnega procesa postavlja izzivalno, motivirajoče, privlačno in zabavno učno okolje, ob tem pa še vedno sledi ciljem učnega načrta predmeta, učenke in učence motivira in aktivira ter tako omogoča, da so s sodelovalnim učenjem uspešni prav vsi.

Ključne besede: identiteta, Evropska unija, aktivno učenje, kriteriji uspešnosti, družabne igre

Abstract

The article presents an example of how the students through research, creativity and freedom learn about the European Union (EU) and consequently develop the so-called European consciousness and identity. School as an important element of socialization where continuous and sub-conscious learning takes place

considerably influences the creation of the individual's identity. It is also the place where the exchange and transfer of knowledge, norms and values take place. Being familiar with the EU, its life and challenges member states experience allows us to use it as a starting point in order to develop the so-called European identity based on democracy, respect for human rights, the rule of law and diversity. The important elements of the common European identity are also the common currency Euro and the European Union citizenship, which represent obligations, rights and new opportunities. The entire previously mentioned element is a part of the Citizenship and Ethics Curriculum contents and objectives (Učni načrt Državljska in domovinska vzgoja ter etika, 2011: p. 10, 13).

The idea about the project on the EU has been present for several years. Last year, I first put it into practice with the 8th grade students. It already started during the activity day in the 7th grade and continued in the 8th grade when students got familiar with the EU history and its most important institutions and tasks. Then the students set common success criteria, first designed in groups and later agreed upon by the whole class. Furthermore, the students created some board games connected to the Citizenship and Ethics Curriculum in the 7th and 8th grade. The main objective of the project was to design a board game which would be a helping tool when learning about the EU.

The work was carried out within three learning sessions in the course of regular instruction. In the final week of the project, the students used some extra time for revision in their free time. Afterwards, the piloting and evaluation took place. The students assessed to what extent the designers of the games succeeded in reaching the set success criteria. At the end, there was a discussion about how to further develop the games and the possibilities of placing the products on the market. The following activity was about finances, work and economy.

As I reflected upon the project, I could establish that the activity reached its goal, activated all students and created a positive learning environment. The aim of my contribution is to encourage teachers and others to introduce active learning methods and give the students the chance to co-create the learning process. The instruction which makes a positive learning environment the centre of learning and follows the curriculum learning objectives at the same time motivates the students and enables all to be successful.

Keywords: identity, European Union, active learning, success criteria, parlour games

Glavni viri in literatura/Main References

- Holcar Brunauer, A. idr. (2017). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola*. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Krajc, G, (2010). *EU v šoli*. Priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi. Pridobljeno s http://arhiv.mm.gov.si/vlada/temp/EU/EUvSOLI_72.pdf.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DD_E_OS.pdf.

SLOVENSKI NARODNI PREPOROD SKOZI FORMATIVNO SPREMLJANJE/SLOVENIAN NATIONAL AWAKENING THROUGH FORMATIVE ASSESSEMENT

Marjetka Čas

Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje

marjetacass@gmail.com

Povzetek

V prispevku predstavljam, kako pri pouku obravnavam slovenski narodni preporod, za naš narod tako pomembno in prelomno temo. Osvetlila bom formativno spremljanje učencev na primeru učnega sklopa Slovenski narodni buditelji konec 18. stoletja. Učni sklop smo obravnavali v 90-minutni fleksibilno izvedeni strnjeni učni uri. Namen zasnovane učne ure je bil, da učenci ovrednotijo pomen slovenskih narodnih buditeljev za dvig slovenske narodne zavesti, na temelju elementov formativnega spremljanja pa nadgradijo svojo bralno pismenost, vrednotijo svojo zmožnost sodelovanja in komuniciranja v skupini ter spremljajo lastno učenje.

Pojmi etnična skupnost, narod in nacija označujejo ljudi, ki se prepoznavaajo kot povezani v skupino na podlagi nekaterih skupnih značilnosti. Pripadniki etnične skupnosti se identificirajo drug z drugim na podlagi skupne dediščine, ki zajema predvsem skupen jezik in na njem temelječo kulturno ustvarjalnost (Toplak, 2011).

In prav jezik je tisti, ki je tudi slovenskemu narodu dal svojevrsten pečat. Slovensko narodno prebujanje oz. preporod tako označuje postopno zavedanje lastne identitete in želje po priznanju.

Učenci so pri pouku razvijali različne vseživljenjske veščine, kot so veščine dela z viri, komunikacijske veščine in kritično razmišljanje. Skozi celotno učno uro je potekala večsmerna ustna povratna informacija. Izjemnega pomena sta bila tudi samovrednotenje in refleksija lasnega dela in dela v sodelovalni skupini, saj sta učencem dala uvid, kako bi lahko svoje delo nadgradili in kaj bodo v prihodnje pri delu spremenili. V uvodnem delu ure so učenci aktivirali svoje predznanje z namenom, da dobijo uvid, kaj o tej temi že vedo. Delo je potekalo v heterogenih sodelovalnih skupinah. Na listu papirja, t. i. podstavku, so zapisali tri do pet ali več ključnih pojmov (individualizacija), ki jih poznajo v povezavi z obravnavano tematiko, in jih nato v sodelovalni skupini predstavili svojim sošolcem. V skupini so pojme rangirali in jih predstavili preostalim skupinam v razredu. Najbolj so izstopali pojmi domoljubje, slovenski jezik in slovenski narod.

Nato so učenci na podlagi ciljev oblikovali namene učenja in zapisali kriterije uspešnosti. Sledilo je individualno delo z viri, ko so s pomočjo Paukove bralne učne strategije iz virov izluščili ključne besede oz. pojme. Po končanem zapisu so v sodelovalni skupini predstavili svoje delo, skupaj zapisali povzetek in dopolnili Vennov diagram, s katerim so primerjali položaj šolstva v drugi polovici 18. stoletja s šolstvom danes. Učno snov so ponovili na temelju postavljanja vprašanj sošolcem. Spodbudila sem jih k postavljanju vprašanj na različnih taksonomskih ravneh.

Ugotavljam, da so učenci pri takšnem načinu dela aktivnejši in kažejo večji interes za učenje, njihovo znanje pa je posledično kakovostnejše in trajnejše. Formativno spremljanje prispeva k izboljševanju odnosov med učenci, krepitvi komunikacijskih veščin prek sodelovalnega učenja in k sprejemanju raznolikosti. V procesu formativnega je viden prav vsak učenec. Pouka ne načrtujem več sama, pač pa ga sooblikujem skupaj z učenci. Usmerjam jih in vodim glede na njihovo predznanje, sposobnosti in interese. Ker je razred zelo heterogen v znanju, je treba delo nenehno individualizirati. Takšen način dela mi omogoča, da sem pozorna na vse učence, ki jim s spodbudnimi povratnimi informacijami pomagam, da napredujejo vsak po svojih zmožnostih. Tako formativno spremljanje učinkovito krepi tudi individualno identiteto učencev.

Ključne besede: slovenski narodni preporod, jezik, identiteta, formativno spremljanje, napredek učencev

Abstract

In this article, I present how I deal with the syllabus on Slovenian national awakening in the classroom, a key subject of extreme importance for the Slovenian people. Formative assessment of students will be presented during the topic of Slovenian national political activists at the end of 18th century. The topic was discussed during a 90-minute flexible lesson. The purpose of the lesson was to evaluate the importance of Slovenian national political activists for raising the national consciousness. By using formative assessment tools, students upgrade their reading, collaboration and communication skills and they monitor their own learning process.

The terms ethnic group and nation describe a category of people who identify with each other based on similarities such as common ancestry, language, history, society (Toplak, 2011). Language in particular was the foundation for the Slovenian national awakening. Slovenian national awakening is therefore understood as a gradual raising of awareness of the Slovenian identity and aspirations for recognition.

During the lessons, the students were developing different lifelong learning skills: recognising appropriate sources of information, communication skills, critical thinking. Two-way oral feedback was given in every stage of learning. The emphasis was on self-evaluation and reflexion on students' individual and group work. By means of self-evaluation, the students gain insight about how to upgrade their work and improve their performance in the future.

In the beginning stage of the lesson, students activated their prior knowledge to establish what they already know. Students worked in heterogeneous groups. They had to write three to five or more (individualisation) keywords on a piece of paper (Base method), rate them and present them to their peers. The key words that stood out the most were: patriotism, Slovenian language and Slovenian nation. The next stage of the lesson was source work, where students used Pauk's reading strategy to write key words and concepts. The third stage was presentation within the group, formation of abstracts and comparison of the school system in the 2nd part of the 18th century and the school system of today by using the Venn's diagram. The students revised by asking and answering each other's questions. They were encouraged to ask questions on different taxonomy levels.

This type of work enables students to be involved actively in the process of learning, they are more interested in their own learning process and therefore their knowledge increases and gives more lasting results.

Formative assessment leads to improvement in students' relationships, increase in communication skills and acceptance of differences. In the formative assessment process, every individual is heard. I no longer plan my lessons on my own, but co-design them with students. I lead students according to their prior knowledge, interests and abilities. The class is a heterogeneous group; therefore, constant individualisation is necessary. This type of work creates the opportunity for the teacher to be attentive to all students, to encourage them by giving them feedback and help them to progress at their own pace. Such formative assessment effectively reinforces the individual identity of students.

Keywords: Slovenian national awakening, language, formative assessment, identity, students' progress

Glavni viri in literatura/Main References

- Toplak, C. (2011). Etnične skupnosti, narodi in nacije. V M. Lukšič - Hacin, M. Milharčič Hladnik in M. Sardoč (ur.), *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čas., M. (2018). Slovenski narodni buditelji skozi prizmo formativnega spremljanja učencev. V *Formativno spremljanje pri zgodovini* (str. 56–63). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

BIOGRAFSKO UČENJE IN SPREMINJANJE IDENTITETE: OSEBNA IZKUŠNJA INVALIDNOSTI IGORJA PLOHLA/BIOGRAPHIC LEARNING AND CHANGING OF IDENTITY: PERSONAL EXPERIENCE OF IGOR PLOHL'S DISABILITY

Mag. Igor Plohl

Osnovna šola Bojana Iliča Maribor, OE bolnišnični oddelki

igor.plohl@guest.arnes.si

Povzetek

Biografsko učenje je učenje iz svoje lastne življenjske izkušnje oziroma zgodbe ali iz življenjskih zgodb drugih ljudi (Slana, 2012). Rosulnik Kožarjeva (2018) biografsko učenje obravnava kot proces, ki se dogaja v vsakdanjem življenju in (re)konstruira identiteto, znanje, veščine, stališča in vrednote. Posameznik tako vse življenje soustvarja svoja znanja in identiteto. Južnič (1993) pravi, da je identiteta »*občutenje in sidrišče človekovega obstajanja, pripadanja, ukoreninjenosti*« (prav tam, str. 5), ter loči med osebno in skupinsko identiteto. Prva se nanaša na posameznika in jo definira predvsem avtoidentifikacija, skupinska identiteta pa je povezana z neizogibno potrebo človeka po pripadnosti neki skupini (Južnič, 1993).

Prispevek predstavlja primer biografskega učenja pri predmetu domovinska in državljanska kultura in etika v sedmem razredu pri vsebinskem sklopu *Posameznik, skupnosti, država*. Avtor prispevka je paraplegik, ki v osnovni šoli opravlja delo učitelja. Ker je njegova invalidnost jasno vidna, prvo učno uro nameni predstavitvi (re)konstrukcije lastne identitete po usodni nesreči. Metodo pripovedi osebne življenjske zgodbe, ki je oblika biografske metode in za katero Rosulnik Kožarjeva (2018) uporablja izraz narativno učenje, povezuje z avtobiografskim romanom *Ne domišljaj si!* (Plohl, 2012). Avtor na podlagi refleksije dela z učenci ugotavlja, da je metoda zaradi vidnega povečanja notranje učne motivacije učencev izjemno učinkovita. Učenci pozorno in z zanimanjem prisluhnejo učiteljevi pripovedi, se aktivno vključujejo v pogovor in postavljajo kakovostna vprašanja. Na spoznavni ravni pridobivajo nove informacije in znanja, na emocionalni in odnosni pa razvijajo empatijo, kar vodi tudi k omejevanju lastne egocentričnosti. Težav z zagotavljanjem nemotenosti poteka učnega procesa ni.

Igor Plohl je pred nesrečo živel običajno življenje »*hodečega*«. Po pridobitvi diplome Pedagoške fakultete se je zaposlil kot učitelj v osnovni šoli. V prostem času je rad potoval, se ukvarjal s športom in preživljal čas s prijatelji. Leta 2008 je po neurju pri popravilu strehe padel z lestve in v trenutku postal paraplegik. Po dolgotrajni rehabilitaciji se je z veliko volje ter s pomočjo sorodnikov in prijateljev znova osamosvojil (nakup prilagojenega avtomobila, zaposlitev v bolnišnični šoli, preselitev v prilagojeno stanovanje, nakup kolesa na ročni pogon, pisateljstvo ...) in tako redefiniral svojo identiteto, način življenja in življenjske cilje.

Učitelj pri pouku prek procesov učenja in poučevanja sledi naslednjim učnim ciljem: učenci s pomočjo učiteljeve osebne življenjske zgodbe opredelijo značilnosti identitete posameznika ter njeno spreminjanje skozi čas; na podlagi učiteljeve osebne življenjske zgodbe in predznanja kritično osvetlijo primere integracije invalidov v družbo; prepoznavajo značilnosti sestavljene identitete in analizirajo primere posameznikov s sestavljeno identiteto. Cilji se povezujejo s cilji učnega načrta za domovinsko in državljansko kulturo in etiko (Učni načrt Državljska in domovinska vzgoja ter etika, 2011: str. 8): učenci prepoznavajo svojo pripadnost skupinam in skupnostim; razvijejo sposobnost za preučevanje razlik v skupnosti in med skupnostmi; razumejo, kako pomembna je za skupnost medsebojna strpnost njenih članov; razumejo, kako nastajajo predstave o drugih in drugačnih; spoznavajo pomen strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja.

Avtor s svojim pedagoškim delom v bolnišnični šoli in kot gost v drugih vzgojno-izobraževalnih ustanovah z neposrednim stikom z učenci, metodo pripovedi osebne življenjske zgodbe in odkrito komunikacijo krepi družbeno strpnost, sprejemanje drugačnosti in sobivanje v raznolikosti.

Ključne besede: biografsko učenje, identiteta, invalidnost, spreminjanje identitete, Igor Plohl

Abstract

Biographic learning is treated as a process that is happening in our daily lives and it (re)constructs identity, knowledge, skills, attitudes and values (Rosulnik Kožarjeva, 2018). The individual creates knowledge and identity throughout their entire life. Južnič (1993) says that identity is "*the feeling and anchor of human existence, belonging, rootedness*" (ibidem: str. 5) and distinguishes between personal and collective identity.

The contribution introduces the example of biographical learning used in the class on Homeland and Civic Culture and Ethics in the seventh grade for the unit "*Individual, community, country*". The author of the article is a paraplegic who teaches in a primary school. Because his disability is clearly visible, he devotes his first lesson to the presentation of the (re)construction of his own identity after the accident.

The biographical method of telling a personal life story, for which Rosulnik Kožarjeva (2018) uses the term narrative learning, is connected with the autobiographical novel *Ne domišljaj si!* (Plohl, 2012).

Based on the reflection on the work with the students, the author concludes that the method, due to a visible increase in the student's internal learning motivation, is extremely effective. Students listen carefully and with interest to the teacher's narratives, they are actively engaged in conversation and ask good questions. At the cognitive level, they acquire new information and knowledge, while at the emotionally level, they develop empathy, which also leads to the restriction of one's own egocentricity.

Before the accident, Igor Plohl lived a normal life of a *walking person*. After graduating at the Faculty of Education, he was employed as a primary school teacher. While they were repairing the roof, Igor fell from the ladder and became a paraplegic in 2008. After a long rehabilitation, he became independent with the help of the relatives and friends. In that way, he redefined his identity, lifestyle and life goals.

The teacher, through learning and teaching processes, follows the following learning objectives: Students, knowing the teacher's personal life story, define the characteristics of an individual's identity and its change over time; on the basis of the teacher's personal life story and previous knowledge, the students highlight the examples of integrating disabled people into society; they recognize the characteristics of a composite identity. The objectives are linked to the objectives of the curriculum for Homeland and Civic Culture and Ethics (Učni načrt Državljska in domovinska vzgoja ter etika, 2011: str. 8): students recognize their belonging to groups and communities; they develop the ability to study the differences in the community and between communities; they understand the importance of tolerance of its members; they understand how the concepts of others are different; they learn about the importance of tolerance and mutual respect for the culture of coexistence.

The author promotes social tolerance, acceptance of difference and coexistence in diversity with his pedagogical work at a hospital school and as a guest in other educational establishments through a direct contact with the students, using the method of telling a personal life story.

Keywords: biographic learning, identity, disability, changing identity, Igor Plohl

Glavni viri in literatura/Main References

- Južnič, S. (1993). *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Plohl, I. (2012). *Ne domišljaj si!: dve leti življenja nekega paraplegika*. Maribor: Založba Pivec. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije.
- Rosulnik Kožar, K. (2018). Biografsko učenje in spreminjanje identitete: migracijske izkušnje Neže Gerkišič – Agnes Lacroix. *Dve domovini (48)*, str. 129–146.
- Slana, U. (2012). *Prisluškovanje življenju, biografsko učenje v skupini*. Ljubljana: Socialna akademija – zavod za izobraževanje, raziskovanje in kulturo. Ljubljana: Salve d. o. o.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

RAZBIJMO STEREOTIPE – RAP/LET'S BREAK THE STEREOTYPES – RAP

Bernarda Avsenik

Osnovna šola Bičevje Ljubljana

bernarda.avsNIK1@guest.arnes.si

Povzetek

Formativno spremljanje vključuje preverjanje znanja brez ocenjevanja in posredovanje kakovostne povratne informacije, prilagojene znanju in zmožnostim učenca. Učni proces, usmerjen na učence, zagotavlja pridobivanje vseživljenjskih znanj in kompetenc. Učitelj strokovno vodi učni proces, ki je dinamičen in zahteva neprestano spremljanje napredka in dosežkov učencev. Aktivna udeležba učencev in sprotno preverjanje znanja povečujeta učenčevo motivacijo in lastno odgovornost za uspeh.

Znanje v veliki meri vpliva na posameznikovo identiteto, saj je samo dobro izobražen človek lahko kritičen do sebe in do družbe. Z zavedanjem samega sebe najde svoje mesto v družbi, identiteto pa lahko oblikuje le v odnosu z drugimi.

V prispevku predstavljam primer mini projekta na temo stereotipov, ki sem ga izvedla z učenci 9. razreda. Učence iz različnih kulturnih okolij sem skozi samostojno delo vodila k cilju, ki je prerasel v videoizdelek in uspešen javni nastop, kar je krepilo samopodobo ter potrjevalo njihovo vlogo aktivnih državljanov in omogočalo povratno informacijo družbe ter prek pozitivnih vzornikov krepilo identiteto.

Pri tematiki stereotipov sem učence spodbudila, da izhajajo iz svojega kulturnega okolja in lastnih izkušenj. Razmišljali smo o krivičnih in škodljivih stereotipih, ki jih družba posreduje prek različnih sporočil. Bili so ogorčeni nad ožigosanjem ljudi in izražali nezadovoljstvo, da se stereotipi uporabljajo za določanje osebnosti človeka. Predlagala sem, da stališča zapišejo v obliki sloganov. Ker učim tudi angleščino, smo razmišljali v angleščini. Razdelili so se v skupine in ustvarjali. Ker so imeli bogato vsebino in visoko sporočilno vrednost ter so vsebovali rime, sem predlagala, da slogane strnejo v pesem. Besedilo so uglasbili, odločili so se za rap. Ustvarili so glasbeno podlago in poskušali repati. Bilo je zabavno in z nekaterimi smo pesem posneli. Preostali so narisali likovne podobe. Najboljše so zmontirali s posnetkom.

Poslali smo ga v ZDA, kjer smo s 1600 učenci iz 60 držav sodelovali v mednarodnem projektu *Global Partners Junior*, ki je prek spleta povezoval učence po svetu na teme globalnega učenja. Pozitivni komentarji so učencem krepili samopodobo in potrdili vrednost njihovih sporočil. V veliki mednarodni skupnosti so ugotavljali, da se tudi na drugih delih sveta soočajo s stereotipi, ki jih rešujejo.

Mini teater je v sklopu *Festivala strpnosti* razpisal natečaj za literarne/videoprispevke mladih, kjer smo prav tako sodelovali. Učenci so prejeli priznanje ter vabilo, da na zaključni prireditvi odrepajo pesem. Strah je premagala spodbuda priložnosti, da izrazijo stališča in pokažejo, kaj znajo. Glasbenik Jose jim je eno popoldne pomagal ujeti ritem in jih spodbujal pri delu.

Napisali smo scenarij, izdelali pripomočke in ob pomoči šolske pedagoginje, ki je pomagala z idejami, v parku Tivoli posneli videospot. Izdelek uporabljamo kot šolski pripomoček. V Mini teatru so učenci poželi aplavz, njihov trud in delo pa sta bila osmišljena.

Verjamem, da so se v procesu dela učenci veliko naučili, da se je njihova pozitivna samopodoba okrepila, da so spoznavali nevarnosti stereotipov in svojo vlogo ter moč pri njihovem preprečevanju, hkrati pa se vse bolj zavedali pozitivnih vzornikov ter dobrih strani raznolikosti sveta in pridobitev multikulturne družbe ter svoje vloge v njej.

Ključne besede: stereotipi, rap, identiteta, samopodoba, multikulturalnost

Abstract

Formative assessment includes verification of knowledge without assessment and quality feedback, tailored to the knowledge and abilities of the learner who acquires life-long knowledge and competences. The teaching process, led by a competent teacher, is dynamic and requires constant monitoring of improvement of the learners. Active participation of the learner and regular evaluation of his knowledge increase the learner's motivation and responsibility for success.

Knowledge can greatly affect a person's identity. Only a well-educated person can be critical of himself or of society. By being aware of himself, the individual finds his place in society, while identity can be formed only through interactions with others.

In this contribution, I present an example of a mini project on the topic of stereotypes, which I conducted with 9th grade primary school students. I led the students from different cultural backgrounds through their independent work to achieve their goals. This resulted in a video clip and successful public performance which strengthened their self-esteem and role of active citizens.

I encouraged my students to give examples from their own cultural environment and experience. They were outraged because of human branding and expressed disagreement because stereotypes are often used to determine the individual's personality. I suggested to write down their opinions as slogans in English.

In groups, they started to be creative. The content of the slogans was rich and the messages were very deep. They created a background music and started rapping. It was fun and some of them recorded the song. Some drew pictures which they edited by adding the recorded song.

They sent the video clip to their peers in the USA. We were then collaborating with 1600 students from 60 countries in an international project *Global Partners Junior*, which connected students from all over the world on the topics of global learning. The positive comments strengthened the students' self-esteem and confirmed the value of their messages. In a huge international community, they found out that stereotypes are present all over the world and that people do not ignore but try to break them.

We submitted our video clip to a Mini teater's literature/video competition. The students got the recognition and an invitation to rap live at their final ceremony. They soon overcame fear due to opportunity to express their views and show what they can do. The rap musician Jose helped them one afternoon to catch the beat and encouraged their work.

We also wrote a script, made some accessories and, with the help of our school counselor, recorded another video clip in the Tivoli park. Now, we use it as a school tool. In Mini-teater, the audience applauded the students for their performance and their work became meaningful to them.

I believe the students learnt a lot while working and their positive self-esteem was strengthened. They found out about the dangers of stereotypes and their own role and strength to prevent them. They also became more and more aware of their positive rolemodels and the advantages of the world's diversity as well as the benefits of a multicultural society and their role in it.

Keywords: stereotypes, rap, identity, self-esteem, multicultural

Glavni viri in literatura/Main References

- Hardy (2015). Girls, Boys, and Stereotypes. V Hardy, *Colorful Communities* (str. 17–23). New York: New York City Global Partners.

BITI IN SOBIVATI
(DRUŽBA V OSNOVNI ŠOLI, DRUŽBOSLOVJE V SREDNJI ŠOLI)

ŠOLA IN ČLOVEČNOST/SCHOOL AND HUMANITY

Dr. Anica Mikuš Kos
Slovenska filantropija
a.kos@siol.net

Povzetek

Na človečnost v sedanjem času vplivata dva močna, vzajemno se podpirajoča procesa – proces neoliberalizacije s svojimi vrednotami individualizma, tekmovalnosti ter invazija elektronskih povezav, digitalizacije, spajanja človeka z elektronsko napravo. Pritožujemo se nad izgubo človečnosti pri mladih – nad majhno občutljivost za notranja dogajanja pri drugih, izgubo interesov za drugega in za skupnost, prevzetost z virtualnim svetom. Četudi velja opozorilo, da ne smemo posploševati in da niso vsi mladi izgubili interesa in vzgibov za človečnost, vrsta raziskav kaže, da se osebni profil mladih spreminja. Vprašanje je, kako usmeriti mlade v človeštvo, človečnost. Pri tem najprej pomislimo na družino in starše. Vendar je v ečina staršev vpeta v pravila delovanja in vrednote sedanje ureditve sveta in odnosov. Prizadevajo si dati otroku najboljšo popotnico za sodobno življenje – za uspešnost, za možnosti za zmago v tekmi.

Sprašujemo se, koliko lahko vgradimo vzgojo za človečnost v šolo, ki je za družino drugo najbolj pomembno socializacijsko okolje. Še posebej nas zanima osnovna šola, ki vključuje vse otroke v državi. Otroci in mladi so vključeni v šolo v svojih formativnih letih, ki so za sprejemanje novih stališč mnogo bolj pomembna kot leta odraslosti. Ob tem pomislimo, da je šola le podsistem celotnega sistema družbene ureditve, v katerem prevladujejo vrednote imeti, doseči, zmagati, prehiteti ... Vendar ima šola le dokajšnjo mero avtonomije in veliko praktičnih možnosti za to, čemur smo včasih rekli »vzgoja srca«. V socialnem prostoru osnovne šole vsi otroci v Sloveniji živijo in nabirajo izkušnje veliko ur vsak delovni dan v obdobju vsaj devetih let. Velika večina otrok pa preživi v šoli 13 let svojega življenja. Šola je edina in zadnja priložnost, da ulovimo celotno populacijo mladih, da jim približamo vrednote in vrednosti človečnosti.

Če smo pravični, je treba povedati, da se v šolah ne glede na prevladujočo ideologijo in odnose tekmovalnosti, ki se nujno povezuje z egoizmom, dogaja veliko dobrega. To se dogaja v socialnem tkivu oddelka in šole, po zaslugi mnogih šolskih delavcev, ki po svoji naravi žarčijo sporočila in izkazujejo vedenje človečnosti, in po zaslugi mnogih otrok, ki zaradi svojega značaja ali družinske vzgoje še niso ujeti v zanko tekme.

Ko govorimo o tem, da je šola vpliven prostor, vzgoje za človečnost, nimamo v mislih le posamičnih programov ali predmetov o čustvenem in psihosocialnem področju. Osnova so spremembe etosa, osnovnih vrednot (ne le v deklarativnem smislu), razvijanje praks solidarnosti v šolskem vsakdanu za vse učence. Vzgoja za empatijo, prosocialno vedenje, solidarnost, socialna odgovornost do skupnosti bi morali prodreti v vsako poro delovanja šole, v vse predmete – od telovadbe do državljske vzgoje. To se dogaja skozi izražena stališča, razprave, refleksijo o vzrokih in posledicah posamičnih pojavov (socialnih, zgodovinskih, fizikalnih, ekoloških) za človeštvo in seveda predvsem skozi delovanje in sporočila učiteljev. V teh prizadevanjih gotovo najdejo svoje mesto različne pedagoške metode, strategije, različni programi, kot so čustveno, psihosocialno in socialno opismenjevanje. Posebno vlogo pri vzgoji za človečnost ima prostovoljno delo učencev, ki omogoča socialno učenje skozi delovanje.

Ne pričakujmo hitrih radikalnih sprememb usmerjenosti in vrednot šolskega sistema. Vprašajmo se bolj skromno in realistično, kaj lahko storimo v okviru obstoječe stvarnosti šolstva. Odgovori so bogati, pomembni ne le za otroke, temveč tudi za našo prihodnost.

Ključne besede: otroci, mladostniki, šola, vzgoja, človečnost

Abstract

Today, humanity is influenced by two important mutually supporting processes: the process of neo-liberal economy with its values, individualism and competitiveness and the invasion of electronic connections, digitalization and the fusion of the human being with electronic devices. We complain about the loss of humanity in young generations – lack of sensibility for feelings and needs of others, interest for others and for the community, preoccupation with the digital world. Although these statements should not be generalized, there is scientific evidence about the changing personality profile of the youth. The question is how to re-orient the youth towards humanity and humanism. The first answer points to family and parents. But the majority of parents are trapped in the reality and values of the present social organization and interpersonal relationships. They try to prepare their children for the modern life circumstances and priorities – achievements, chances to win.

The school is, after the family, the second most important space of socialization. We are particularly interested in the primary school that embraces all children in the country. Children and youth attend school in their formative years which are much more important for the development of values and attitudes than the adult years. The first reflection concerning the role of the school is that the educational system is only a subsystem of the global neo-liberal society organization with prevailing values to have, to possess, to achieve, to win ... But we must keep in mind that the school has a certain amount of autonomy and many practical opportunities for what we used to call “*sentimental education*”. All children in Slovenia spend a considerable number of hours, every working day for nine years, in the social space of the primary school. The majority of children spend 13 years in school. The school is the last opportunity to reach the whole population of youth in order to influence their humanity.

In spite of the prevailing ideology and the relationship of competition which is unavoidably linked to egoism, many good things are happening in schools. They take place in the social tissue of the class thanks to many school workers who by their nature and human qualities disseminate messages and manifest behavior of humanity and due to many children who because of their family upbringing or human nature have not yet been trapped in the loop of merciless competition.

When considering school as an important space and vehicle of socialization for humanity, we have in mind not only various programs, workshops and courses of social and emotional education. The basic component is change (not only officially declared change) of orientation, ethos, basic values of the school and the development of good practices of solidarity in everyday life in class and school. Education fostering humanity, empathy, solidarity and pro-social behavior should be incorporated in all activities and relationships inside the school and all subjects – from gymnastic to civic education. This can be realized through explicit attitudes, discussions, reflections on causes and consequences of various events (physical, environmental social, historical ...) for humanity and of course through the behavior and messages of teachers. Various pedagogic methods, strategies, programs, courses and workshops, such as emotional and social literacy, are certainly an important part of those endeavors. School-based voluntary work of children and youth is an excellent opportunity to learn through work and plays a special role in fostering humanity.

We should not expect rapid radical changes of the school system. Let us rather consider in a modest and realistic way what can we do in the frame of the present social reality of the school. The answers are rich and important not only for children but for our future as well.

Keywords: children, youth, school, education, humanity

Glavni viri in literatura/Main References

- Juul, J. (2017). *Empatija*. Radovljica: Didakta.
- Mikuš Kos, A. (2017). Človečnost in duševno zdravje. V M. Košak Babuder (ur.) *Duševno zdravje otrok današnjega časa* (str. 357–381). Radovljica: Didakta.
- Mikuš Kos, A. (2017). Prostovoljno delo, organizacije civilne družbe in duševno zdravje otrok. V M. Košak Babuder (ur.) *Duševno zdravje otrok današnjega časa* (str. 322–354). Radovljica: Didakta.

- Spivak, A., Lipsey, M., Farran, D. in Polanin, J. (2015). *Practices and Program Components for Enhancing Prosocial Behavior in Children and Youth. A Systematic Review*. Pridobljeno s https://campbellcollaboration.org/media/k2/attachments/Spivak_Prosocial_Behavior_Protocol.pdf.
- Wentzel, K. (2015). *Prosocial Behaviour and Schooling. Encyclopedia on Early Childhood Development*. Pridobljeno s <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/4447/prosocial-behaviour-and-schooling.pdf>.

BITI IN SOBIVATI – IZZIVI IN PRILOŽNOSTI ZA KULTURO SOBIVANJA/TO BE AND TO LIVE TOGETHER – CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR A CULTURE OF COEXISTENCE

Jožica Pika Gramc, Mihaela Kerin

Zavod RS za šolstvo

jozica.gramc@zrss.si; mihaela.kerin@zrss.si

Povzetek

Dinamika in kompleksnost današnjega časa terjata ponovne premisleke o našem življenju in bivanju. Spreminja se pogled na konstitutivne dimenzije posameznika, družbe, na razumevanje naših identitet, prostora in časa; tudi zaradi vplivov, ki temeljito spreminjajo način življenja in dela.

Kako se s tem vsakodnevno soočati in odzivati ob spoznavanju in kritičnem razumevanju samega sebe in sveta? Kako razvijati sposobnosti za učinkovito oblikovanje odnosov z drugimi?

Naraščajoča raznolikost znotraj šol pomeni priložnosti in izzive, da prek znanja, različnih izkušenj mladi pridobijo vpogled za razumevanje in veščine (socialne, medkulturne ...), ki so potrebne za življenje v skupnosti, in ob tem razumejo, kaj pomeni biti človek in sobivati z drugimi.

Pomembno je, da učenje kulture sobivanja poteka v varnem in spodbudnem učnem okolju, v vsakodnevni učni situaciji ali sistematično pri dejavnostih, zasnovanih v ta namen (delavnice, prostovoljstvo idr.).

Pomembno je, da se pri mladih razvijata in krepi občutek pripadnosti skupnosti in zanimanje za skupno dobro, za reševanje problemov, prevzemanje odgovornosti in dolžnosti v različnih skupnostih: vključevanje mladih v različne interakcije v razredu, šolski skupnosti, lokalnem okolju. Mladim je treba omogočiti, da v socialnem okolju uspešno zadovoljujejo svoje temeljne psihosocialne potrebe.

Poudarek je tudi na socialno-čustvenem opismenjevanju, s katerim mladim omogočamo situacije za samournavanje svojih čustev in mišljenja. Konkretno izkušnje mladim omogočajo boljše razumevanje in prepoznavanje svojih močnih področij in zmožnosti za izražanje in razumevanje različnih pogledov ter mnenj. Neposredno pridobivanje izkušenj in ustrezno povratno informiranje pozitivno vplivata na sprejemanje odločitev, na odnos do znanja in življenja.

Ob tem se pri mladih krepi občutek za odgovornost, samoiniciativnost, pogum za premagovanje ovir in soočanje s težavami ob iskanju rešitev z drugimi.

Načrtovane dejavnosti naj mladim omogočajo izražanje čustev, razvijanje empatije, pozitivne samopodobe, samozaupanje, samospoštovanje in odgovornost.

Njihova vključenost in soudeležnost v različne dejavnosti pozitivno vplivata na njihovo razumevanje socialnih okoliščin, pri tem pa se krepi pripadnost različnim skupnostim in socialna odgovornost.

Ključne besede: kultura sobivanja, socialno učenje, soudeležnost, pripadnost, odgovornost, ustvarjalne življenjske pobude

Abstract

The dynamics and complexity of modern life demand from us to reconsider the concepts of life and existence. The perception of constituent dimensions of the individual, the society, the comprehension of our identities, space and time, is changing. This is also due to influences that are fundamentally changing our way of life and work.

How should one, in their everyday life, face and respond to learning about and critical understanding of oneself and of the world? How to develop one's abilities to design relationships with others effectively?

The growing diversity in schools presents opportunities and challenges for young people to gain (through knowledge and experience) comprehension and skills (social, intercultural, etc.) which are necessary for a life in a community and to understand what it means to be a human being and to live together with others.

It is important for the learning about the culture of living together to occur in a safe and encouraging learning environment, in everyday learning situations or systematically during purposefully designed activities (workshops, voluntarism, etc.).

It is crucial for young people to develop and strengthen their feeling of belonging to a community and their interest for common good, for problem solving, for taking responsibility and for duties in different communities: participation of young people in various class interactions, school and local communities. Young people have to be given the opportunity to meet their basic psychosocial needs in their social environment.

The emphasis is also on the social-emotional literacy, by means of which young people experience situations in which self-regulation of their emotions and reasoning can happen. Practical experience empowers young people with better understanding and recognition of their strengths as well as abilities to express and understand different views and opinions. Direct experience and adequate feedback positively affect their decision-making process and their attitude to life and knowledge.

At the same time, young people strengthen their sense of responsibility and self-initiative, and gain the courage to overcome obstacles and to face problems when searching for solutions with others.

Emotional expression, empathy development, positive self-image, self-confidence, self-esteem and responsibility should be made possible for young people.

Young people's participation and inclusion in different activities positively influences their understanding of social context and strengthens their sense of belonging to different communities and social responsibility.

Keywords: culture of coexistence, social learning, participation, belonging, responsibility, creative life initiatives

Glavni viri in literatura/Main References

- *Competences for democratic culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies* (2016). Council of Europe.
- Delors, J. idr. (1996). *Learning: The Treasure within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the 21st Century*. Unesco.
- Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Vogrinčič Čačinović, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli. Učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Zakon o prostovoljstvu (ZProst). *Uradni list RS*, št. 10/11, 16/11 – popr. in 82/15.

OD LJUDI ZA LJUDI/FROM PEOPLE TO PEOPLE

Metka Čebulj

Šolski center Ravne na Koroškem, Gimnazija

metka.cebulj@gmail.com

Povzetek

Šola je pomemben dejavnik socializacije. V njej se otroci ne naučijo samo tekmovati z vrstniki v znanju, športnih in ustvarjalnih dosežkih, ampak se naučijo tudi sodelovati z drugimi, poslušati različna mnenja, spoštovati druge kulture in krepijo solidarnost, ki je ena temeljnih vrednot prostovoljstva (Gladek, 2015). Prostovoljstvo kot družbeno vrednoto že mnogo let vključujemo v vzgojno-izobraževalni sistem (35. člen, Zakon o prostovoljstvu), saj krepi medčloveško solidarnost. Leta 2012 pa je Strokovni svet Republike Slovenije na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport v gimnazijskih programih določil tudi nov učni načrt za izbirni predmet v tretjem letniku, Vzgoja za solidarnost, ki temelji na spodbujanju mladih k prostovoljskemu delu oz. prosocialnemu vedenju. Glavni cilji izbirnega predmeta so:

- razvijanje ozaveščenosti in občutljivosti mladih za socialna dogajanja in za prepoznavanje potreb pri posameznikih, skupinah in skupnosti;
- razvijanje socialnih (medosebnih, medkulturnih in družbenih) znanj in veščin (kompetenc), potrebnih za sobivanje in skupno reševanje problemov in izboljšanje kakovosti življenja posameznikov, skupin in skupnosti;
- pridobivanje izkušenj pri izvajanju aktivne državljanske vloge in motiviranje za takšno vlogo v prihodnosti.

Učni načrt je kombinacija teoretičnih osnov (dvajset ur predavanj in dvajset ur interakcijskih vaj) in praktičnega izvajanja solidarnosti v različnih življenjskih okoljih (30 ur).

Takšni pristopi k učenju so deležni precejšnjega zanimanja mednarodne javnosti in so danes ena od najhitreje rastočih izobraževalnih pobud v sodobnem osnovnem, srednjem in višješolskem izobraževanju. Že same po sebi veljajo takšne oblike učenja za dobro izobraževanje in vzgojo, saj pozitivno vplivajo na kognitivni razvoj, dajejo priložnosti za avtentično učenje, aktivno angažiranje mladih, vzgajanje sodelovanja, omogočajo zadovoljevanje interesov posameznika in izzivajo mlade, da razširijo svoja obzorja onkraj območij lagodja, da tvegajo pot na neznana ozemlja (druge kulture, druge navade ...) (Furco, 2013).

Refleksije dijakov, ki so vključeni k izbirnemu predmetu vzgoja za solidarnost, dokazujejo ta spoznanja:

»Počutim se fantastično, ker lahko pomagam, saj s tem naredim tudi nekaj zase.«

»Vsakič znova sem se nasmejala in napolnila s pozitivno energijo.«

»Ni vse v denarju ... moje delo je poplačano z nasmehom ljudi, ki jih osrečim.«

»Cenim občutek topline in pripadnosti, ki ga dobim vedno znova.«

»Koristneje sem porabila čas, kot bi ga v učilnici za zvezki.«

»Energija, ki jo vložim, se podvoji, ko vidim, kako so se navezali name.«

»Če bi lahko, bi se še enkrat odločila za ta izbirni predmet.«

Ovire za prosocialno vedenje lahko najdemo vedno in povsod, a vsako lahko premagamo, če res hočemo.

»Tole gre od ljudi za ljudi – ne glede na to, kaj si, kje si, kdo si. Tole gre od ljudi za ljudi – za vse ljudi.«
(Murat & Jose).

Ključne besede: solidarnost, prosocialno vedenje, vzgoja, mladostniki, učinki

Abstract

School is an important factor in socialization. In school, children learn not only to compete with peers in knowledge, sports and creative achievements but also learn to work with others, listen to different opinions, respect other cultures and strengthen solidarity, which is one of the fundamental values of volunteering (Gladek, 2015).

Volunteering as a social value has been included in the educational system for many years (Article 35, Volunteering Act), as it strengthens interpersonal solidarity. In 2012, the council of experts of the Republic of Slovenia at the Ministry of Education, Science and Sport also defined a new curriculum in grammar schools for an optional subject in the 3rd year of Education for Solidarity, based on the encouragement of young people to volunteer work or prosocial behavior. The main objectives of the optional subject are:

- Developing youth awareness and sensitivity for social events and identifying the needs of individuals, groups and communities;
- Developing social (interpersonal, intercultural and social) skills and competences needed to coexist and jointly solve problems and improve the quality of life of individuals, groups and communities;
- To gain experience in implementing an active civic role and to motivate them for such a role in the future.

The curriculum is a combination of theoretical basics (twenty hours of lectures and twenty hours of interaction exercises) and the practical implementation of solidarity in different living environments (30 hours).

Such approaches to learning are of considerable interest to the international public, and today they are one of the fastest growing educational initiatives in modern elementary, secondary and tertiary education. Such forms of learning themselves are considered as good practices since they positively influence cognitive development, give opportunities for authentic learning, actively engage young people, educate them, enable them to satisfy the interests of the individual and encourage young people to spread their horizons beyond the areas of comfort, to take risks and discover unknown territories (other cultures, other habits ...) (Furco, 2013).

Feedback from the students who are included in the optional subject Education for Solidarity confirm these findings:

"I feel fantastic because I can help and with that I also do something for myself."

"Every time I had a laugh and filled myself with positive energy."

"It's not all about money ... my work is rewarded with a smile on people's faces."

"I appreciate the feeling of warmth and belonging that I get over and over again."

"My time has been spent more usefully than in a classroom behind books."

"The energy that I am investing doubles when I see how the people that I have helped got attached to me."

"If I could, I would like to take this optional subject again."

Obstacles to prosocial behavior can be found every time and everywhere, but any obstacle can be overcome if we really want to. *"This goes from people to people – no matter what you are, where are you, who you are. This is from people for people - for all people."* (Murat & Jose).

Keywords: solidarity, prosocial behavior, education, adolescents, effects

Glavni viri in literatura/Main References

- Čebulj, M. (2014). *Učni načrt. Program srednja šola. Vzgoja za solidarnost*. Neobvezni izbirni predmet. Ljubljana. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
- Furco, A. (2013). Skupnost kot vir učenja: analiza učenja z družbenokoristnim delom v osnovnem in srednjem izobraževanju. V Dumont, H., Istance, D. in Benavides, F. (2013). *O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Gladek, N. A. (2015). *ABC prostovoljstva v šolah*. Ljubljana: Slovenska filantropija.
- Mikuš Kos, A. (1999). *Prostovoljno delo v šolstvu*. Ljubljana: Združenje Slovenska filantropija.

SOČUTJE IN LJUBEZEN – REŠITEV ZA ČLOVEŠTVO/COMPASSION AND LOVE - SOLUTION FOR MANKIND

Bojana Pivk - Križnar
Osnovna šola 8 talcev Logatec
pivkbojana@gmail.com

Povzetek

Ob besedi sobivanje se moj spomin ustavi pri jati gosi, ki letijo proti jugu v obliki črke V. Ko ptica zakrili, ustvari vzgonski veter in ta ptici za njo olajša letenje. Ptice, ki letijo v jati, letijo v obliki črke V, letijo pa za 71 odstotkov hitreje, kot če bi letele vsaka zase. Gosi na koncu jate glasno spodbujajo gosi pred seboj, da ohranjajo tempo. In ko bolna ali ranjena gos omaga, jo iz jate pospremita dve gosi. Z njo ostaneta, dokler ne ozdravi in ponovno vzleti ali pa pogine. Šele takrat odletita in pohitita k svoji jati ali pa se pridružita kaki drugi.

Nekaj podobnega se začne dogajati v razredu (izkušnje imam z učenci na razredni stopnji), ko učenci začutijo stisko sovrstnikov. Zanimivo je, da je njihova empatija še tako močna, da ne potrebujejo konkretnih izkušenj kot večina nas odraslih.

Dovolj je že nekaj fotografij ter posnetkov sovrstnikov z njihovimi družinami in neviden most sočutja in ljubezni je vzpostavljen.

V našem primeru konkretno s sovrstniki v Nubskih gorah. Z možem Tomom Križnarjem zdaj že nekaj let zapovrstjo skupaj obiskujeva in poskušava pomagati približno še pol milijona živčim Nubam – staroselskim prebivalcem, ki so še vedno zelo povezani z naravo. Nubam, ki se sredi najbolj krute vojne za nadzor naravnih virov v Afriki že desetletja borijo za golo preživetje, pa še vedno ohranjajo optimizem. Skrb za sočloveka – tudi za sovražnika, če je potrebno, pa ostaja na prvem mestu.

Z namenom ozavestiti svetovno javnost, poskušava v objektivne fotoaparatorov in kamer uloviti čim več strahovitih posledic skrbno načrtovanih strategij sudanske vojske, katerih cilj pod vodstvom islamskih fundamentalistov in pragmatikov muslimanske bratovščine je iztrebiti domorodne prebivalce Nubskih gora.

Tako najini posnetki in fotografije kažejo realnost Republike Sudan v 21. stoletju; majhne slamnate šole, brez šolskih pripomočkov in z nekaj prostovoljnimi učitelji; lakota; številne bolezni; obnemogli gobavci; žrtve bombnih napadov; žalostni pogledi vojnih sirot ...

Težko je spoznanje, da je to v vsem obilju materialnih dobrin zahodnega sveta to dopustljivo in mogoče, a upanje ostaja, ko v družbi otrok ugotoviš, da so njihova srca še živa.

Tako kot se gosi čutijo, da so samo toliko močne, kot je v jati močan najšibkejši člen, se otroci zavedajo, da njihova prihodnost ni odvisna samo od njihove sreče, ampak tudi od sreče sovrstnikov, ne glede na to, na kateri strani zemeljske poloble živijo.

V prispevku v stezi *Biti in sobivati* bom predstavila nekaj izbranih fotografij in posnetkov, ki so jih videli tudi otroci, ter njihove reakcije, dejanja in nastale izdelke (glineni sončki, torbice, angleško-arabski slovar, pisma ...), ki te v trenutku popeljejo k iskanju odgovora na vprašanje: »Ali lahko prav sočutje in ljubezen še rešita človeštvo?«

Ključne besede: Nuba, genocid, gobavost, sovrstniki, sočutje

Abstract

When I think about living together, I think of a flock of geese flying South. They fly together and help each other. A similar thing happens in class when children feel compassion for their companions. Their empathy is strong. A few photos of their peers and families are enough to build a bridge of love and compassion.

Our case included a peer from the Nuba Mountains. For several years now, my husband Tomo Križnar and I have been visiting and trying to help the Nuba people – a half million of indigenous people who are strongly connected with nature. They live and fight to stay alive in the middle of a cruel war in Africa and yet they manage to maintain optimism. Taking care of others – even the enemy – remains their number one priority.

We want to spread the word about them with the help of a camera and we document the cruelty of the Islamic fundamentalists.

Our short movies and photos show the reality of the Republic of Sudan in the 21st century: small schools, no tools, only some volunteering teachers, hunger, lepers, victims of bomb attacks, sad eyes of war orphans ...

It is difficult to imagine how this is possible when we in the western world have everything. But in the company of children, hope remains, their hearts are still alive.

Like the geese, they feel we are stronger together and that it does not matter on which side of the world we live.

I will show some photos and movies that were also shown to children. I will talk about their reactions, actions, products (clay sun, bags, english-arabic dictionary, letters). They will take you on a search for an answer. Can love and compassion save mankind?

Keywords: Nuba, genocide, leprosy, peers, compassion

Glavni viri in literatura/Main References

- Fotografije in posnetki iz arhiva: Tomo Križnar in Bojana Pivk - Križnar.
- Vavpotič, Ž. (2012). *Moja žepna srčna knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Križnar, T. (2010). *Nafta in voda*. Ljubljana: Impres d.o.o., samozaložba.

DINAMIČNI IN USTVARJALNI PRISTOPI PRI POUKU DRUŽBOSLOVJA/DYNAMIC AND CREATIVE APPROACHES TO SOCIAL SCIENCES TEACHING

Mojca Ogorelc

Ekonomska in trgovska šola Brežice

mojca.ogorelc@guest.arnes.si

Povzetek

Sodobne raziskave kažejo, da je ustvarjalnost najvišja v obdobju mladostništva. Predvsem se morata ustvarjalnost in radovednost razvijati pri otroku že v predšolskem obdobju. Šola naj bi učencem zagotovila in omogočala spodbudno okolje za odkrivanje novih idej ter znanj. Učitelj mora pouk zasnovati drugače, bolj dinamično, in vložiti več energije za ustvarjalno poučevanje in generiranje novih idej pri učencih. S takim načinom poučevanja bomo omogočili premike poučevanja družboslovnih vsebin. Kritično in ustvarjalno mišljenje postajata najpomembnejši veščini pri izobraževanju poklicev prihodnosti.

Z ustvarjalnostjo se nam odpre povsem nov svet, nova obzorja in nove dimenzije. Samozavestno vstopamo v polja neodkrita in neznanega. Ustvarjalnost pomeni različnost. Vsak človek je lahko ustvarjalen na svoj način. Odločilna stopnja v človekovem razvoju je njegova specifična človeška govorica in uporaba razuma. Po ustvarjalnosti se človek bistveno razločuje od živalskega sveta. Za razvoj ustvarjalnosti je najpomembnejša radovednost (še posebej v zgodnjem otroštvu), ki začne s šolanjem upadati, zato jo moramo pri učencih še posebej spodbujati.

Ustvarjalne posameznike lahko prepoznamo po treh ključnih dejavnikih: njihovih lastnih sposobnostih oz. talentih, spodbudnem okolju, ki jih obdaja, ter osebnostnih značilnostih, kamor spadajo vztrajnost, nagnjenost k strateškemu tveganju in socialne veščine ter nekonformizem. Predvsem pa ustvarjalnost pri učencih prepoznamo po njihovih specifičnih osebnostnih lastnostih: miselna neodvisnost ter prožnost in odprtost za nove izkušnje. So samozavestni, vztrajni, notranje motivirani z raznolikimi interesi, spoštujejo tudi iracionalno in se občasno tudi umaknejo v samoto, rabijo mir in svobodo za ustvarjanje.

Na nastanek novih idej vplivajo spodbudno okolje, socialna identiteta in sposobnost sodelovanja. Pomembno je ustvariti okolje, ki ne kaznuje napačnih odgovorov in vzpostavi varno ter prijateljsko vzdušje. Pri spodbujanju in razvijanju ustvarjalnosti pri pouku družboslovja lahko uporabimo naslednje tehnike ustvarjalne mišljenja pri pouku družboslovja:

- dopuščamo izražanje nenavadnih in inovativnih idej,
- učencem postavljamo odprta vprašanja,
- učence spodbujamo za nove in domiselne načine reševanja nalog,
- učence spodbujamo, da postavljajo vprašanja,
- učence spodbujamo za sodelovanje pri skupnem ustvarjanju,
- dopuščamo generiranje idej v skupini ali individualno,
- sami kot vzgojitelji ali učitelji pokažemo lastno ustvarjalnost in domiselnost.

Kot učitelji poskušajmo pri učencih spodbuditi ustvarjalen način razmišljanja, da bo sam odkril čim več različnih uporabnih rešitev. Naj naše izkušnje ne vplivajo na učenčevo ustvarjalno mišljenje. Sam naj odkrije model odprtosti za novosti in ideje. Učitelj naj postane dober vzgled ustvarjalne osebe učencem ter obvlada tehnike ustvarjalnega mišljenja. Spodbuja naj jih k zapisovanju ustvarjalnih idej. Zakaj je potrebno več ustvarjalnosti? Zakaj otroke in učence učiti ustvarjalnega mišljenja? Zakaj bi morali več ustvarjalno razmišljati? *»Ker nam to lahko izboljša življenje, ga naredi bolj veselega, optimističnega, zabavnega in uspešnega tudi s poslovnega, finančnega vidika, lahko dobite več prijateljev, pa tudi sami postanete bolj zabavna družba,«* je odgovoril oče lateralnega, ustvarjalnega razmišljanja Edward de Bono.

Naj ustvarjalnost postane vaša vrednota in vrednota naše slovenske družbe. Pa čim bolj bodite ustvarjalni na vseh področjih svojega življenja.

Ključne besede: ustvarjalnost, ustvarjalno mišljenje, motivacija, veščine, družboslovje

Abstract

Modern surveys show that creativity is at its height in the age of adolescence. Creativity and curiosity must be developed in the child in the pre-school time in particular. School should provide and enable an encouraging environment for discovering new ideas and knowledge. Teachers have to design their lessons in a different way to be more dynamic and devote more energy to creative teaching and generation of new ideas in students. This kind of teaching will facilitate advances in teaching social science topics. Critical and creative thinking are becoming the most important skills in education for jobs of the future.

Creativity opens an entirely new world, new horizons and new dimensions. We confidently enter the field of the undiscovered and unknown. Creativity means diversity. Each person can be creative in their own way. The specific human speech and use of the intellect play the critical role in human development. Creativity makes us significantly different from the animals. Curiosity plays the most important role in the development of creativity, especially in early childhood. However, curiosity starts declining in school, therefore it has to be particularly encouraged in students.

Creative individuals can be recognised by three key factors: their own abilities or talents, encouraging environment that surrounds them and personal characteristics such as persistence, tendency toward strategic risk and social skills, and nonconformity. Mostly, we recognize creativity in students by their specific personality characteristics: cognitive independence, flexibility and openness to new experiences. They are confident, persistent, self-motivated with a variety of interests, they also respect the irrational and they sometimes withdraw in solitude, peace and freedom to create.

The emergence of new ideas is influenced by the encouraging environment, social identity and cooperation. It is essential to create an environment which does not punish wrong answers and establishes a safe and friendly atmosphere. To encourage and develop creativity in social sciences lessons, we can use the following techniques of creative thinking:

- We allow students to express unusual and innovative ideas.
- We ask students open questions.
- We encourage students to find new and imaginative ways of solving tasks.
- We encourage students to ask questions.
- We encourage students to take part in team creating.
- We allow ideas to be generated individually or in groups.
- We show our own creativity and inventiveness as pre-school teachers and teachers.

As teachers, we try to encourage students to think creatively and let them discover as many useful solutions as possible. Our own experience should not affect the student's creative thinking. The student should discover his own model of being open to new ideas by himself. The teacher should become a role model of a creative personality for his students and should master the techniques of creative thinking. He should encourage students to write down creative ideas. Why is a greater creativity needed? What is the purpose of teaching children and students creative thinking? Why should we do more creative thinking? *"It is because this can improve our life, it can make our life happier, more optimistic, entertaining and successful, including the business and financial aspects, you can get more friends, and you can become a more amusing company yourself,"* answered Edward de Bono, the father of lateral, creative thinking.

Let creativity become your value and the value of our Slovenian society. Be creative as much as you can in all areas of your life.

Keywords: creativity, creative thinking, motivation, skills, social sciences

Glavni viri in literatura/Main References

- Hozjan, D. (2014). Konceptualizacija pojma ustvarjalnosti v šolskem prostoru. *Didakta*, 24 (171), str. 2–4.
- Kam Keong, Y. (2008). *Vsi smo ustvarjalni*. Brežice: Primus.
- Pečjak, V. in Štrukelj, M. (2013). *Ustvarjam, torej sem*. Celovec: Mohorjeva Celovec.
- Pečjak, V. (1987). *Misliti, delati, živeti ustvarjalno*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Srića, V. (1999). *Ustvarjalno mišljenje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

MEJE ČLOVEKOVE ODGOVORNOSTI ZA SOČLOVEKA/LIMITS OF HUMAN RESPONSIBILITY FOR FELLOW HUMANS

Robert Waltl

MINI TEATER

robert.waltl@mini-teater.si

Povzetek

Meje človekove odgovornosti za sočloveka so eno najpomembnejših vprašanj našega časa. Iz svojega šolskega znanja, branja, izkušenj poskušam izveči osnovne črte za razmišljanje o tem. Pojem odgovornosti izhaja iz človekovih pravic. Od prve Deklaracije o človekovih pravicah je to nekaj neizpodbitnega. Veliki filozofi in pisatelji 20. stoletja so se po izkušnji dveh strašnih svetovnih vojn morali soočiti z razvrstitvijo po pomembnosti in so odgovornost za drugega postavili pred vse človekove pravice. Kolikokrat smo slišali besede »*To ni moja napaka*«, »*V to sem bil prisiljen*«? Vsakič gre za to, da poskuša človek odriniti odgovornost za nekaj, kar je storil drugemu. Vendar bi mi, vsaj teoretično, zmeraj morali vedeti, kaj počnemo sebi in drugim ljudem.

Če je želja po nečem utemeljena v potrebi, potem izpolnitev prinaša zadovoljstvo. Če pa je cilj le to, da bi imeli več kot drugi, smo obsojeni na razočaranje in še večje nezadovoljstvo. Vedno je kje kdo, ki ima kaj, česar mi nimamo – in to je dovolj, da se v nas zbudi zavist in nam preprečuje, da bi bili zadovoljni s tem, kar je naše. Zato pohlep uniči tistega, ki ga čuti. V najglobljem smislu tisti, ki hlepijo, ne morejo doumeti temeljne resnice, da je na tem svetu vsega dovolj, da lahko zadovolji vse potrebe vseh, nikoli pa ne more potešiti človeškega pohlepa.

Ob dokumentarnem gradivu, ki ga prikazujemo na Festivalu strpnosti, smo se lahko soočili tudi s težavami ogromnega števila beguncev, ki danes obupano tavajo po svetu. Nikoli v zgodovini jih še ni bilo toliko. Zaradi tega moramo spremljati države, kjer so krizne razmere, in preprečiti prisilno delo ter posredovati, preden bodo begunci postali sužnji.

Narava je partner, ki nas uči, kako živeti v 21. stoletju, ko so naravna bogastva vse manjša, biološka različnost in ekosistemi pa ogroženi. Če se naučimo, kako skrbeti za naravo, se bomo naučili zaščititi človeštvo.

S svojim delovanjem, v gledališču, kot režiser in igravec, pa tudi v skupnosti, kot aktivist v boju za človekove pravice ali pa na primer kot vrtnar, ki si prizadeva urediti Križevniško ulico, poskušam dati svoj prispevek okolju, v katerem živim in delam. Zame je delo nekakšno poslanstvo, pa tudi sicer se mi zdi delo najgloblje pričevanje človečnosti.

Oblika družine ni nekaj večnega. Zaradi splošnega napredka v svetu so družine danes, recimo, tudi matere samohranilke ali očetje z otroki, istospolne družine, samski ljudje. Zdi se mi, da je najpomembnejša vloga družine to, da ne samo otrokom, ampak vsem članom zagotavlja trdnost/varnost, ljubezen in možnost za razvoj.

Besede so pogosto lahko oteževalni element, ampak sam se raje osredotočam na tiste, ki prispevajo h komunikaciji. Mislim, da prinašajo v naša življenja veliko ustvarjalnosti. Da so izvor inovativnosti in da bi jih morali uporabljati ne samo v medsebojni komunikaciji, temveč tudi pri delu. Gledališče je gotovo pravo mesto, ki to omogoča. In najpomembnejše je, da nam besede in besedne igre ponujajo ljubezen do iskrenega in čistega/neskaljenega smeha, da nas usmerjajo/učijo, kako imeti rad življenje in predvsem, kako imeti rad ljudi okoli sebe.

Ključne besede: človek, solidarnost, strpnost, etika, empatija

Abstract

The limits of human responsibility toward other humans is one of the key issues of our time. With the help of the knowledge acquired in school, from reading and from my own experience, I will try to build the foundation for my reasoning. The notion of responsibility comes from human rights. Since the first Declaration of Human Rights, this has been an undisputed fact. After experiencing two world wars in the twentieth century, great philosophers and writers had to rank the human rights in order of importance, placing responsibility toward other humans on the top. How many times have we heard words as *this is not my fault, I was forced to do this*? In such cases, one person is shifting the responsibility for something they had done to someone else. But we should always, at least in theory, know what effect we are having on ourselves and other humans.

If a desire to have something comes from a need, its fulfilment brings satisfaction. If the only goal we have is to have more than others, we are doomed to disappointment and even greater dissatisfaction. There is always someone who has something we do not and that is all it takes to arouse envy and prevent us from being happy with what we have. This is the reason why greed can ruin you. In the deepest sense, those who yearn cannot comprehend the fundamental truth that there are enough things in this world to satisfy the needs of everyone but not enough to satisfy human greed.

The documentary material exhibited at the Festival of Tolerance confronted us with the problems of the great number of refugees wandering desperately around the world today. There have never been so many. We need to be in touch with the countries in crisis, prevent forced labour and intervene before refugees become slaves.

Nature is our partner that teaches us how to live in the 21st century, when natural resources are getting scarcer and biological diversity and ecosystems are under threat. If we learn how to take care of nature, we will learn how to protect humanity.

With my work as a theatre director and actor as well as in the community as an activist fighting for human rights or as a gardener tending the Križevniška Street, I aim to give my contribution to the environment in which I live and work. For me, work is a mission and the deepest expression of humanity.

The form of a family is not something eternal. The world is evolving and today a family can be a single parent, same-sex families, single persons. I think the most important role of a family is to provide steadiness/security, love and possibility for development, not only for children but for all the members.

Often, words can be an aggravating element; yet, personally, I prefer those who contribute to better communication. I think they bring a great deal of creativity into our lives. They are the source of innovation and should be used not only for communication but also for our work. The theatre is surely the first place where this is possible. And, most importantly, words and wordplays bring us the love for sincere and pure/untroubled laughter, teach/show us how to love our lives and, especially, how to love people around us.

Keywords: human, solidarity, tolerance, ethics, empathy

Glavni viri in literatura/Main References

- *Vsi tukaj, vsi skupaj* (Anja Tuckerman in Tine Shulz) in *Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev* (Rafik Schami in Ole Konnecke) v prevodu Tine Mahkota (Založba Zala, 2015)/Mini teater 2017.
- Ulrich Hub: *Natanovi otroci*/Mini teater 2017.
- Asher Kravitz: *Judovski pes*/Mini teater 2016.
- *Nevidni* – Claus Räfle, Nemčija, 2017/*The Invisibles* – Claus Räfle, Germany, 2017.
- *Brezmejno* – Peter Zach, Slovenija, 2016/*Beyond Boundaries* – Peter Zach, Slovenia, 2016.

ROCK MULČKI – IDEJA ALI PROVOKACIJA?/ROCK KIDS – IDEA OR PROVOCATION?

Emir Jušič

Osnovna šola Nove Jarše

emir.jusic@guest.arnes.si

Povzetek

Ko se ozrem nazaj po prehojeni poti, se vprašam, ali je bilo vse to početje vredno. Je bil vložen čas dejansko pametno vložen čas v otroke, idejo, izvedbo? Mirne vesti si lahko odgovorim z DA, vsaka minuta vložka je poplačana s pozitivnimi vibracijami, nekaterimi odgovori in novimi vprašanji.

Rock mulčki – Otroški pevski zbor OŠ Nove Jarše je v času, ko sem prevzel njegovo vodenje, štel malo manj kot 10 otroških glasov. Ob letošnjem pomladanskem koncertu jih je nastopilo 105, starih od 6 let dalje, za njimi pa je stalo še 29 mam in učiteljic. Iz pevskega zbora ni bil zaradi pomankanja posluha ali katerega koli drugega razloga nikoli odpuščen noben otrok. Vse smo sprejeli medse.

Sprva smo izvajali otroške pesmi, potem pa so si otroci želeli še kaj več, motiv, zakaj ostati in biti del zbora. Lotili smo se drugačnih glasbenih zvrsti, od zimzelenih pesmi do popa, bluesa, džeza, funka, rapa, klasične in narodno-zabavne glasbe, heavy metala in ne nazadnje tudi rocka. Po večini smo se lotevali slovenskih izvajalcev.

Vedno smo se najprej pogovarjali o besedilih in njihovih sporočilih vrednostih. Zgodilo se je, da smo namesto petja tudi po nekaj dni analizirali besedila, preden smo se lotili melodije. Pomembno je bilo zavedanje, o čem pojemo in kaj sporočamo. Za nas je najpomembnejše sporočilo, da so tudi najmlajši lahko sogovorniki odraslim in da zmorejo včasih sporočiti tisto, česar odrasli ne znamo. Lotevamo se tem, kot so ljubezen, smrt, vojna, droge, mobing, sreča, sovraštvo. Celoten program pa povezuje megeneracijsko sodelovanje otrok in sporočanje.

Pred nekaj leti se je otrokom iz otroškega zbora porodila ideja, da bi lahko pomagali tistim otrokom, ki si nekaterih stvari ne morejo privoščiti, tako da organiziramo dobrodelni koncert. O svojih dejavnostih in željah smo obvestili naše glasbene vzornike, velikane slovenske glasbene scene, in jih povabili, da skupaj na odru zapojemo njihove pesmi in tako pomagamo otrokom v stiski. Vsi so se odzvali in sodelovali pri projektu. Po prvem velikem koncertu v Centru kulture Španski borci smo tudi dobili ime – Rock Mulčki. Povezani z Zvezo prijateljev mladine Slovenije smo do zdaj organizirali tri dobrodelne koncerte, dvakrat smo napolnili dvorano v Cankarjevem domu, letošnji koncert na Kongresnem trgu v Ljubljani pa je bil posebno doživetje.

Naš namen ni le prepevati, želimo si sporočiti, radi smo provokativni, radi povemo, o čem pojemo, želimo biti slišani in predvsem hočemo pomagati vrstnikom, tistim, ki pomoč najbolj potrebujejo. Nagrajeni pa smo z nastopom na odru skupaj z Vladom Kreslinom, Severo, Tomijem Megličem (Siddharta), Gregorjem Skočirjem (Big Foot Mama), Neisho, Tino Marinšek (ex Tabu), z Galom Gjurinom, Borutom Maroltom (NIET), Hamotom, Pepel in Kri, Mihom Kraljem (Dekameroni), Tinkaro Kovač, MRFY, Koala voice, Bo! in drugimi mojstri glasbe.

Junija 2018 smo iz rok predsednika republike prejeli nagrado Jabolko navdiha.

Ključne besede: rock glasba, otroci, dobrodelnost, provokacija

Abstract

When I look back on this journey, I ask myself, *Was it all worth it? Was the time for the children, the idea and its execution smartly invested?* I know that the answer is YES, every invested minute has been paid back in positive vibrations, some answers and also new questions.

Rock Kids – the children’s choir of OŠ Nove Jarše had less than 10 members when I took charge of it. At the concert that took place in spring of this year, there were 105 kids performing, aged six or older, and there were 29 mothers and teachers by their side. There has never been a child that was discharged from the choir because of a lack of singing talent or any other reason. Every one of them has been accepted into our group.

At first, we only performed songs for children, but then, the kids expressed a wish for something more, a motivation to make them stay and be a part of the choir. We started working on other genres, ranging from evergreen songs to pop, blues, jazz, funk, rap, classical and national music, heavy metal and last, but not least, rock. Mostly, we performed Slovenian songs.

We always talk about the lyrics and their message first. There have been times when we had analyzed the lyrics for days before starting to work on the melody. Being aware of what we are singing about is important. For us, the most important message is that even the youngest of kids can converse with adults, and sometimes, they can express things that adults cannot. We talk about things like love, death, war, drugs, happiness, hate. This entire project is connected through the intergenerational cooperation of children and sending a message.

Some years ago, the kids in the choir got the idea that we could help the children who cannot afford things other children can by organising a charity concert. We contacted our musical influences, the giants of Slovenian music, and told them about our activities and wishes and invited them to perform their songs with us on stage and help children in need. All of them accepted our invitations and cooperated with us on the project. After our first big concert in Španski Borci, we also got our name – Rock Kids. In partnership with the Association of Friends of Youth of Slovenia, we have organised three charity concerts up until now. We have filled up the hall of Cankarjev Dom twice, and this year’s concert at the Congress Square in Ljubljana was a special experience.

Our purpose is not just to sing, we want to send a message, we like to be provocative, we like to talk about what we are singing about, we want to be heard and foremost, we want to help our peers that need help.

In June 2018, we received the award Jabolko Navdiha by the President of Slovenia.

Keywords: rock music, children, charity, provocation

KO PROJEKT POSTANE STRAST – ZAPOJ, ZAPLEŠI, ZAIGRAJ/WHEN A PROJECT TURNS INTO PASSION – LET’S SING, DANCE, PLAY

PRIMER DOBRE PRAKSE NA SREDNJI ŠOLI ZA FARMACIJO, KOZMETIKO IN ZDRAVSTVO (SŠFKZ), LJUBLJANA/A BEST PRACTICE EXAMPLE AT THE SECONDARY SCHOOL OF PHARMACY, COSMETICS AND HEALTH CARE (SŠFKZ), LJUBLJANA

Petra Vončina

Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo, Ljubljana

petra.voncina@guest.arnes.si

Povzetek

ZAPOJ, ZAPLEŠI, ZAIGRAJ je bila kulturna prireditev naše šole v dvorani Konservatorija za glasbo in balet v Ljubljani, 22. 12. 2017. Z združitvijo prizadevanj dveh interesnih dejavnosti (SŠFKZ ima talent in Pevsko-instrumentalnega kluba PIK) in mentoric: Mirjam Horzelenberg, Valerije Sedlar, Petre Vončine in Sare Zavec je nastala enourna glasbeno-plesna prireditev, s katero smo trikrat obeležili dan samostojnosti in enotnosti ter predstavili talente naše šole.

Idejna zasnova se je začela februarja 2017, septembra pa se je začela aktivna priprava. Ključnega pomena je bil intenzivni pripravljalni vikend, ko smo pripravljali scenarij, vadili pesmi ter se med seboj povezali. Takrat smo se začutili in vedeli, da vsak želi dati od sebe največ in najbolje, vsak je bil enako pomemben, vsak je čutil ustvarjalno strast in hkrati odgovornost za svoj del. Intenziteta priprav se je stopnjevala in prireditev je uspela.

Kaj se je torej zgodilo ob projektu, ki je z ustvarjalnim zanosom prežl in povezal vse sodelujoče?

Vsak ima potencial za osebno izpolnitev in za doseg veliko višjih ciljev, če odkrije svoj element, tj. strasti in talente. Element namreč sestavljata dve glavni razsežnosti: *zmožnost* in *strast* in za to, da smo v elementu, sta dva pogoja: *naravnost* in *priložnost*. Biti v elementu, pogosto pomeni tudi povezanost z ljudmi, ki z nami delijo iste interese in so področju enako predani, zato z gotovostjo lahko rečemo, da smo v pripravah in izvedbah bili vsi sodelujoči »v elementu«.

Zgodil se je »stik«, brez katerega nobeno zares pedagoško in mentorsko delo ne more (za)živeti, pri čemer je izjemnega pomena, da učitelj izraža odprtost, rahločutnost in zna vključevati, kar pomeni, da sprejmemo izziv enakovrednosti odnosa z dijaki, kot ga imamo z odraslimi. Antropološko utemeljitev take enakovrednosti najdemo v spisih in razmišljanjih nemškega filozofa Martina Bubra, ki pravi, da predstavlja »temeljni antropološki problem prav odnos, v katerem se človek dvigne nad stvari in uresničuje svojo odgovornost v obliki medsebojnosti in ljubezni. Brez Ti-ja tudi Jaz ne bi obstajal.« (Buber v: De Beni, 2005; str. 211) Zato lahko trdimo, »da je največji kulturni in pedagoški izziv sedanjega časa prav v sposobnosti, da živimo in spodbujamo k dialogu« (De Beni, 2005: str. 211). V dialogu, kjer so udeleženci pripravljani drug drugega poslušati brez predsodkov, ne da bi se obsojali in ne da bi poskušali drug drugega spreminjati, se ustvarja vedno nekaj novega.

Vsak projekt, ki izhaja iz ustvarjalnosti posameznika, je novost, saj je oplemeniten z mnogoterimi odnosi, zato je lahko dvakrat uspešen: prvič, ker zna pritegniti in navdušiti vse tiste, ki v njem vidijo smisel in sodelujejo odgovorno in ustvarjalno, in drugič, ker vsak lahko v takih trenutkih odkrije lastno vrednost in hkrati pomembnost drugega. Na nas je, da z novimi generacijami živimo vse troje: element, dialog in ustvarjalnost, ki gradijo identiteto mladih od znotraj in v medsebojni povezanosti.

Ključne besede: ustvarjalnost, dialog, odprtost, odgovornost, medsebojnost

Abstract

Let's Sing, Dance, Play was a cultural event held by our school in the Conservatory of Music and Ballet Ljubljana on 22 December 2017. The combined efforts involving two extracurricular activities (SŠFKZ Has Talent and the Singing and Instrumental Club PIK) and the mentors (Mirjam Horzelenberg, Valerija Sedlar, Petra Vončina, Sara Zavec) resulted in a one-hour musical and dance event to commemorate Independence and Unity Day and showcase our school's talents.

An intensive preparatory weekend was of key importance, allowing us to prepare the script, practice the songs and connect, and also to realize that we all wanted to give our all, each of us equally important and feeling a creative passion and the responsibility to do our share. Our preparations grew in intensity and the event turned out a success.

What actually happened during the project that brought all the participants together with its creative enthusiasm?

Each person has the potential for personal fulfilment and for achieving much bigger goals if he/she discovers his/her own element, i.e. passions and talents. The element consists of two main dimensions, i. e. *ability* and *passion*, and there are two prerequisites for the element to happen, namely *disposition* and *opportunity*. Being in your element often also means connecting with people who share your interests and are just as committed to something, so it is safe to say that all of us, participants, were *in our element*.

We felt a *connection* which no proper teaching and mentoring can exist without, while it is also extremely important for teachers to express openness, sensibility and to practice inclusive teaching, which means accepting the challenge of equality of the relationship with students and the relationship with adults. The anthropological substantiation of such equality is found in the writings and reflections of the German philosopher Martin Buber, who claims that *“the fundamental anthropological problem is the relationship in which a person rises above things, fulfilling his/her responsibility in the form of mutuality and love. Without Thou, the I would not exist”* (Buber in: De Beni, 2005: p. 211). So it can be said that *“the presently greatest cultural and pedagogical challenge is the ability to live and encourage dialogue”* (De Beni, 2005: p. 211). A dialogue whose participants are willing to listen to one another without prejudice, without judging or trying to change one another always results in something new.

Each project that is based on individuals' creativity is something new, as it is enriched with manifold relationships, and can therefore be successful for two reasons, i. e. firstly, because it can attract and impress those who find it meaningful and participate responsibly and creatively; and secondly, because in such moments everyone can discover both their own value and other people's importance. It is up to us to work with new generations in bringing to life the three parts – the element, the dialogue and the creativity, which build young people's identity from within and as part of our mutual connection.

Keywords: creativity, dialogue, openness, responsibility, mutuality

Glavni viri in literatura/Main References

- De Beni, M. (2005). *Comunicare per amare*. Roma: Citta' nuova Editrice.
- Gogala, S. (2005). *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.
- Goleman, D. (2012). *Socialna inteligenca*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Juul, J. in Jensen, H. (2010). *Od poslušnosti do odgovornosti*. Radovljica: Didakta.
- Robinson, K. in Aronica, L. (2016). *V elementu*. Ljubljana: Lector.

MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE – MOST V SKUPNOST/THE INTERGENERATIONAL COOPERATION – A BRIDGE TO SOCIETY

Dr. Lidija Hamler

Zavod Antona Martina Slomška, OE Dijaški dom Antona Martina Slomška

lidija.hamler@z-ams.si

Povzetek

Demografska situacija nam kaže, kako se spreminjajo razmerja med generacijami in vplivajo na različna področja družbenega, gospodarskega, kulturnega in političnega življenja. Ob tem so se odprla vprašanja in potrebe po okrepljeni solidarnosti, sodelovanja in sožitja med generacijami. Medgeneracijsko sodelovanje, ki je bilo nekoč samo po sebi umevno in s tem naravni most med generacijami, danes postaja nekaj novega in načrtnega. Pri tem se postavlja vprašanje, kje so pri posamezniku nastavki za socialno odprtost, za odnos, kaj kažejo raziskave na področju medgeneracijskega sodelovanja in kakšni so izzivi sodelovanja med generacijami.

V številnih raziskavah, tudi v raziskavi *Pogled mladih na medgeneracijsko sodelovanje*, ugotavljamo, da se družbene spremembe odlikavajo na lokalni ravni, saj je bilo v okviru ankete mogoče zaznati šibko medgeneracijsko sodelovanje. Po mnenju anketirancev je bilo v preteklosti drugače. Anketiranci doživljajo starost kot pomembno značilnost socialne kategorizacije in izključenosti in ugotavljajo, da so mlajši in starejši socialno ločeni in da je med njimi slaba interakcija, ki bi jo bilo treba izboljšati (po: Korošec in Mah 2012: str. 30–41; Hamler, 2016: str. 38–39).

Izkušnja in evalvacija dela v večletnih različnih medgeneracijskih projektih potrjuje pozitivni vpliv medgeneracijskega sodelovanja na osebnostni razvoj: pridobivanje socialnih veščin (komunikacije,

osebnega odnosa, sodelovanja pri skupnih nalogah), dvig samopodobe in krepitev samozavesti, razvijanje empatije in solidarnosti, spoznavanje življenja in sveta tretje generacije (starostniki), gradnja zaupanja (prva, druga in tretja generacija), sprejemanje različnih mnenj in pogledov in osmišljanje življenja. Evalvacija prav tako kaže tudi na druge pozitivne učinke, ki se odražajo na posamezniku v ožji in širši skupnosti: rušenje stereotipov med generacijami, krepitev socialnih vezi in sožitja, kakovostno preživeti prosti čas mladostnikov, vseživljenjsko učenje, ohranjanje tradicije, priprava na lastno staranje, medsebojna pomoč in podpora ter prebujanje občutljivosti za sočloveka.

Na podlagi raziskovanja in vsakdanje prakse ugotavljamo, da se bo medgeneracijskega sodelovanja treba lotiti organizirano, temeljito in z velikim sočutjem. Treba bo vložiti več načrtno pozornosti za vzgojo mladih na področju solidarnosti v širši in ožji skupnosti. To pomeni, da bomo morali kdaj spremeniti utečene poti dela, da se bo treba prilagoditi novonastali situaciji, posebej mladim. Ni nujno prava in učinkovita pot, da od mladih pričakujemo takojšnjo akcijo. V izhodišču je najbolj pomembno biti s sočlovekom, biti z mladim, starejšim.

Spoznali smo, da je oblikovanje družbenega sožitja, ki je osredotočeno na dobre medsebojne odnose, treba krepiti in spodbujati. Po naravi smo ljudje usmerjeni k sodelovanju, zato je toliko bolj pomembno, da to zasnovo negujemo in kultiviramo tudi v medgeneracijskih odnosih. Lahko bi rekli, da obstaja zavest, da v življenju potrebujemo vseživljenjsko učenje, prav tako obstaja tudi zavest, da potrebujemo smiselno razumevanje in solidarnost med generacijami. Torej je odvisno od vsakega izmed nas in vsi kot skupnost lahko prispevamo k iskanju rešitev, kjer bodo vse generacije živele, se učile in sobivale. Solidarnost, sožitje in sodelovanje med generacijami so pogosto skrita vez med generacijami, zato se je treba izobraževati in spoštovati raznolikosti med generacijami. Predvsem pa je treba prestopiti nevidni most, ki generacije ločuje.

Ključne besede: medgeneracijsko sodelovanje, socialne kompetence, dijaški dom, socializacija, neformalno učenje

Abstract

The demographic situation is a sign of how relationships between generations change and how they affect different aspects of social, economic, cultural and political life. This situation gives birth to questions and needs regarding stronger solidarity, cooperation and cohabitation of generations. Intergenerational cooperation, which used to be taken for granted and was therefore a natural bridge between generations, is now becoming something new and intended. It also raises questions such as where does an individual develop the concept of social openness, relationships, what do studies in the field of intergenerational cooperation show and what are the challenges in cooperation between generations.

According to numerous studies, including the study *Pogled mladih na medgeneracijsko sodelovanje (The Opinion of the Young on the Intergenerational Cooperation)*, the social changes are reflected on the local level; the results show only weak intergenerational cooperation. The interviewees stated that it was different in the past. They experience their old age as important characteristics of social categorisation and exclusion and detect that young and old are socially separated and that the interaction between them is poor, which should be improved (Korošec in Mah, 2012: p. 30–41; Hamler, 2016: p. 38–39).

The experience and work evaluation in different multiannual intergenerational projects confirm the positive effect of intergenerational cooperation on personal growth: gaining of social skills (communication, personal growth, cooperation on team tasks), improvement of self-image and self-esteem, development of empathy and solidarity, learning about the life of the third generation (the old), trust building (first, second and third generation), embracement of different opinions and perspectives, and giving meaning to life. The evaluation also shows other positive effect that reflect on the individual in close and wider community: demolishing stereotypes of generations, strengthening of social bonds and coexistence, the youth spending their free time qualitatively, lifelong learning, preservation of the tradition, preparation on aging, mutual help and support, and awaking of sensitivity for fellow human being.

Regarding the study and everyday practice, we can determine that the intergenerational cooperation should be approached with organisation, thoroughly and with great empathy. In the field of solidarity in close and wider community, more planned attention has to be invested into the education of the young. This means that we have to change the settled ways of work and adjust to new situations, especially to the young. The right and effective way is not necessarily to expect the young to react immediately. In the beginning, the most important is to be with other human beings, young and old.

It is concluded that the formation of social empathy, which is concentrated on good mutual relationships, has to be strengthened and encouraged. People are by nature cooperation-oriented and that is why it is extremely important to cherish and foster this quality also in intergenerational relationships. It could be said that there is an awareness that lifelong learning is important and that logical understanding and solidarity among generations is needed. It depends on each and every one of us and on society in general to contribute to finding a solution where all generations would live, learn and cohabit. Solidarity, coexistence and cooperation among generations are often an invisible link between generations, therefore we have to learn and respect the differences between them. But above all, we have to cross the invisible bridge that separates generations.

Keywords: intergenerational cooperation, social competences, secondary school residence halls, socialisation, informal learning

Glavni viri in literatura/Main References

- Bauer, J. (2008). *Princip človeškosti: zakaj smo po naravi nagnjeni k sodelovanju*. Ljubljana: Študentska založba.
- Hamler, L. (2016). Dijaški dom – prostor neformalnega, socialnega in čustvenega učenja. V *Udejanjanje inovativnih učnih okolij kot izziv vrtec, šol in izobraževalnega sistema*. Znanstveni posvet Vodenje v vzgoji in izobraževanju. E-zbornik povzetkov. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Hlebec, V. idr. (2012). *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Korošec, M. in Mah, M. (2012). MGS: Kaj menijo mladi? V *Medgeneracijsko sodelovanje v mladinskih organizacijah: priručnik za vodenje skupin in organizacij*. Ljubljana: Zveza tabornikov Slovenije, nacionalna skavtska organizacija.

**IDENTITETA MLADIH, INDIVIDUALNA IN KOLEKTIVNA
IDENTITETA
(SOCIOLOGIJA)**

MLADI, IDENTITETA IN PREKARNOST/YOUTH, IDENTITY AND PRECARIETY

Dr. Aleksandra Kanjuo Mrčela

Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani

aleksandra.kanjuo-mrcela@fdv.uni-lj.si

Povzetek

Identitete mladih ljudi v današnji družbi so povezane s trendi prekarizacije dela in življenja, značilnimi za sedanjo fazo razvoja kapitalistične ekonomije – »ekonomije negotovosti«, ko negotovost ni več značilna za nekatere neprilagojene udeležence ekonomskega dogajanja, ampak postaja glavno načelo tega dogajanja (Beck, 2000). Analize kažejo, da danes tehnološki razvoj spremljajo številne nerazrešene dileme glede ustrezne ekonomske, družbene in politične ureditve sodobnega sveta (Neufeuind, M. O'Reilly in Ranft, F., 2018). Načini organizacije in nadzora dela spreminjajo osebne identitete (Senet, 1999), a osebne strategije preživetja (mladih) v razmerah prekarizacije imajo (nezaželene) družbene posledice. Čeprav zelo dobro izobraženi in visoko tehnološko usposobljeni, torej pripravljeni na izzive »digitalne dobe«, so mladi danes med najbolj ranljivimi glede na razmere dela in življenja (Kanjuo Mrčela, A. in Ignjatović, M., 2018). (Re)definiranje identitete in identitetne krize razumemo še danes tako kot takrat, ko se je izoblikoval koncept identitete v psihologiji (Erikson, 1968) – kot dinamično soodvisnost posameznika/-ce in družbe; kot prepletanje in součinkovanje osebnih dejanj in strukturnega okvirja. Identitete mladih določajo dani pogoji. Pomankanje varnosti, predvidljivosti, možnosti dolgoročnega načrtovanja sili mlade v kratkoročno določene strategije preživetja. Te imajo slabe posledice za delovne in življenjske poti mladih, a tudi negativne posledice za delovna okolja in družbe, v katerih mladi delajo in živijo. Primer tega so odločitve za »kaotične karierne poti« – opravljanje raznolikih priložnostnih del, pri katerih bodisi neustrezno nagrajani in v neustreznih in negotovih razmerah opravljajo delo, za katero so usposobljeni (pogosto v poklicih, ki zahtevajo visoko izobrazbo) ali pa (še bolj pogosto) namesto da bi gradili na profesionalnem pristopu, pridobivanju in ustrezni rabi znanja in izkušenj, mladi na trgu delovne sile nudijo površno pridobljene spretnosti in sposobnost preživeti predolge delovnike (pogosto v storitvah). Deprofesionalizacija na mnogih področjih povzroča zniževanje standardov in ustreznosti opravljenega dela in padec kakovosti življenja. Pomankanje stabilnih okvirjev življenja, utemeljenih na zaupanju in solidarnosti, vodi v tekmovalne individualne strategije. Ena izmed najslabših posledic neoliberalnega kapitalizma je prenos odgovornosti za lastno usodo na posameznika, ker negotovost posameznikov trga družbeno tkivo. Krhanje institucij, ki so spremljale prejšno fazo razvoja kapitalizma – mehanizmov socialne države –, grozi ne samo spreminjanju identitet mladih, ampak tudi družbe, kakršno smo poznali. Veliko je kazalnikov individualizacije življenjskih strategij posameznikov in atomizacije družbe kot posledice teh strategij. Nekaj pa je novejših in tudi med mladimi prisotnih alternativnih strategij, utemeljenih na solidarnostnih, demokratičnih in inkluzivnih načelih urejevanja dela, življenja in soustvarjanja družbe (Kanjuo Mrčela, A. in Ignjatović, M., 2018).

Ključne besede: mladi, identiteta, prekarnost, ekonomija negotovosti, strategije preživetja

Abstract

Identities of young people in today's society are related to the trends of the precarious work and life typical of the current phase of the capitalist economy development – the *economy of uncertainty*; the uncertainty is no longer typical of some unadjusted participants in economic activity, but becomes the main principle of the economy (Beck, 2000). Analyses show that today's technological development is accompanied by many unresolved dilemmas regarding the appropriate economic, social and political arrangements of the modern world (Neufeuind, M., O'Reilly, J. and Ranft, F., 2018). Methods of organizing and supervising work change personal identities (Senet, 1999), while personal survival strategies (of young people) have (unwanted) social consequences in the context of precarity. Although very well educated and highly technologically qualified, and therefore prepared for the challenges of the *digital age*, young people today are among the most vulnerable in terms of working and living conditions (Kanjuo Mrčela, A. and Ignjatović, M., 2018). (Re)defining the identity and identity crisis are still understood today as when the concept of identity in psychology was formed (Erikson, 1968) – as a dynamic interdependence between the individual and the society; as intertwining personal actions and structural framework. The identity of young people is determined by the conditions that are given. Lack of security, predictability,

long-term planning capabilities force young people into short-term defined survival strategies. These have bad consequences for young people's work and lives, but they also have negative consequences for working environments and societies in which young people work and live. An example of this is choosing *chaotic career paths* – performing a variety of occasional work, in which they are either inadequately rewarded and in inadequate and uncertain circumstances perform work for which they are trained (often in occupations requiring higher education) or (even more often) instead of building on a professional development, acquiring and appropriately using knowledge, young people on the labour market offer superfluous skills and the ability to spend long hours working (often in services). Deprofessionalization in many areas leads to a reduction in standards and adequacy of work done and a decline in quality of life. Failing to build stable frames of life based on trust and solidarity leads to competitive individual strategies. One of the worst consequences of neoliberal capitalism is the transfer of responsibility for one's own destiny to an individual, because the uncertainty of individuals destroys the social fabric. The fragmentation of institutions, which accompanied the previous phase of the development of capitalism – the mechanisms of a welfare state –, threatens not only the changing of the identities of young people but also the society we have known. There are many indications of individualization of life strategies and the atomization of society as a consequence of these strategies. There are some new alternative strategies (also among young people) based on solidarity, democratic and inclusive principles of the regulation of the work, life and co-creation of society (Kanjuro Mrčela, A. and Ignjatović, M., 2018).

Key words: youth, identity, precarity, economics of uncertainty, survival strategies

Glavni viri in literatura/Main References

- Beck, U. (2000). *Brave New World of Work*. Oxford: Polity Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Kanjuro Mrčela, A. in Ignjatović, M. (2018). Inovativno o prekarnosti?. V M. Stanojević in S. Furlan (ur.), *(Ne)dostojno delo: prekarizacija standardnega in nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji* (str. 107–129). Knjižna zbirka OST, 17. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Sennett, R. (1999). *The corrosion of character: the personal consequences of work in the new capitalism*. New York, London: Norton.
- Neufeind, M., O'Reilly, J. in Ranft, F. (2018). *Work in the Digital Age: Challenges of the Fourth Industrial Revolution*. London, New York: Rowman & Littlefield.

MLADI, IDENTITETA IN ŠOLANJE/YOUTH, IDENTITY AND SCHOOLING

Tanja Popit

Zavod RS za šolstvo

tanja.popit@zrss.si

Povzetek

Pogoji, ki vplivajo na oblikovanje identitete mladih, se odražajo tudi v šolskem prostoru. Delno zato, ker v šolski prostor vstopajo mladi, ki so odrasli v teh okoliščinah, ki jih starejši pogosto opredeljujemo kot »spemembe«, deloma pa zato, ker so te spremembe vplivale tudi na spremembe v šolanju – od oblikovanja šolskega sistema in agensov, ki na to vplivajo, do spreminjanja vsebine šolanja, razumevanja vloge dijakinje/dijaka v šolskem sistemu, staršev ... in seveda tudi vloge učiteljic/učiteljev.

Največja sprememba v družbi je bil odmik od industrijske družbe k postindustrijski družbi, družbi znanja, informacijski družbi. Evropa je začela graditi predvsem na umskem delu, na t. i. produkciji znanja. V skladu s tem je bil velik pomen dan razvoju »človeškega kapitala«. Treba je bilo razviti drugačne sposobnosti, kot so bile tiste, potrebne v industrijski družbi. Pomembne so postale podjetnost, iniciativnost in timsko delo. Čedalje večjo vlogo je dobival posameznik, ki je postajal tudi vse bolj odgovoren za svoje znanje in svoj (ne)uspeh, temu pa so se pridružile še avtonomija šol, decentralizacija ... Te cilje so pogosto ponotranjili tako mladi kot tudi starši in učiteljice/učitelji.

Hkrati s temi procesi pa smo dobili »*standarde znanja*«, zunanja ocenjevanja znanja, pojavili so se lestvice držav glede na različne raziskave (TIMSS, PISA), rangiranje fakultet na različnih lestvicah ... Uspešnost na zunanjih ocenjevanjih znanja je za šole postala pomemben kazalnik njihove kakovosti, v primeru mednarodnih ocenjevanj pa je to tudi kriterij uspešnosti šolskega sistema. Mnoge države so začele naravnovati pouk na temelju teh raziskav.

Tako kot vsaka družba definira koncept otroka oz. mladostnika, je seveda opredelila tudi pojem znanja. Katero je tisto znanje, ki je pomembno v sodobni družbi? Ali pa so bolj pomembne druge veščine, saj zaradi hitrega razvoja znanje hitro zastareva. Mogoče pa so zato pomembnejše veščine: učenje učenja, (samostojno) reševanje problemov, kritično mišljenje, podjetnost, timsko delo, vseživljenjsko učenje.

Če je tako, je treba spremeniti tako način poučevanja kot tudi vlogo učitelja. Učitelj ni več nosilec znanja, temveč samo usmerja dijake/dijakinje, ki se samostojno učijo, samostojno izbirajo znanje, ki se ga bodo učili in za to tudi nosili odgovornost. Ti protislovni procesi vplivajo tako na šole, učiteljice/učitelje kot tudi na mlade.

Ključne besede: mladi, identiteta, šolanje, spremembe v šolskem sistemu, sprememba vloge učiteljice/učitelja

Abstract

The article introduces the issues affecting the development of young people who are still (mostly individually) looking for the answers. The conditions influencing the development of a young person's identity are also reflected in school environment, on one hand because the young people entering it have been growing up in circumstances which are often termed as *changes* and on the other hand because these changes have also brought about changes in education – from the creation of the school system and related factors to changes affecting educational content, understanding of the student's role within the school system, parents and, of course, the role of the teacher.

The most significant societal change is believed to be the moving away from the industrial society toward a post-industrial society – society of knowledge and information, where Europe would mostly build on mental work, i. e. knowledge production. According to this, great importance was given to the development of *human capital* where other abilities and skills needed to evolve, different from those required in the industrial society. Emphasis was thus placed on qualities such as entrepreneurship, sense of initiative and team work. The role of individuals became increasingly more prominent, along with their responsibility for their own knowledge, success or failure, as did the school's autonomy and decentralisation. And young people, together with their parents and teachers, often internalised these goals.

At the same time, *standards of knowledge* were created, including external knowledge assessments, rankings of countries according to various studies (TIMSS, PISA), different rankings of faculties, etc. The success of external knowledge assessments or international evaluation was also a measure of success of the school system and many countries began to adapt the curriculum based on these results.

In the same way that every society defines the concept of the child or adolescent, it also defined the concept of knowledge. What type of knowledge is important in modern day society? Or, rather than knowledge which is quickly becoming outdated due to the rapid development, should skills be given greater importance? Skills such as learning to learn, (autonomous) problem solving, critical thinking, entrepreneurship, team work and lifelong learning.

If so, both the teaching methods and the teacher's role must change. The teacher is no longer the carrier of knowledge but acts as a guide for students who learn independently, choose the knowledge they want to gain independently and assume the responsibility for their choices. These contradictory processes are affecting schools and teachers as well as young people.

Keywords: youth, identity, schooling, changes in educational system, changes in role of teacher

Glavni viri in literatura/Main References

- Liessmann, K. P. (2008). *Teorija neobrazovanosti, Zablude društva znanja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Berardi, F. B (2013). *Duša na delu*. Ljubljana: Maska.
- Justin, J. (2014). *Izbrani spisi, Filozofija, semiotika, pragmatika*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Laval, C. (2005). *Šola ni podjetje: neoliberalni napad na šolstvo*. Ljubljana: Krtina.

**PRISPEVEK PSIHLOGIJE K IDENITETI DIJAKOV IN UČITELJEV
(PSIHLOGIJA)**

OKNO JOHARI/JOHARI WINDOW

Tomaž Kranjc

Zavod RS za šolstvo

tomaz.kranjc@zrss.si

Povzetek

Identiteta temelji na zavedanju. Okno Johari je preprosto, elegantno in močno orodje za razumevanje in usposabljanje o samozavedanju, osebnostnem razvoju, medosebnih odnosih, komuniciranju, skupinski dinamiki, izgradnji učeče se skupnosti in odnosih med skupinami. Odgovarja na vprašanja, kako se vidim sam (oz. kaj vem o sebi) in kako me vidijo drugi (oz. kaj drugi vedo o meni). Avtorja modela, psihologa Joseph Luft in Harrington Ingham, sta ga poimenovala po kombinaciji njunih osebnih imen. Model okna ima štiri kvadrante variabilnih dimenzij. V prvega zapišemo, kar vemo o sebi in je hkrati znano drugim. To je naša javna podoba. V drugi kvadrant, ki mu pravijo slepa pega, gre vse, kar o nas vedo drugi, sami pa se tega ne zavedamo. V tretjem kvadrantu je moja zasebnost, lastnosti, ki so znane le meni in neznane drugim. Četrty kvadrant, nezavedno in neznano, omogoča pogled na lastnosti, za katere niti sam ne vem, da jih morda imam, in tega ne opazijo niti drugi ljudje. Model je pomemben, ker je eden redkih, ki poudarja vpliv mehkih veščin, empatije, sodelovanja, medskupinskega in medosebnega razvoja.

Razmerja med kvadranti lahko menjamo. Če vprašamo druge, kaj vedo o nas, lahko z njihovo povratno informacijo zmanjšamo slepo pego. Če se odpremo drugim in se jim izpostavimo, ko jim povemo za naše skrite lastnosti, lahko skrčimo skrito področje naše zasebnosti. Nadaljnje raziskovanje neznanih dejavnikov lahko odkrije, katere in kakšne izkušnje lahko vplivajo na našo identiteto. Pogoj je seveda varno učno okolje.

V delavnici bomo prikazali primer uporabe tega orodja in se pogovorili o možnih načinih uporabe v šoli.

Ključne besede: identiteta, samozavedanje, osebnostni razvoj, posameznik v skupini, skupinska dinamika

Abstract

Human identity is based on awareness. Johari's window is a simple, elegant and powerful psychological tool for understanding and training self-awareness, personal development, interpersonal relationships, communication, group dynamics, establishing community learning and group relations. It answers questions about how I see myself (or what I know about myself) and how others see me (or what others know about me). The authors of the model, psychologist Joseph Luft and Harrington Ingham, named it after a combination of their personal names. The window model has four quadrants of variable dimensions. In the first, we write what we know about ourselves and what is known to others at the same time. This is our public image, open or free area. In the second quadrant, which they called a blind spot, goes everything what is known to others, but we are not aware of it. The third quadrant, called Hidden area or *My privacy*, features personality traits that are only known to me and unknown to others. The fourth quadrant, unconsciously and unknowingly, provides a glimpse of the properties about which I myself do not know that I may have them and other people do not notice. The model is important for emphasizing the influence of soft skills, empathy, co-operation, inter-group and inter-personal development.

The balance between quadrants can change. If we ask others what they know about us, their feedback can reduce our blind area. If we open up to others and expose to them an aspect of our life that we had previously kept hidden, we can shrink the hidden area of our privacy. Further research on unknown factors can reveal which and what experiences can affect our identity. The condition for this is, of course, a safe learning environment.

In the workshop, we will show how to use this tool and talk about possible ways of using it in school.

Keywords: identity, self-awareness, personal development, individual in the group, group dynamics

Glavni viri in literatura/Main References

- Luft, J., Ingham, H. (1955). "The Johari window, a graphic model of interpersonal awareness". Proceedings of the western training laboratory in group development. Los Angeles: UCLA
- Okno Johari. Pridobljeno s <http://linpilcare.eu/images/PARTNERS/NEISlovenia/TOOLS/143.pdf>.
- Understanding the Johari Window model – Self Awareness. Pridobljeno s <http://www.selfawareness.org.uk/news/understanding-the-johari-window-model>.

IDENTIFIKACIJA NADARJENOSTI IN OBLIKOVANJE MISELNE NARAVNANOSTI GIMNAZIJEV/IDENTIFICATION OF GIFTEDNESS AND FORMATION OF MINDSET AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Mag. Tamara Malešević

Zavod RS za šolstvo

tamara.malesevic@zrss.si

Povzetek

Identifikacija in sistemsko spodbujanje nadarjenosti v slovenskih gimnazijah poteka od leta 2007, ko je strokovni svet potrdil Koncept (Žagar idr., 2007). Ta predvideva identifikacijo na 11 različnih področjih nadarjenosti, zato zaključujemo, da gre za precej heterogeno populacijo nadarjenih, ki pa vendarle ima nekaj skupnih značilnosti.

Prikazali bomo rezultate na vzorcu 322 gimnazijcev drugih in četrth letnikov štirih šol, ki govorijo o razlikah v nadarjenosti med skupino, pri katerih je nadarjenost bila identificirana (59,9 %), ter skupino njihovih (še) neidentificiranih vrstnikov (40,1 %). Statistično značilno višji povprečni rezultat je imela skupina identificiranih dijakov pri naslednjih napovednikih razlik:

- samoocena samoregulacije učenja, pridobljena z vprašalnikom (The Motivated Strategies for Learning Questionnaire; Pintrich, Smith, Garcia in McKeachie, 1991),
- samoocena izvršilnih funkcij, pridobljena z vprašalnikom (Executive Skills Questionnaire; Dawson in Guare, 2010),
- dejanski učni uspeh dijakov, izražen z vsoto šolskih ocen v preteklem letniku,
- pripisovanje vzrokov za svoj učni uspeh inteligentnosti,
- socialno-ekonomsko-kulturni (SEK) status njihovih družin, izražen z vsoto stopenj izobrazbe obeh staršev in števila knjig doma.

Ugotovili smo, da so za identificirane nadarjene dijake bolj tipična (statistično značilno) prepričanja o visoki stopnji določenosti učnega uspeha z inteligentnostjo v primerjavi s še neidentificiranimi vrstniki. Hkrati smo ugotovili, da so oboji v manjši meri prepričani o doseganju njihovega učnega uspeha s prizadevnim, fleksibilnim, načrtovanim in strateškim učenjem, kar bi bilo zaželeno, oz. da med njimi ni razlik. Gotovo bi jim bilo koristno predstaviti ta spoznanja in njihova neustrezna prepričanja, saj bi to lahko prispevalo k sprostitvi njihovih potencialov za učenje.

Rezultati so torej pokazali, da postopek identifikacije nadarjenosti ni neodvisen od SEK-statusa družin otrok, kar bi bilo zaželeno. Ugotovili smo statistično značilne razlike, in sicer je SEK-status družin višji pri skupini identificiranih nadarjenih dijakov. To pomeni, da je treba izboljšati postopek identifikacije nadarjenosti v smeri večje občutljivosti pri prepoznavanju potencialov pri otrocih in mladostnikih, ki prihajajo iz družin z nižjim SEK-statusom.

Premišljevali bomo o možnih izidih in načinih interpretacije rezultatov identifikacije nadarjenosti dijakom: ali lahko ti rezultati vplivajo na oblikovanje njihove miselne naravnosti v smeri rasti (growth mindset) ali v smeri nespremenljivosti (fixed mindset) po avtorici Carol Dweck (1999).

Ključne besede: identifikacija nadarjenosti, samoregulacija učenja, izvršilne funkcije, miselna naravnost

Abstract

In Slovenian general upper secondary schools, identification of gifted and talented students and their fostering in a systemic way have been practised since 2007 when the Concept (Žagar et al., 2007) was approved by the Council of Experts. As the Concept envisages for giftedness to be identified in 11 areas, we can conclude that the population of gifted and talented students is a heterogeneous one, yet with certain shared characteristics.

We will show the results that are based on a sample of 322 students from the 2nd and 4th grade of general upper secondary schools, indicating the differences in giftedness between the group where it has been identified (59.9 %) and the group of (yet) non-identified peers (40.1 %). Significantly higher average results were noticed with the group of identified students with regard to the following difference predictors:

- Self-assessment of learning self-regulation acquired through a questionnaire (The Motivated Strategies for Learning Questionnaire; Pintrich, Smith, Garcia in McKeachie, 1991).
- Self-assessment of executive skills acquired through a questionnaire (Executive Skills Questionnaire; Dawson, Guare, 2010).
- Students' actual achievement which is expressed as the sum of marks in the previous school year.
- Ascribing one's overall achievement to intellectual abilities.
- The socioeconomic and cultural status of their families which is expressed as the sum of the education levels of both parents and the number of books kept at their home.

We have established that gifted and talented students typically believe that the overall achievement is highly determined by intelligence and significantly more often than their not-yet-identified peers. Both (without significant difference) believe that the overall achievement depends only to a lesser degree on diligent, flexible, planned strategic learning, which would be desirable. It would be beneficial for secondary school students to be informed of these findings and their misconceptions in order to release their learning potential.

Results have shown that the process of identifying gifted and talented students is not independent on the socioeconomic and cultural status of their families, as would be hoped for. We have found significant differences, i. e. that the socioeconomic and cultural status of families is higher in the group of identified gifted and talented students. This means that the process of identifying giftedness has to be improved towards achieving greater sensitivity in recognising the potential of children and youth from families with a lower socioeconomic and cultural status.

We will consider the possible outcomes and ways to interpret the results of identifying giftedness to secondary school students. We wish to find out whether these results could influence their mindset to change either towards a growth mindset or a fixed mindset according to Carol Dweck (1999).

Key words: identification of giftedness, self-regulated learning, executive skills, mindset

Glavni viri in literatura/Main References

- Bakračević Vukman, K. (2010). *Psihološki korelati učenja učenja: Študije metakognicije in samoregulacije: Razvoj in možne praktične aplikacije*. Maribor: Mednarodna založba Filozofske fakultete.
- Dweck, C. S. (1999). *Self-theories: Their role in Motivation, Personality and Development*. Philadelphia: Psychology Press.
- Hudoklin, M. (2015). *Izvršilne funkcije in specifične bralno-napisovalne učne težave* (Doktorska disertacija). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Malešević, T. (2016). *Samoregulacijski vidiki šolske uspešnosti gimnazijcev ob spremljanju njihove identificirane nadarjenosti* (Magistrska naloga). Filozofska fakulteta, Maribor.

- Žagar, D., Bezić, T., Blažič, A., Boben, D., Nagy, M., Brinar Huš, M. in Marovt, M. (2007). *Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

DVOJNO IZJEMNI UČENCI IN NJIHOVA SPECIFIČNA POT DO IZGRADNJE IDENTITETE/TWICE EXCEPTIONAL STUDENTS AND THEIR SPECIFIC PATH TO THE CONSTRUCTION OF IDENTITY

Biserka Lep

Zavod RS za šolstvo

biserka.lep@zrss.si

Povzetek

Dvojno izjemni učenci so tisti, ki so zaradi primanjkljajev, ovir ali motenj prepoznani kot otroci s posebnimi potrebami in imajo hkrati visok ali izjemno visok intelektualni potencial, torej so hkrati tudi nadarjeni učenci. Individualiziran program mora zanje vključevati obe področji, tako močno področje (nadarjenost) kot šibko področje (primanjkljaji, ovire ali motnje).

Vsem dvojno izjemnim učencem je skupno, da poteka njihov razvoj asinhrono. Kako naj ti učenci razvijejo pozitivno samopodobo in identiteto, če njihovi starši in učitelji ne vedo zagotovo, kako jim učinkovito pomagati na obeh področjih njihove izjemnosti? Kajti pomoč potrebujejo na obeh področjih, je le vprašanje, čemu dati najprej poudarek! Ali pa morda za pojem dvojne izjemnosti še slišali niso in posledično ne vedo, kako naj nudijo primerno podporo učencu.

Prva značilnost dvojno izjemnih otrok je, da so običajno kasneje diagnosticirani zaradi posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb (zaradi bistrosti pogosto instinktivno zakrivajo svoje težave) in da imajo že veliko negativnih izkušenj, preden so usmerjeni. Pogosto se s težavami in s soočanjem omenjenih učencev v osnovnih šolah začnejo srečavati zaradi vedenjskih težav, če niso že sami prej identificirali njegovih visokih intelektualnih potencialov in na tem področju že marsikaj naredili. V domačem okolju pa se starši soočajo z odklanjanjem obiskovanja pouka in/ali anksioznimi motnjami otroka. Pri dekletih se diagnostika pogosto odloži še za nekaj let in lahko nastopijo večje težave šele v srednji šoli ali celo v času študija, ko njihova zmožnost kontrole preraste njihovo zmožnost zakrivanja težav in spoprijemanja z njimi.

Za izgradnjo identitete ali prepričanja posameznika o tem, kaj zmoremo in kdo smo, potrebujemo predvsem pozitivne in realne izkušnje. Šele ko spoznamo, katera so naša močna področja in katere težave imamo ter kako jih lahko omilimo, smo na dobri poti izgradnje pozitivne samopodobe. Kot je opozorila M. Bracamonte (2010), moramo pri dvojno izjemnih učencih predvsem: negovati njihova močna področja in interese, spodbujati njihov socialni in emocionalni razvoj, izboljšati njihovo zmožnost spoprijemanja z diskrepantnimi sposobnostmi, identificirati učne vrzeli in načrtovati konkretno in ciljno pomoč ter nuditi pomoč in podpreti učenca pri iskanju kompenzacijskih strategij.

V okviru razvojne naloge *Razvijanje in preizkušanje sodobnih organizacijskih in didaktičnih pristopov za delo z nadarjenimi v osnovni šoli in srednji šoli* smo na Zavodu RS za šolstvo, OE Maribor na treh osnovnih šolah pripravili, izvajali in evalvirali individualizirani program za tri dvojno izjemne učence. Razvojna naloga je trajala dve šolski leti. Naša skupna naloga je bila ustvarjati spodbudno učno okolje, ki je prilagojeno otroku tako, da upošteva njegove primanjkljaje, ovire ali motnje in področja nadarjenosti in/ali talentov. Izkušnje strokovnih delavcev na osnovnih šolah, staršev in učencev so pozitivne. S poudarkom dela na učenčevih močnih področjih, s krepitvijo zaupanja staršev v delo šole in krepitvijo zaupanja šole do dela staršev z otrokom doma smo (vsaj deloma) dosegli, da se je izboljšal uspeh v šoli, da so učenci raje obiskovali pouk, da so našli vsaj dva prijatelja v razredu, da se je vedenjska problematika bistveno omilila.

Ključne besede: dvojno izjemni učenci, ustrezna pomoč in podpora, razvoj identitete

Abstract

Twice exceptional children are those who are recognized as having special needs due to their disabilities and have a high or very high intellectual potential; they are gifted children with special needs. The individualized program has to encompass both their strong and weak areas.

What all twice exceptional students have in common is their asynchronous development. How can these students develop a positive self-image and identity when their parents and teachers do not really know how to help them efficiently in both areas of their exceptionality? They need assistance in both areas; the question is which area to start with first. Or, it could be that their guardians have not heard of the term *twice exceptional* and therefore do not know how to appropriately help the student.

The first characteristic of twice exceptional children is that they are at times diagnosed later due to their specific educational needs (because of their brightness, they instinctively try to hide their weaknesses) and have a lot of negative experiences before they are placed. Often they are only noticed after having been reported to have behavioural problems in primary school, if they have not, due to their high intellectual potential, realised their giftedness and have taken steps themselves.

In their home environment, the parents are faced with the child's unwillingness to go to school or their anxiety. With girls, the identification is often prolonged in comparison to boys, and because of this, they can face bigger problems in secondary school or during their university time when their ability to compensate for their weaknesses has reached its limit.

To build our identity or to know what we can do and who we are, we need positive and realistic experiences. Only when we have realised our strong and weak areas and how we can work on them, are we on a good path to build a positive self-image. As M. Bracamonte (2010) has indicated, we have to focus on these things when dealing with twice exceptional children: nurture their strong areas and interests, encourage their social and emotional growth, help them combat their ability to handle their discrepant gifts/weaknesses, identify their weak areas and plan appropriately to limit their effects with specifically constructed plans and thus help the student build an effective compensatory strategy.

As part of the Development tasks of Slovenia's National Education Institute's project '*Developing and testing modern organizational and didactic approaches for working with gifted students in primary and secondary school*', OE Maribor has prepared, implemented and evaluated individualized programs for three twice exceptional children. The developmental task lasted for two school years. Our task was to create a simulative school environment which would be tailored to a child's needs in such a way that it would encompass their weak and strong areas as well as their interests.

Their experiences are positive; professionals, parents and the students alike. With emphasis given to the child's strong areas, with building the parents' trust in the way the school works as well as the school's trust in the way the parents' work with their children at home, we were able to (at least half way) help the child better their grades, so that the children went to class a bit more readily, that they made at least two friends in class and that their behavioural problems have significantly decreased.

Keywords: twice exceptional students, adequate help and support, development of identity

Glavni viri in literatura/Main References

- Bracamonte, M. (2010). *2e Students: Who They Are And What They Need*. Pridobljeno s <http://www.davidsongifted.org/Search-Database/entry/A10655>.
- Montgomery, D. (2017). *Teaching Gifted Children with special educational needs: supporting dual and multiple exceptionality*. New York: Routledge.
- Trail, A. B. (2011). *Twice- exceptional gifted children: understanding, teaching, and counseling gifted students*. United States of America: Prufrock Press Inc.
- Neumann, L. C. (2018). Looking through the Eyes of 2e. *Twice- Exceptional Newsletter*, 88/2018. Pridobljeno s <http://www.2enewsletter.com/>.

IDENTITETA NI MODEREN POJEM/IDENTITY IS NOT A MODERN TERM

Kristina Kosmač, Nina Debevec

Drevo življenja

kristina@drevozivljenja.net, nina.debevec@gmail.com

Povzetek

Pojem identiteta ni moderen pojav, z njo se srečujemo že skozi zgodovino. Na vhodu v preročišče Delfi je na vratih pisalo *Spoznaj samega sebe*. To nam da vedeti, da je bil ta pojem poznan že v daljni zgodovini, v sodobnem svetu pa je postal ena glavnih tem diskurzov v družbi.

Najbolj pomembna kakovost identitete je ravno njen odnosni vidik. Identitete namreč ni brez prepoznavanja in priznavanja identitete posameznika s strani družbe v okolju. V identiteti se riše svet okrog posameznika in se odziva na njegove osebne značilnosti in potrebe.

Že sociolog E. Goffman je menil, da je pomemben del naše identitete to, kar kažemo zunanjemu svetu – okolju, v katerega smo vključeni.

Zato je poleg grajenja identitete že pri mladem človeku zelo pomembno, da se je zaveda, da jo izraža in s tem krepi odnosni vidik z okoljem.

Vprašanje pa je, ali sploh vemo, kaj je identiteta, kako jo razvijati in zakaj jo razvijati. Če še sami nismo prepričani o tem, kako bomo naučili mlade, kako se spopadati z vsemi spremembami in spoprijeti z raziskovanjem samega sebe?

Identiteta je po nekaterih avtorjih odprt biografski proces, ki se pojavlja skozi vse življenje. Razlog za nastanek krize identitete je tudi to, da v določenih obdobjih, na prehodih, ne vemo več, kdo smo in kaj si želimo. V različnih življenjskih obdobjih stopijo v ospredje različne vloge in s tem se naša identiteta nadgrajuje, spreminja in je dovzetna tudi za vplive zunanjega okolja.

Na mladostniško identitetno krizo je treba gledati z veliko pozornostjo. Mladi se soočajo in spopadajo s problemi, s pričakovanji v zvezi z novo razvojno dobo. Neučinkovito razrešena identitetna kriza lahko preide v identitetno zmedenost, ki se lahko kaže kot nezmožnost odločanja in opredeljevanja lastne vloge, prevzemanja odgovornosti tudi v odraslosti.

Identiteta je tisto, kar nas določa kot osebo oz. pripadnika določene družbe. Pojem izhaja iz latinskega izraza »*idem*«, ki pomeni biti ista oseba. Definicij in teorij o identiteti je veliko; nekateri jo tesno povezujejo s samopodobo kot rezultat naših vedenj in navad, kot vlogo ali status, ki nam jo/ga pripiše družba, kot javno podobo osebe.

Nemški psiholog Heiner Keup pravi, da identiteta ljudi v sodobnem času nekoliko spominja na sestavljanje iz različnih koščkov. Da pa bi te dele identitete posameznik lahko povezal v smiselno celoto, da bi se posameznik počutil avtentičen in v skladu s samim sabo, bi moral te koščke identitete povezati med seboj v smiselno celoto. Za to potrebuje različne vire. Med te vire spadajo družbeni, medosebni in materialni viri, pa tudi postavljanje osebnih meja, delovanje v skladu z vrednotami, soočanje z uspehom in neuspehom. Bistvenega pomena je, da smo pripravljeni v svojem okolju poiskati vire moči, ki nam pomagajo integrirati in povezati različne vidike naše identitete.

Mladim je treba ponuditi varno in spodbudno okolje, v katerem lahko raziskujejo sebe, svoje želje in zanimanja, odkrivajo svoje močne točke in talente ter ozaveščajo področja, ki jih morajo še razviti, da bodo dobro integrirane odrasle osebe, ki zmorejo uresničevati sebe ne glede na področje življenja. Med ključni življenjski področji v današnjem času spadata prav poklicno in karierno življenje. To je tesno povezano z odločitvami, ki jih mladi sprejmejo v času šolanja, zato je dobro mladim ponuditi vire in okolje,

kjer imajo priložnost pridobiti dodatna znanja, informacije in vpoglede vase za bolj ozaveščene korake na svoji poklicni in življenjski poti.

Ključne besede: mladi, identiteta, kriza identitete, adolescenca, posameznik

Abstract

The term *identity* is not contemporary but it has its history. *Know thyself* was inscribed at the Temple of Apollo at Delphi. This means that people were questioning the term *identity* in the Ancient history, and nowadays, it is one of the main topics of social discussions.

The most important quality of identity lies in its relational aspect. There is no identity without recognizing and acknowledging the identity of an individual in relationship with the social environment. In identity, the world is being drawn around the individual and this world also responds to the personal characteristics and needs of the individual.

The sociologist E. Goffman said that an important part of our identity is what we show to the outer world; the environment which we belong to.

This is why it is, besides identity building, it is key for young people to be aware of it, to express it and thus strengthen the relational aspect with the environment.

The question is: Do we even know what identity is, how to develop it and why. If this is not clear to us, how can we expect to show the young how to face all the changes and start to explore our inner world? According to some authors, identity is an open biographic process that reveals itself throughout life. The reason for identity crisis is also the fact that in certain periods, especially during transitions, we forget who we are and what we desire. In different stages of life, different roles gain priority and thus “*upgrade*” and change our identity which is also open to external influences.

We should look at the identity crisis of an adolescent with great attention. The young face and tackle problems and expectations related to the new stage of development. If the identity crisis is not dealt with properly, it can turn to perplexity which can turn out as inability to make decisions and to define one’s own role as well as to take responsibility in adulthood.

Identity is what defines us as a person or a part of a certain society. The term originates from Latin (*idem*) which means *to be the same person*. There are numerous theories and definitions of identity; some link it closely to self-image as a result of our habits and actions, as a role and status attributed by the society, as a public image of a person.

The German psychologist Heiner Keup said that the identity of modern people somewhat resembles a puzzle. And to feel authentic and aligned to one’s true self, the individual should link the parts of the identity as if putting together the pieces of a puzzle. To do this, several sources are necessary. These sources include social, inter-personal and material sources as well as setting personal limits, acting according to one’s values and dealing with success and failure. It is essential that we are ready to seek for sources of strength in our environment which help us integrate and connect the different aspects of our identity.

The young should grow in a safe and encouraging environment where they can explore themselves, their interests and desires, reveal their strengths and talents and increase awareness in fields that need growth in order to become well-integrated adults, capable of realizing themselves regardless of area of life. Nowadays, career and professional life are among the crucial areas of life. These areas are closely related to the decisions taken by the young during studying, which is why they should be offered the sources and environment with an opportunity to gain additional knowledge, information and insights into oneself so they can tread down the path of life and career with more awareness.

Keywords: young, identity, identity crisis, adolescence, individual

Glavni viri in literatura/Main References

- Ule Nastran, M. (2000). *Sodobne identitete. V vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule Nastran, M. (1996). *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Urad Republike Slovenije za mladino.
- vom Orde, H. (2016). Perspectives on identity. An overview of identity concepts from psychoanalysis, sociology, and psychology. *Televizion*, 29/2016. Pridobjeno s http://www.br-online.de/jugend/izi/english/publication/televizion/29_2016_e/vom_orde-perspectives_on_identity.pdf.
- Slana, U. *Spoznaj svojo edinstvenost*. Inkubator. Moj korak naprej 4.0. Pridobljeno s http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/JRAD_2016-2018/Gradivo_AD/Socialna_akademija/Slana_Spoznaj.pdf.

**UMETNOST, MNOŽIČNA KULTURA IN KONSTRUKCIJA
IDENTITETE
(UMETNOSTNA ZGODOVINA, LIKOVNA UMETNOST)**

RAZVIJANJE VEŠČINE BRANJA IN DEKODIRANJA PODOB MNOŽIČNE KULTURE IN UMETNOSTI/DEVELOPMENT OF READING AND DECODING SKILLS WITH REGARD TO IMAGES OF MASS CULTURE AND ART

Nina Ostan

Zavod RS za šolstvo

nina.ostan@zrss.si

Povzetek

Živimo v medijski družbi, v svetu vizualne kulture, v katerem prevladuje podoba. Podoba v najširšem pomenu besede je osnovno sredstvo komunikacije in posredovanja sporočil. Ni le odsev stvarnosti, je družbeni konstrukt in njena sporočilnost ima zavestno kot tudi nezavedno obliko. Simbolni sistem podob tako na specifičen, pogosto prikrit način vpliva na oblikovanje našega sveta, kulture in identitete. Podobe nas spreminjajo, posegajo v nezavedno, manipulirajo z našimi mnenji in željami ter na druge načine sooblikujejo naše videnje sveta. Vpliv podob na mladostnikovo identiteto je še toliko močnejši, saj življenje na ekranu, ob elektronskem zaslonu, za mladostnika predstavlja zmeraj večji del njegovega življenja.

Prav zato naj bi bil eden od ciljev likovne umetnosti v šoli v današnjem času opremljanje mladostnika/državljana z elementi veščin branja in dekodiranja podob množične kulture in umetnosti, ki je postala njena »najemnica«. To ni pomembno le za vzpostavljanje stališč, ki jih zagovarjamo kot posamezniki, temveč ima širši pomen pri ozaveščanju družbe, v kateri živimo.

Pojma likovne umetnosti sicer danes ne moremo zamejiti le s klasičnimi likovnimi zvrstmi (slikarstvo, kiparstvo, arhitektura in oblikovanje), dopolnjujejo ga nove medijske prakse, ki so se razvile ob pomoči novih tehnologij (videa, računalniške grafike, spletne umetnosti ...). Vzporedno s širitvijo polja likovnega v vizualno se ruši tudi meja med elitno in množično umetnostjo, meja med umetniškimi izdelki in kulturnimi podobami (nastajajočimi v množičnih medijih, spletnih in oglaševalskih okoljih, v okoljih socialnih omrežij). Ob interpretaciji podob v polju vizualnega se srečuje obilica strok in pogledov, klasično umetnostno zgodovino tako dopolnjujeta vizualna in kulturna antropologija.

Razvijanje mladostnikove zmožnosti samostojnega raziskovanja podob, razbiranja njihovih učinkov na osebni ravni kot razumevanja njihovega širšega družbenega vpliva dosežemo s prepletom postopkov opazovanja, opisovanja, analiziranja, primerjanja umetniških izdelkov in kulturnih podob. Te postopke vodimo s pomočjo postavljanja vprašanj, od najbolj preprostih do kompleksnejših, raziskovalnih. Odvisno od cilja, ki si ga ob razvijanju elementov veščine branja in dekodiranja podob množične kulture in umetnosti postavimo, grupiramo vprašanja v različne skupine, po navadi pa jih prepletamo in s podvprašanji spodbujamo čim širši nabor odgovorov.

- Vprašanja, s katerimi raziskujemo strukturo in obliko sporočila: Kaj vidim? S čim je podoba ujela moj pogled? Kaj me je pri delu pritegnilo, nagovorilo? Kako sta uporabljeni barva in oblika? Primerjaj dve umetnini in poišči podobnosti, razlike – gre za reinterpetacijo, za reciklažo del?
- Vprašanja, s katerimi raziskujemo subjektivno recepcijo umetnine: Katere vrednote in stališča so predstavljeni v podobi? So del prevladujoče kulture? Kakšno pozicijo vzpostavlja glede prevladujočih družbenih predstav – jih utrjuje, je do njih kritična? Kakšna so razmerja med upodobljenimi na sliki?
- Vprašanja, s katerimi pozornost usmerimo na več perspektiv pogleda: Kako različni ljudje razumemo isto sporočilo? Kako delo naslavlja spol oz. spolne vloge? Ali umetnina predstavlja točno določen pogled na svet?

Čas zahteva aktivnega gledalca, umetnina ali medijska podoba naj bo vstopno gradivo za spodbujanje kritičnega mišljenja o najrazličnejših aktualnih in družbeno relevantnih temah. Eden od ciljev likovne umetnosti v šoli naj bo torej opremljanje mladostnika za to, da umetniško delo vidi v kompleksni perspektivi, v luči učinkov, ki jih ima nanj in ki jih ima na družbo ter družbena razmerja med ljudmi.

Ključne besede: medijska družba, oblikovanje identitete, angažirani gledalec, dekodiranje podob množične kulture in umetnosti

Abstract

We live in a media society, in a world of visual culture, which is dominated by the image. In the broadest sense of the word, the image is a basic means of communication and transfer of messages. It is not merely a reflection of reality, but rather a social construct and its communicativeness has a conscious as well as a subconscious shape. The symbolic system of images therefore in a specific, often concealed manner influences the formation of our world, culture and identity. Images change us; they interfere with the subconscious, manipulate our opinions and desires, and in other ways co-shape our vision of the world. The impact of images on an adolescent's identity is even more powerful as life on the screen represents an increasingly bigger part of their life.

For this reason, one of the aims of visual arts in school should nowadays be equipping an adolescent with the elements of reading and decoding skills in regard to the images of mass culture and art, which has taken second place. This is not only important for establishing the standpoints and positions we take as individuals but also has a broader meaning in raising awareness of the society we live in.

Today, the concept of fine arts cannot be confined only to classical artistic disciplines (painting, sculpture, architecture and design) as it is rather supplemented by new media practices developed with the help of new technologies (video, computer graphics, online art ...). Alongside the expansion of the field of visual art, the line between elite and mass art, the boundary between artistic products and cultural images (emerging in the mass media, online, advertising and social networking environments) is also being broken down. Many disciplines and points of view meet when it comes to interpreting images in the field of visuality, classical art history is thus complemented by visual and cultural anthropology.

The development of the youth's ability to independently explore images, to understand their effects both on a personal level and on a level of their wider social impact, is achieved by interweaving the processes of observing, describing, analysing, comparing art products and cultural images. These procedures are guided by asking questions, from the simplest to the more complex, research ones. These questions are grouped according to the goal set through the development of the elements of the reading and decoding skills when it comes to the images of mass culture and art. With the intertwining of the groups and the sub questions, the widest range of answers is encouraged.

- Questions with which we explore the structure and format of the message: What do I see? With what did the image capture my attention? What attracted me to the artwork? How are the colours and shapes used? Compare two works of art and find similarities, differences – is it a reinterpretation or a recycling of an artwork?
- Questions with which we explore the subjective perceptions of the artwork: What values and attitudes are presented in the image? Are they part of the dominant culture? What position does it take in relation to dominant social representations? Does it criticize or reinforce them? What are the relationships between the ones that are depicted in the picture?
- Questions with which we focus on several perspectives of the point of view: How do different people understand the same message? Does the work address different genders and gender roles equally? Does the artwork represent a specific view of the world?

Time requires the active viewer, artwork or media image should be the stimulus material for the promotion of critical thinking about a wide range of current and socially relevant topics. One of the aims of visual arts in school should therefore be to equip the adolescent to see the work of art in a complex perspective, in the light of the effects that it has on him, the society and the social relationships between people.

Keywords: media society, formation of identity, engaged viewer, decoding images of mass culture and art

Glavni viri in literatura/Main References

- Belting, H. (2004). *Antropologija podobe*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Berger, J. idr. (2008). *Načini gledanja*. Ljubljana: Zavod Emanat.
- Zgonik, N. (2013). Vizualno kot področje spodbujanja ustvarjalnega mišljenja. V *Vzgoja in izobraževanje* (4-5), str. 34–40.

**VLOGA IN VPLIVI SLIK/PODOB PRI OBLIKOVANJU IDENTITETE
UČENCEV IN UČITELJEV
(LIKOVNA UMETNOST)**

VLOGA IN VPLIVI SLIK/PODOB NA OBLIKOVANJE IDENTITETE UČENCEV IN UČITELJEV LIKOVNOUMETNOSTNIH PREDMETOV/ THE ROLE AND INFLUENCE OF IMAGES ON THE FORMATION OF STUDENTS' AND ART TEACHERS' IDENTITIES

Mag. Marjan Prevodnik

Zavod RS za šolstvo

marjan.prevodnik@zrss.si

Povzetek

(S)likovno-vizualna in umetniška pismenost za likovno ustvarjanje in druge umetnosti, tudi za znanost, ni samo rezultat dobrega izobraževanja, temveč je tudi sredstvo za doseg kakovostne izobrazbe. Tematika (s)likovno-vizualnega opismenjevanja (delo s slikami/podobami, v nadaljevanju slike) je v Sloveniji še vedno v povojih, kar je presenetljivo. To nas čudi, saj dejansko slike, tako statične kot gibljive, v mnogih primerih in na številnih področjih že nadomeščajo »svet besed in števil« (Prevodnik, 2013). Govorimo o slikovnem obratu. Smo v dobi, v kateri je vloga slik vedno bolj v ospredju, tudi zahvaljujoč najsodobnejši tehnologiji. Slike nas obkrožajo, so vsepovsod okoli nas.

Govori se, »da imajo dandanes slike potencial biti tako temeljne za vzgojo in izobraževanje, kot so besede in številke, in pomembno pripomorejo k pobudi/razburjenju, globini in pomembnosti tega, kaj, kako in kdaj se učenci učijo« (Prevodnik, 2013).

Uvodni del predstavitve bo namenjen utemeljevanju, zakaj je t. i. »(s)likovno-vizualna pismenost« pomembna in kje so razlogi, da ta tema v slovenskem šolskem prostoru ni zanimiva pravzaprav za nikogar. Ustvarjanje in preučevanje slike v vseh njenih modalitetah – kot umetnine, kot vizualne komunikacije, kot učno sredstvo, kot grafični organizatorji v obliki shem, stolpičev, grafov, histogramov itd. – je za sodobno življenje namreč prav tako pomembno kot sta prevladujoča jezika besed in števil. O tem govori nastajajoča se znanost o slikah.

Sodobni globalizirani svet, za katerega so značilne socialna in ekonomska neenakost, demografske spremembe, oboroženi spopadi, s tem selitve posameznikov, mešanje kultur, svetovnih nazorov in religij, vpliva na oblikovanje identitete otrok in mladine. Nekritična uporaba in vplivi tehnologije – če se osredotočimo na sliko, pravzaprav na poplavo slik – vplivajo na šablonsko in stereotipno likovno izražanje mladih. S tem posledično tudi na njihovo slabo »ustvarjalno« samopodobo. Svoje identitete, kakršnih koli razsežnosti že, ne znajo izraziti likovno izvirno, smiselno. Likovni pedagogi jim pri tem lahko pomagamo. Oblikujemo problem raziskave: kako lahko likovno izražanje pomaga učencu/dijaku pri izogibanju stereotipne uporabe likovnih izrazil, tehnik in motivov ter kako se likovno izražati pristno, smiselno in likovno izvirno? Izberemo tri likovne naloge za razvijanje osebne identitete. Učenci se upodobijo v treh likovnoprobemsko različnih avtoportretih, v katerih raziskujejo temo identitete v odnosu na njihovo osebno in kulturno ozadje. O tem se tudi pisno samoizrazijo, kar je skupaj z avtoportreti učitelju v pomoč pri analizi in vrednotenju vsakega posameznika. Smisel teh treh nalog je pri učencih razvijati konstruktivno in pozitivno samopodobo in identiteto ter se izvirno in samosvoje likovno izražati. Udeležencem konference bomo predstavili primer in metodologijo te naloge ter jih povabili k aktivnemu ustvarjanju na enako temo (avtoportret). Pričakovati je, da bi nekaj učiteljev, likovnoumetnostnih pedagogov to nalogo preizkusilo v svojem šolskem okolju ter da bi poročali na prihodnjih strokovnih srečanjih.

Udeleženci bodo delavnici lahko »likovno razmišljali« o identiteti skozi izdelavo treh avtoportretov (prvega bodo prinesli že s seboj na konferenco). Skozi verbalno in likovno razmišljanje o svojih dveh (ne nujno) izključujočih se identitetah, o učiteljski ali umetniškoustvarjalški, bodo iskali zamisli za neposredno delo z učenci/dijaki. Tema nudi obilico možnosti za medpredmetno povezovanje, namenjena pa je vsem vzgojiteljem in učiteljem likovnoumetnostnih dejavnosti v slovenskih vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Ključne besede: (s)likovno-vizualna pismenost, identiteta mladih in učiteljev, likovno izražanje, avtoportret, likovni pedagog

Abstract

In education, the concept of artistic and visual literacy is usually related to the visual arts subjects. However, the visual images and the visuality are not exclusive to this subjects and images are a powerful medium of learning. In this text, some facts about visual literacy will be introduced, the problems of youth and (art) teachers' identity will be used as a platform for the artistic workshop, intended both for youth and adults, to think about their personal, family and (perhaps) community identity through art making.

Keywords: artistic and visual literacy, identity of youth and teachers, art making, self-portrait, art teacher

Glavni viri in literatura/Main References

- Barron, M. R. (2006). *"Exploring Identity through Self-Portraiture"*. Thesis, Georgia State University. Pridobljeno s https://scholarworks.gsu.edu/art_design_theses/12.
- Cohen, E. N. (2004). Beginning art teachers negotiation of their beliefs and identity within the public school system. *The International Journal of Arts Education. Volume 2 (1)*, str. 56–74.
- Hatfield, C., Montana, V. in Deffenbaugh, C. (2006). *Artist/Art Educator – Making Sense of Identity Issues*. Art Education, NAEA.
- Prevodnik, M. (2015). Vloga, osebnost in izzivalne naloge razrednega učitelja predmeta likovna umetnost. V *Razredni pouk (1-2)*, str. 31–42
- Prevodnik, M. (2013). Za (s)likovno-vizualno, umetniško in za opismenjenost za ustvarjalnosti nam gre. V *Vzgoja in izobraževanje (4-5)*, str. 17–26.

**ŠKODLJIVOST T. I. POBARVANK ZA LIKOVNI IN USTVARJALNI
RAZVOJ OTROK IN MLADINE
(LIKOVNA UMETNOST)**

KAKO VPLIVAJO T. I. POBARVANKE NA SPONTANI, IZVIRNI IN USTVARJALNI LIKOVNI RAZVOJ OTROK IN MLADINE?/THE DAMAGING EFFECTS OF THE SO-CALLED COLOURING BOOKS ON SPONTANEOUS, ORIGINAL AND CREATIVE ARTISTIC DEVELOPMENT OF CHILDREN AND YOUTH

Mag. Marjan Prevodnik

Zavod RS za šolstvo

marjan.prevodnik@zrss.si

Povzetek

Informativno bosta predstavljeni dve aktualni likovno pedagoški temi. V prvi, naslovni temi delavnice bo avtor nanizal strokovne razloge – utemeljene tudi na podatkih iz znanstvenih raziskav –, ki nasprotujejo nekritični (upo)rabi t. i. *pobarvank* v vrtcih in na razredni stopnji osnovne šole. Razlogi za izbiro so preprosti, vedno več je znakov, da vzgojitelji v vrtcih in razredni učitelji v osnovni šoli pobarvanke – sicer verjetno dobronamerno in dobrohotno – vključujejo bodisi v učni proces bodisi v druge oblike dela, kot so jutranje in popoldansko varstvo, podaljšano bivanje itd. Primeri principa pobarvank se množično pojavljajo v učnih gradivih za učence, izrazito izstopajoče v delovnih zvezkih različnih predmetov.

Zanimivo je poslušati vzgojitelje, učitelje in starše ki pravijo: »*Toda moji otroci imajo pobarvanke radi.*« To je gotovo res. Dodajamo pa, da otroci na splošno ne ločijo med stvarmi, ki so za njih dobre ali pa škodljive. Da imajo te stvari radi (v našem primeru pobarvanke), to še vedno ni kazalnik, da so za njih dobre. Večina otrok ima rajši sladkarije kot zelenjavo in jih bodo brez dvoma vedno imeli. A to preprosto ne pomeni, da so sladkarije pretežni del njihove prehrane.

Delovnih opredelitev pobarvank je več. Mi bomo za naše potrebe privzeli tisto, ki poudarja, da so v pobarvankah oblike, ustvarjene s strani odraslih, praviloma likovnikov specialistov. Barvanje teh oblik odraslih je »*sproščujoče*« zato, ker otrokom ni treba misliti in dokončati delo. Ali niso otroci v vrtcih in šolah zato, da bi mislili neodvisno, samostojno, brez naslanjanja na učitelja? Trdimo, da se otroci, v primeru izpostavljanja pobarvankam in šablonam le-teh tako navadijo, da se niso več zmožni likovno izražati, dobijo občutek, da ne znajo narisati tako dobro, kot so oblike odraslih v pobarvankah. Postajajo zafrustrirani. In ko se to zgodi, izgubljajo interes za risanje in druge oblike ustvarjalnega likovnega izražanja, vedno več jih že v rani mladosti govori, da ne znajo risati! Ključna besedna zveza, ki jo mora poznati vsak pedagog, je oblikotvornost. To pomeni: vsi otroci morajo imeti nešteto možnosti za tvorjenje lastnih oblik pri likovnem izražanju v kateri koli tehniki, primerno starosti in razvojni stopnji. Pobarvanke odklanjamo, o njihovi škodljivosti seznanjamo starše. Če smo v dvomu, ponudimo otroku prazen papir.

Udeleženci bodo v uvodu skicirali, tvorili lastne izvirne oblike in barvali oblike drugih oseb, vse z namenom razlikovanja med tema dvema pedagoškima pristopoma.

Druga tema bo namenjena poglobljeni informaciji o začetku izvajanja projekta Erasmus+ na štirih slovenskih šolah. Projekt traja tri leta, od 2017 do 2020. Tamkajšnji likovni pedagogi eksperimentalno preizkušajo pri pouku likovnoumetnostnih predmetov pri nas dokaj nepoznano metodo »*razvijanja likovnovizualnih strategij mišljenja*«, t. i. VTS-strategijo/metodo (angl.: *Visual Thinking Strategies*). Bistvo tega pristopa je razvijanje in v šolski ali muzejsko-galerijski praksi uvajanje in praktično preizkušanje strategij likovnovizualnega mišljenja. Na začetku se dejavnost odvija pred likovno umetnino. VTS-strategija je pristop, načrtovan z namenom razvijati estetsko in jezikovno pismenost ter kritično mišljenje učencev. Vsaka država jo prilagodi svojim učnonačrtovalnim posebnostim, učiteljem predstavlja učinkovito »*poučevalno orodje*« za doseg nekaterih specifičnih ciljev znotraj učnih načrtov.

Ključne besede: pobarvanke, otroci in mladina, oblikotvornost, vzgojitelji in učitelji, vrtec in razredna stopnja osnovne šole

Abstract

The purpose of the first subtext in this presentation about colouring books is to answer the question: How can colouring books dampen children's motivation to draw? The author claims, according to his evidence (observing and visiting educational institutions of this type), that there are more and more signs that colouring books are increasingly used in Slovenian nursery schools and primary schools. His working definition of the coined term *colouring books* states that the shapes of the drawings are made/created by adult professionals, usually by visual artists, designers or illustrators and not by children. The more the children are exposed to colouring books, the more they are incapable of their own original drawing, having a feeling it is impossible to draw like in the colouring books. They become frustrated. Therefore, the use of colouring books in nursery schools and primary schools should be avoided due to many reasons, including scientific research.

The second subtext in this presentation is informing the professional audience (art educators) about the new Erasmus plus European project titled *Visual Thinking Strategies (VTS) – Permission to Wonder*. Six countries (four art, gallery educators and artists per country) are developing the so-called *VTS method* in different contexts, in art classes, galleries and museums. They plan to see at the end of the project (2017–2020) how it would be possible to include this method in the pre- or in-service training of visual arts teachers, artists or museum curators and how to include it into the so-called *working strategies* of employed teachers.

Keywords: colouring books, children and youth, creating shapes and forms, teachers, nursery school and elementary school

Glavni viri in literatura/Main References

- Hočevar, S., Berce, H. in Prestor, A. (1982). *Likovna vzgoja predšolskih otrok*. Priročnik za interno uporabo. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
- Melik, J., Jeraj, M. in Braunsberger, N. (2016). *Raziskujmo in pobarvajmo slike v Narodni galeriji*. Ljubljana: Založba Hart.
- Mulcahey, S. C. (1999). "Why do some teachers resist offering appropriate open-ended art activities for young children?" *Young Children – The Journal of the National Association for the Education of Young Children*.
- Prevodnik, M. (1980–2018). *Zabeležke in osebna opažanja ob obiskih vrtcev in šol, na strokovnih srečanjih, konferencah ...*
- Vrlič, T. (2001). *Likovno–ustvarjalni razvoj otrok v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Debora.

**LIKOVNA UMETNOST IN IDENTITETA OTROK IN
MLADOSTNIKOV
(LIKOVNA UMETNOST)**

POSTMODERNA DIDAKTIKA LIKOVNE UMETNOSTI Z VIDIKA OKOLJSKE TRAJNOSTI – VLOGA IDENTITETE/POSTMODERN DIDACTICS OF ART EDUCATION FROM THE POINT OF VIEW OF ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY – THE ROLE OF IDENTITY

Dr. Jerneja Herzog

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

jerneja.herzog@um.si

Povzetek

Sodobno poučevanje likovne umetnosti je v veliki meri povezano s sodobnimi umetniškimi likovnimi praksami,⁴ ki so danes izjemno raznolike, razpršene in izogibajoče se klasificiranjem in poimenovanjem. Pojem sodobna umetnost v tako imenovani postmoderini likovni didaktiki (Efland, 1992) zajema naslednje:

- konceptualne likovne prakse visokega modernizma šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja;
- tako imenovane postmoderne likovne prakse zadnjih dveh desetletij 20. stoletja in
- vse tisto, kar se danes poimenuje s terminom sodobna umetnost (Contemporary art), ki se je uveljavil po letu 2000.

Sodobna umetnost v likovni didaktiki so torej tiste likovne prakse, ki namesto *kako* poudarjajo vprašanje *kaj je umetnik želel izraziti* (Lash, 1993; Cole, 1996 itd). Z izrazom ne označujemo likovnih praks, ki izhajajo iz logike likovnoformalnih praks modernizma, abstrakcije in raziskovanja jezika medija samega. Sodobne umetniške likovne prakse, pojmovane v likovni didaktiki, se sicer še vedno gibljejo v domeni (vsaj pogojno) izražanja z likovnimi sredstvi, obenem pa poudarjajo tematizirajo družbena vprašanja, so politično angažirane in družbeno kritične. Preplet trajnostnega razvoja, okoljevarstva in likovne edukacije že dalj časa zbuja pozornost stroke tako v tujini (InSEA 1992; InSEA 2010 ...) kot pri nas. Vloga likovne umetnosti v družbi in naše pojmovanje le-te sta se v zadnjih desetletjih v veliki meri spremenila. Iz likovnega izraza, ki je določeval predmete, je v sodobni umetnosti nastal pojem, katerega prostor je spomin posameznika in družbe. Umetnik je občutljivo tipalo družbe in prizadevanja njegovega ustvarjalnega dela gredo tudi v smeri opozarjanja na proces menjave med naravo in družbo, ki se nenehno spreminja. Umetniška ustvarjanja, povezana s problemom okoljske trajnosti, kažejo odnos umetnika do narave, v katerem je prikrit strah pred njenim umiranjem. Umetniške likovne interpretacije pripomorejo k ozaveščanju ekološke misli in spoznanju, da je usoda narave še vedno v človeških rokah in da jo moramo biti sposobni upravljati. Okoljsko trajnostna razmišljanja likovnih umetnikov se dotikajo različnih področij, od ekoloških problemov v mestu (arhitektura, promet, hrup, svetloba), problema odpadkov, onesnaženja zraka in voda, opozarjajo pa tudi na etične (genska manipulacija) probleme. Takšna umetniška dela lahko zaradi svoje večplastnosti tolmačimo različno.

Danes se zavedamo dejstva, da je treba začeti z vzgojo in izobraževanjem za okolje že zelo zgodaj. Najrazličnejše vsebine in različni didaktični pristopi pri pedagoškem delu v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah brez dvoma prispevajo k ekološkemu ozaveščanju otrok in mladine. Pedagoška nujnost je, da to zavest razvija. Že pred dvajsetimi leti je Wilson zapisal, da lahko pridobljene izkušnje pozitivno vplivajo na oblikovanje vseživljenjskih stališč, vrednot in vedenjskih vzorcev do narave (Wilson, 1996) in pripomorejo k oblikovanju identitete posameznika. Z vzgojo od mladih let in s kontinuiranim vseživljenjskim izobraževanjem za trajnostni razvoj bomo dosegli iskano ravnotežje, ki je danes že na mnogih okoljskih področjih ogroženo. Pred pedagoško stroko se postavlja zahteva, da v svoje kurikule integrira vsebine okoljske vzgoje in trajnostnega razvoja. Pouk likovne umetnosti kot učni predmet po vsej vertikali institucionalne vzgoje in izobraževanja v mnogih segmentih ponuja široke in raznolike možnosti za ekološko ozaveščanje otrok in mladine in s tem razvijanja identitete posameznika tako skozi lastno likovnopedagoško delo kot tudi prek identifikacije z vizualnimi impulzi (reprodukcije umetniških del). Skozi proces ustvarjanja, ki je učencu lasten, se identificira. Pri procesu je pomembno formativno spremljanje v smislu spremljanja učenčevih lastnih prizadevanj, ki mu dodatno omogočajo identifikacijo, vzpostavljanje

⁴ Uporabljamo izraz sodobna umetnost, sodobne likovne prakse, sodobni umetniki. Termin uporabljamo v didaktičnem smislu in ga ne gre vrednotiti z umetnostnozgodovinskega, likovnoteoretičnega ali umetnostnosociološkega stališča.

odnosa s podano likovno vsebino in njeno realizacijo. S spoznavanjem naravne in družbene resničnosti učenci le-to tudi vrednotijo, vzpostavijo in ozavešajo odnos do objektov spoznavanja kakor tudi do sebe, do lastne identitete. Analogno temu tudi pri pouku likovne umetnosti učenci s spoznavanjem likovnih umetniških del, kar je sestavni del vsake načrtovane didaktične enote, spoznajo poleg likovnoformalne tudi vsebinsko plat umetnine. Likovna umetniška dela z ekološkim nabojem tako postanejo ena izmed možnosti, kako otroke in mladostnike prek umetnosti tudi ekološko ozaveščamo.

Ključne besede: didaktika likovne umetnosti, pouk likovne umetnosti, kurikulum, sodobna likovna praksa, okoljska trajnost

Abstract

Contemporary teaching is to a large extent connected with contemporary artistic practices⁵ that are nowadays extremely diverse and dispersed, and avoiding classification and naming. In the so-called postmodern artistic didactics (Efland, 1992), the concept of contemporary art includes the following:

- The conceptual artistic practices of high modernism of the sixties and seventies of the 20th century;
- The so-called post-modern artistic practices of the last two decades of the previous century;
- Everything that is today included under the term *contemporary art*, which became established after the year 2000.

Contemporary arts in artistic didactics, then, are all artistic practices that instead of asking *How?* emphasise the question *What did the artist wish to express?* (Lash, 1993; Cole, 1996; etc.) With the term, we do not describe the artistic practices that originate from the logic of artistic-formal practices of modernism, abstraction and research in the language of the medium itself. Contemporary artistic practices, conceptualised in artistic didactics, as a matter of fact still move in the domain of (at least conditionally) expressing with artistic means but at the same time emphatically thematise social issues, are politically engaged and socially critical. The interlacement of sustainable development, environmental protection and art education has for quite some time attracted the attention of the profession both abroad (InSEA 1992; InSEA 2010) and domestically. The role of art in the society and our understanding of the latter have changed to a large extent in the last decades. From artistic expression that defined objects, in contemporary art, the concept evolved, its space is the memory of the individual and of the society. The artist is a sensitive antenna of the society and the endeavours of his creative work also go in the direction of calling attention to the permanently changing process of exchange between nature and society. Artistic creations associated with the problem of environmental sustainability show the attitude of the artist towards nature in which fear for it dying is concealed. The artistic visual interpretations contribute to raising awareness of ecological thought and recognition that the fate of nature is still in human hands and that we must be able to manage it. The environmentally sustainable thoughts of fine artists touch upon various areas, such as ecological problems in the city (architecture, traffic, noise, light), the problem of waste, air and water pollution, and also point to ethical (genetic manipulation) problems. Due to its multilayeredness, such works of art can be interpreted in various ways.

Today, we are aware of the fact that education about environment must start already at a very early age. Various contents and diverse didactic approaches to pedagogical work in preschools, primary and secondary schools undoubtedly contribute to the ecological awareness of children and youth. The pedagogical urgency is to develop this awareness. Twenty years ago already, Wilson wrote that the experience gained can have a positive impact on the formation of lifelong attitudes, values and behavioural patterns towards nature (Wilson, 1996) and help shape the identity of the individual. With education from the earliest age and with continuing lifelong learning for sustainable development, the desired equilibrium will be attained that today is already threatened in many environmental areas. The educational profession is faced with the demand to integrate the contents of environmental education and sustainable development into its curricula. In many of its segments, the teaching of art as a school subject offers broad and diverse opportunities for raising ecological awareness of children and youth and,

⁵ The terms contemporary art, contemporary artistic practice, contemporary artists are used. The term is used in the sense of didactics and should not be evaluated from art historical, artistic theoretical or artistic sociological points of view.

with this, for developing the identity of the individual through her or his own pedagogic work as well as via the identification with visual impulses (reproductions of artworks). Through the creation process proper to them, the learners identify themselves. In the process, formative monitoring is important in the sense of monitoring the learner's own endeavours that additionally allow him identification, establishing a relationship to the conveyed artistic content and its realisation. By getting to know the natural and societal truths, students can evaluate the latter, establish and become aware of the relation to objects of cognisance as well as to themselves, to their own identity. Analogously to this, in classes of fine arts, by getting acquainted with artistic artworks, which is an integral part of every planned didactic unit, and in addition to the artistic formal aspect, learners also learn the content aspect of the artwork. Artistic works with an ecological charge thus become one of the possibilities for also raising ecological awareness of children and adolescents through art.

Keywords: didactics of art education, teaching art, curriculum, contemporary artistic practice, environmental sustainability

Glavni viri in literatura/Main References

- Duh, M., Herzog, J. in Zupančič, M. (2016). *Likovna edukacija in okoljska trajnost*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Herzog, J. in Duh, M. (2012). Examples of applying contemporary art practices in the visual arts curriculum in grammar schools. V I. Prskalo (ur.), *EMEE 2012 – Education in the modern European environment: special edition = EMEE 2012 – Odgoj i obrazovanje u suvremenom europskom kontekstu: specijalno izdanje. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, vol. 15* (specijalno izdanje = special edition no. 1). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, str. 55–69.
- Herzog, J. (2013). Socijalizacija djece putem likovnog izražavanja i opisivanja doživljenog. V L. Zaninović Tanay in E. R. Tanay (ur.), *Sretna djeca: dijete u različitosti izazova, Sretna djeca – dijete u različitosti izazova*. Zagreb: Školska knjiga, od 16. listopada do 18. listopada 2013. Zagreb: Učilište za likovno obrazovanje, kreativnost i dizajn – Studio Tanay, str. 49–63.
- Herzog, J. (2017). Methods of implementing contemporary Slovenian art practices in basic school art syllabus – emphasis on ecology. V L. Vujičić idr. (ur.), *Contributions to the development of the contemporary paradigm of the institutional childhood: an educational perspective. Erziehungswissenschaft, bd. 83*. Wien, Zürich: Lit., str. 103–115.

PROFESIONALNI RAZVOJ LIKOVNEGA PEDAGOGA SKOZI PARTNERSKI ODNOS MED FAKULTETO IN OSNOVNO ŠOLO/PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE ART TEACHER AS SEEN THROUGH THE PARTNERSHIP BETWEEN THE FACULTY AND THE PRIMARY SCHOOL

Zinka Dokl, prof., dr. Jerneja Herzog

Osnovna šola Draga Kobala Maribor, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

zinka@os-dragakobala.si, jerneja.herzog@um.si

Povzetek

Praksa študentov, bodočih likovnih pedagogov je nujna in obvezna sestavina študija. Prenova študijskih programov je pripomogla k temu, da se je nabor vsebin, ki pokrivajo praktično usposabljanje, pedagoško prakso, povečal. Zato je pomembno študentom omogočiti kakovostnejše povezovanje teoretičnega akademskega znanja s pedagoškimi izkušnjami. Treba je razvijati kompetence in skrbeti za jasno opredelitev vlog vsakega posameznika v sistemu izvajanja pedagoške prakse (študent, učitelj praktik – mentor in specialni didaktik).

Sodelovanje osnovnih šol s fakulteto pripomore k temu, da so vsi partnerji v sistemu v soodvisnem odnosu in v njem vsi pridobijo. Tako se lahko tudi učitelj praktik skozi izvajanje nastopov ali izvajanje pedagoške

prakse nauči sodobnejših didaktičnih smernic, skrbi za nenehno aktualizacijo študijskega procesa in ob svežih idejah študentov bogati lastno likovnopedagoško prakso.

Posebna dragocenost sodelovanja med fakulteto in osnovno šolo se je pokazala ob izvedbi likovnega dne, kjer smo z učenci celotne šole in s študenti likovne pedagogike izvedli likovne vsebine ob vzpodbudi ekoarta od 1. do 9. razreda. Vsebine so bile skrbno izbrane in didaktično osmišljene ter naravnane ne le v končni likovni izdelek, ampak tudi v razvijanje socialnih komponent pri učencih. Sodelovanje, medsebojna pomoč, skupni pogovori pri načrtovanju in izvedbi idej so bili ključni pri bogatenju vsebin likovnega dne. Ne smemo pa zanemariti pomena identifikacije učencev v likovnopedagoškem procesu. Kajti prav vse naloge so bile naravnane v ta segment. Kako spodbujati komunikacijsko vez z učencem, kadar govorimo o končnem likovnem izdelku in kadar govorimo o uvodnem delu didaktične enote. Torej motivacijski element. Vloga identifikacije posameznika v pedagoškem procesu je izjemno pomembna in ni le posredni »končni produkt«, temveč se učenec skozi lastno likovno kreativnost, lasten likovni jezik formira, prezentira in komunicira.

Ključne besede: profesionalni razvoj, učitelj, partnerski odnos, likovna umetnost, pouk likovne umetnosti

Abstract

The practice of students, art teachers-to-be, is a necessary and mandatory component of the study. The renewal of study programmes has contributed to an increase in the selection of contents that cover the practical training of the teaching practice. It is therefore important to enable students to better integrate theoretical academic knowledge with their teaching experience. It is necessary to develop the competences and to ensure a clear definition of the roles of each individual in the teaching system (student, teacher practitioner – mentor and special didactician).

The cooperation between primary schools and the faculty contributes to creating a situation where all partners in the system are in an interdependent relationship in which they all gain. Through the performance of observed classes or of teaching practice, the teachers – practitioners can also learn more up-to-date didactic guidelines, they take care of permanent updating the study process and, faced with the fresh ideas of the students, enrich their own art-teaching practice.

A special value of the cooperation between the faculty and the primary school was also seen at the performance of art day, where, under the initiative of Ekoart, artistic contents were carried out in grades 1 to 9 with the students of the whole school and with the students of fine arts. The contents were carefully selected and made didactically meaningful, not focused only on the final artistic product but also on developing the learners' social components. Cooperation, mutual help and group conversations in planning and performing the ideas were crucial in enriching the contents of the art day. The identification of the learner in the art-educational process should also not be neglected, as all tasks without exception were created with this in mind. How to encourage the communication link with the learner when speaking about the final art product and when speaking about the introductory part of the didactic unit? The element of motivation. The role of the identification of the individual in the educational process is extremely important and is not just an indirect *end product*. Students develop through their own artistic creativity, they present and communicate through their own artistic language.

Keywords: professional development, teacher, partnership, arts, classes of art

GLASBENA UMETNOST IN GLASBENO ŠOLSTVO

ZEMLJEVID UČENJA IN POUČEVANJA/THE TEACHING AND LEARNING MAP

Dr. Dimitrij Beuermann

Zavod RS za šolstvo

dimitrij.beuermann@zrss.si

Povzetek

Predstavili bomo Zemljevid učenja in poučevanja, ki je zgrajen iz več področij: viri in dejavnosti se nahajajo na materialni ravni, na miselni ravni pa se ideje prepletajo s cilji. Po tem zemljevidu lahko potujemo v dveh smereh, pri tem prva smer predstavlja učenje in poučevanje s poustvarjanjem že oblikovanih ciljev, druga pa učenje in poučevanje z ustvarjanjem. Na Zemljevidu učenja in poučevanja je postavljeno zaporedje procesnih korakov: 1) presodi o problemu in rešitvah, 2) upravljaj razpoložljive vire, 3) zberi in uredi ideje ter 4) izvedi dejavnosti. Zemljevid učenja in poučevanja predlaga usmeritve za nadaljnji razvoj javne šole, kjer bo le uravnotežena celota poustvarjalnih in ustvarjalnih procesov učencem, bodočim odraslim, omogočila oblikovati odgovore na izzive svojega življenja.

Ključne besede: učenje, poučevanje, ustvarjanje, šola

Abstract

The Learning and Teaching Map will be presented, which consists of several areas: resources and activities are arranged at the material level, and at the mental level, ideas are interwoven with the goals. According to this map, we can travel in two directions, the first direction being learning and teaching by performing the previously defined goals, while the other direction is creative learning and teaching. On the Learning and Teaching Map, a sequence of procedural steps is set: (i) assess the problem and solutions, (ii) manage available resources, (iii) collect and edit ideas, and (iiii) implement activities. The Learning and Teaching Map proposes guidelines for the further development of a public school, where only a balanced whole of reproductive and creative learning processes will enable students, future adults, to formulate answers to the challenges of their lives.

Keywords: learning, teaching, creating, school

Glavni viri in literatura/Main References

- Beuermann, D. (2008). *Prepoznavanje implicitnih glasbenih vrednot kot sredstvo za razvoj osnovnošolske glasbene nadarjenosti*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Beuermann, D. (2011). *Celostna šola, proces sedmih izzivov*. Ljubljana: Debora.
- Beuermann, D. (2016). Tempus imperfectum, tempus perfectum. *Glasba v šoli in vrtcu XIX (1-2)*, str. 13–26.
- Beuermann, D. (2016). Celostna glasbena šola. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani: Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem, pogledi ob 200-letnici*, zvezek 25, str. 317–338.
- Lévi-Strauss, C. (1992). *Tristes Tropiques*. Penguin Books.

SPODBUJANJE USTVARJALNIH PROCESOV PRI POUKU GLASBE/THE ENCOURAGEMENT OF CREATIVE PROCESSES IN MUSIC EDUCATION

Dr. Katarina Zadnik

Akademija za glasbo, Univerza v Ljubljani

katarina.zadnik@ag.uni-lj.si

Povzetek

Ustvarjanje je integralni del glasbene vzgoje v splošnem in glasbenem šolstvu. Ustvarjanje na področju glasbenega izobraževanja pojmuje kot metodo ustvarjalnega učenja v glasbeni vzgoji in način spoznavanja glasbene umetnosti skozi neposredno izkušnjo; kot pristop k poučevanju glasbe, v katerem na ustvarjalni način, s preiščeno izbiro vsebin in metod načrtujemo kompleksno zasnovano glasbeno dejavnost; in kot glasbeno dejavnost ustvarjanja v glasbi in ob glasbi. Na predavanju bodo predstavljene možne oblike in metode spodbujanja učenja glasbe skozi ustvarjanje v glasbi in ob glasbi. Predstavljeni bodo praktični primeri za ustvarjalne dejavnosti in didaktični postopki za njihovo izvedbo. S praktičnimi primeri bo izpostavljen vidik procesa ustvarjanja v glasbi kot pomemben element na poti glasbenega izobraževanja v splošnem in glasbenem šolstvu. Udeleženci bodo ob aktivnih oblikah dela izkusili področje ustvarjalnih procesov na ritmičnem in melodičnem področju. Dejavnosti ustvarjalnih procesov in ustvarjenih končnih izdelkov bodo povezane z njihovim sprotnim in končnim preverjanjem in vrednotenjem kot neobhodni dejavnik v učnem procesu v osnovnem in glasbenem šolstvu.

Ključne besede: glasbena šola, osnovna šola, glasbena vzgoja, ustvarjanje glasbe, ustvarjalni proces

Abstract

Creativity is an integral part of music education in primary and music school. Creation in the area of music education is meant as a creative learning method and a way to understand music art through the music experience; as an approach to teaching music, in which, in a creative way, with a thoughtful selection of content and methods, we plan a complexly designed musical activity; and as a musical activity of creating in and through music. The lecture will present the possible forms and methods of encouraging learning music through creativity in and through music. The practical examples will demonstrate the aspect of creative processes as an important part in the path of music education in the primary and music school. The participants will experience the area of creative processes in the rhythmical and melodic fields through the active forms of work. The activities of creative processes and final products will be connected with their formative and final assessment as an indispensable element in the learning process in the primary and music school.

Keywords: music school, primary school, music education, music creativity, creative process

Glavni viri in literatura/Main References

- Borota, B. (2013). *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Borota, B. in Kovačič Divjak, A. (2015). *Dejavnosti glasbenega opismenjevanja*. Koper: Univerzitetna založba Annales
- Beuermann, D. in Tornič Milharčič, B. (ur.) (2005). *Glasba – ustvarjalnosti, preverjanje in ocenjevanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Oblak, B. (1987). *Ustvarjalno učenje v glasbeni vzgoji na stopnji razrednega pouka osnovne šole* (Doktorska disertacija). Akademija za glasbo, Ljubljana.
- Sicherl Kafol, B. (1999). *Glasbena vzgoja v celostnem vzgojno izobraževalnem procesu na začetni stopnji osnovne šole* (Doktorska disertacija). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

BRANJE ZA DRUŽBOSLOVNO ZNANJE

BRANJE ZA DUH-ovno ZNANJE/READ TO KNOW

Mag. Marija Lesjak Reichenberg

Zavod RS za šolstvo

marija.lesjak-reichenberg@zrss.si

Povzetek

Veronika Rot Gabrovec je leta 2014 zapisala: *»Branje je nenavadna dejavnost. Po eni strani samotna, individualna, mirna, po drugi je to živahno in komunikativno sodelovanje z besedilom. V knjigo se lahko za trenutke, uro ali kar za vse popoldne umaknemo – lahko pa se ob njej družimo s prijatelji, z učiteljem ali celo s povsem naključno navzočimi opazovalci in bralci.«* (Rot Gabrovec, 2014: str. 7) Branje nas oblikuje in spreminja. Ne glede na to, o kakšnem branju govorimo, moramo vedeti, da je možnost dostopanja do branja civilizacijska pridobitev, bralna usposobljenost pa dejavnik, ki nam omogoča dostop do znanj in deluje emancipatorično. Je tudi *»najtesneje povezana s splošnimi človekovimi pravicami, saj omogoča uveljavljati pravice, ki nam pripadajo. Če so to univerzalne pravice vseh ljudi, potem si ne moremo zatiskati oči, da v življenju niso ne samoumevne, pa tudi uresničene niso ne povsod in ne povsem.«* (Jan, 2014: str. 5) Ali bosta naš posameznik in posameznica, ki vstopata v interakcije z drugimi z različnim kulturnim kapitalom, te možnosti izkoristila, ne vemo, vemo pa, da je prizadevanje šole v tej smeri očitno.

Pogled v zgodovino nam pokaže, da je bil dvig bralne usposobljenosti oz. pismenosti pogoj za množično poseganje po knjigi. *»Natančnejšim podatkom o dvigu pismenosti lahko sledimo od leta 1880, ko je bilo v popis prebivalstva vključeno tudi vprašanje o tem, ali zna posameznik brati in pisati, zgolj brati ali pa ne obvlada nobene od teh spretnosti.«* (Gabrič, 2011: str. 51)

Pogoj za bralno usposobljenost je tudi ponudba knjig in dostopnost do njih. Da bi se bolje zavedali tega, kar imamo, moramo ponovno pogledati v zgodovino. Ugotovljamo, da je bila v 19. stoletju pot do knjige povezana ali z dobrim standardom ali/in mrežo knjižnic. Številna izobraževalna in prosvetna društva so si prizadevala, da bi med društvene dejavnosti zajela knjižnico in čitalnico, vendar pa so bile knjižnice še vedno redke in dostopne le meščanskemu srednjemu in višjemu sloju (Gabrič, 2011). Kakor koli, učinek teh prizadevanj je bil, da sta se pisanje in branje, kot piše Grdina, *»preobražala v stvar pripadnosti oziroma identitete. Nikakor nista bila več zgolj eno od mnogih bolj ali manj alternativno koristnih in/ali zabavnih opravil. Knjige so začele ljudi spremljati na vsakem koraku.«* (Grdina, 2011: str. 110) V delavnici bomo z biografsko metodo opozorili na nekaj posameznikov in posameznic, katerih identiteto so prepoznavno zaznamovali knjige in branje, opozorili bomo pa tudi na pomen obstoja javnih knjižnic ter široke palete njihovih dejavnosti.

Na pomen dostopa do knjige in znanj ter pomena branja opozarjamo, ker se soočamo z bistveno spremenjenimi bralnimi navadami, z malo prebranimi knjigami in nebranjem (mladih) generacij. V klasičnem debatnem formatu bomo identificirali (naš) odnos do branja in prebranega ter oblikovali poglede in stališča do prepoznavanja in gradnje identitete mladih.

Ključne besede: branje, mladi, identiteta, javne knjižnice, pismenost

Abstract

Veronika Rot Gabrovec (2014) wrote: *"Reading is an unusual activity. It is both, solitary, individual, peaceful and at the same time vivaciously, communicative cooperation with a text. We can escape into a book for a moment or hour or maybe for a whole afternoon, but we can also run around with a book and friends, teachers or coincidental observers and readers."*

Reading transforms and changes you. No matter what kind of genre (of reading) we are talking about, we have to know that the ability to read is a civilised achievement. Reading comprehension enables us to reach for knowledge and emancipate ourselves. There is a close and powerful connection to human rights. It helps to reach most of them. If they are universal rights for all the people, we cannot close our eyes and pretend that they are not self-evident and fulfilled (Jan, 2014). We cannot know if our individuals who

enters into a communication with a certain cultural capital will exploit this possibility, but we know that schools are working hard on that.

A brief look into history shows that the increase in reading comprehension was the main condition for a massive reach for books. The statistical data on reading habits is sporadic and unreliable, but after 1880, it points to changing reading habits and changes in reading comprehension (Gabrič, 2011).

An important condition for raising reading comprehension is book supply and their accessibility. Another look into history shows that in 19th century the access to a book was rigorously connected to the social status and library network. Libraries were rare although teacher societies were striving to establish them (Gabrič, 2011).

The result of these efforts was the strengthening of belonging and people identity changes. Books started to become companions to people everywhere.

In the workshop, with the help of the biographical method, we are going to present some individuals who were shaped by books and reading. We are also going to talk about the meaning of public libraries and the wide range of their activities.

We are concerned about changes that are happening: the reading habits have changed and the young generation is lacking reading skills. In the classical debate format, we are going to identify our attitude towards reading and shape the view towards recognition and building of the identity of the young generations.

Keywords: reading, the youth, identity, public libraries, literacy

Glavni viri in literatura/Main References

- Rot Gabrovec, V. (2014). Uvodne besede. V V. Rot Gabrovec (ur.). *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami. Zbornik Bralnega društva Slovenije* (str. 7–8). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Jan, Z. (2014). Ob mednarodnem dnevu pismenosti 2013. V V. Rot Gabrovec (ur.). *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami. Zbornik Bralnega društva Slovenije* (str. 5–6). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Gabrič, A. (2011). Branje od razvedrila elite do splošne dobrine. *Knjižnica*, 55 (4), str. 49–68.
- Grdina, I. (2011). Koliko knjig je možno prebrati v življenju?. *Knjižnica*, 55 (4), str. 107–120.

PREDSTAVITEV SLIKANIC O LEVU ROGIJU IN AVTOBIOGRAFSKEGA ROMANA *NE DOMIŠLJAJ SI!* / PRESENTATION OF THE CHILDREN'S PICTURE BOOKS ABOUT THE LION ROGI AND THE AUTOBIOGRAPHIC NOVEL *NE DOMIŠLJAJ SI!*

Mag. Igor Plohl

Osnovna šola Bojana Iliča Maribor, OE bolnišnični oddelki

igor.plohl@guest.arnes.si

Povzetek

Prispevek predstavlja aktivnosti avtorja slikanic o levu Rogiju in avtobiografskega romana *Ne domišljaj si!* na področju ozaveščanja učencev in dijakov o drugačnosti in invalidnosti.

Mag. Igor Plohl je po poklicu profesor geografije in sociologije. V letu 2008 je po nesreči postal paraplegik. Kljub invalidnosti je zaposlen na OŠ Bojana Iliča, kjer poučuje v bolnišničnih oddelkih. Veliko prostega časa namenja ozaveščanju učencev in dijakov o identiteti invalidov (predsodki in stereotipi o invalidih, arhitektonske ovire, zmožnosti invalidov za samostojno življenje, ukvarjanje s športom, prispevek družbi ...) in krepitvi ključnih družbenih vrednot; strpnost, solidarnost, medsebojno spoštovanje in sodelovanje,

zdravje in pozitivna samopodoba. Po vrtcih in šolah nastopa predvsem v okviru kulturnih ali projektih dni. Pogosto je gost tudi ob zaključku Bralne značke.

Slikanice o gibalno oviranem levu Rogiju, *Lev Rogi: Sreča v nesreči* (2009), *Lev Rogi najde srečo* (2014) in *Mark in Rogi na paraolimpijskih igrah* (2018), združujejo dve zelo pomembni prvini mladinske književnosti; prva je tenkočutno obravnavanje invalidnosti, druga pa pomen močne volje za soočanje z življenjskimi izzivi. Prvi slikanici sta povsem avtobiografski, tretja pa delno. Ime levjega junaka (Rogi) je anagram avtorjevega imena (Igor).

V prvi slikanici je predstavljen izjemno čustven trenutek delovne nesreče, ki leva Rogija močno zaznamuje za vse življenje. Podrobno sta predstavljena soočanje s poledicami nesreče in življenje z nastalo invalidnostjo.

Druga slikanica predstavlja predvsem vsakodnevno življenje leva na invalidskem vozičku (rehabilitacija, vožnja prilagojenega avtomobila, zaposlitev, osamosvojitve in samostojno ter neodvisno življenje v lastnem stanovanju). Posebnost te slikanice je priloga z naslovom *Ko Rogi postane Igor*. Z njeno pomočjo lahko učenci dojamajo obseg avtobiografskosti glavnega literarnega junaka.

Tretja slikanica govori o prijateljih levu Marku in levu Rogiju, ki skupaj obiščeta paraolimpijske igre. Po navadi velja, da se otroci brez težav identificirajo z otroškimi liki in so navdušeni za gibanje in šport. Mladi bralec tako z lahkoto spoznava športe za invalide in njihova pravila. Pri tem so mu v pomoč tudi podatki v okvirčkih, ki jedrnato podčrtujejo stvarna dejstva. Omeniti velja, da se s to slikanico zapolnjuje huda vrzel, saj o paraolimpijskih igrah ne obstaja veliko literature, sploh pa ne take, ki bi bila primerna za mlade bralce.

Avtobiografski roman *Ne domišljaj si!* prikazuje dve leti življenja Igorja Plohla po usodni nesreči, ki ga je močno zaznamovala s trajno invalidnostjo. Ajda Janovskaja je v recenziji zapisala: »Vsakogar lahko doleti neusmiljen udarec usode, po katerem nismo nikoli več enaki, opozarja avtor romana Igor Plohl ... Knjiga seže bralcu prav do srca ne le zaradi pretresljive vsebine in privlačnega sloga pisanja, ampak tudi po zaslugi pozitivnega sporočila, ki uči, da moramo vztrajati v boju za svojo srečo, tudi kadar nam drugi zabrusijo: 'Ne domišljaj si!'«

Omenjene knjige med drugim govorijo tudi o spremembi identitete, ki smo ji podvrženi v primeru nesreče, bolezni ali ob drugih okoliščinah, ki rezultirajo v popolno spremembo življenjskega sloga. Igor Plohl z njihovo pomočjo učence, dijake in odrasle ozavešča o identiteti invalida, kakovosti bivanja in sobivanja, drugačnosti in potrebi po strpnosti, medsebojnem spoštovanju in razumevanju.

Ključne besede: Igor Plohl, *Lev Rogi*, *Ne domišljaj si!*, invalidnost, šola

Abstract

The contribution presents the activities of the author of the picture books *Lev Rogi* and the autobiographical novel *Ne domišljaj si!* and raises students' awareness about differences and disability.

Mag. Igor Plohl is a teacher of geography and sociology. In the year 2008, he accidentally became a paraplegic. In spite of his disability, he is employed at the Primary School Bojan Illich, where he teaches in hospital departments. He devotes his free time to helping students become aware of the identity of people with disabilities and enhances different values in society like tolerance, solidarity, respect and cooperation. He appears a lot in nursery schools and schools in the context of cultural and project days. He is often a guest at the end of the Reading Badge.

Picture books about the handicapped lion Rogi, *Lev Rogi: Sreča v nesreči* (2009), *Lev Rogi najde srečo* (2014) and *Mark in Rogi na paraolimpijskih igrah* (2018), combine two very important elements of youth literature. The first one is a sensitive treating of disability and the second one is the importance of a strong

will to face life's challenges. The first two picture books are completely autobiographical, the third one only partially. The name of the lion Rogi is an anagram of the author's name Igor.

The extremely emotional moment of the accident is presented in the first picture book. It marked lion Rogi for the rest of his life. The confrontation with the accident and life with disabilities are presented in detail. The second picture book presents the daily life of the lion on a wheelchair (rehabilitation, driving an adapted car, employment, independence and living in one's own home). The special feature of this picture book is the literary supplement titled *Ko Rogi postane Igor*. With its help, the students can understand the scope of the autobiography of the main literary hero. The third picture book is about two friends, Mark and lion Rogi, who visit the paralympic games together. A young reader can easily learn about sports for disabled people and their rules. It is worth to say that this picture book fills a serious gap, because there is not much literature about the paralympic games suitable for young readers.

The autobiographical novel *Ne domišljaj si!* presents two years of Igor's life after the fatal accident that strongly marked him with permanent disability. The novel touches the reader right to the heart not only because of its impressive content and the appealing writing style but also thanks to a positive message that conveys that we must keep fighting for our own happiness, even when others abandon all hope.

All books written by Igor Plohl refer to the change of identity that we are faced with during and after the accident, illness or other circumstances that result in a complete change of lifestyle. With their help, Igor Plohl teaches students and adults about the identity of the disabled people, the quality of living and coexistence and the need for tolerance, mutual respect and understanding.

Keywords: Igor Plohl, *Lion Rogi*, *Ne domišljaj si!*, disability, school

Glavni viri in literatura/Main References

- Plohl, I. (2009). *Lev Rogi: sreča v nesreči*. Maribor: Založba Pivec. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije.
- Plohl, I. (2012). *Ne domišljaj si!: dve leti življenja nekega paraplegika*. Maribor: Založba Pivec. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije.
- Plohl, I. (2014). *Lev Rogi najde srečo*. Maribor: Založba Pivec. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije.
- Plohl, I. (2018). *Mark in Rogi na paraolimpijskih igrah*. Maribor: Založba Pivec. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije, Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Slikanica je v pripravi.

ODPRTA TRIBUNA ZAMISLI IN STALIŠČ

IDENTITETA IN JAVNOST/IDENTITY AND THE PUBLICITY

Mag. Igor Lipovšek

Zavod RS za šolstvo

igor.lipovsek@zrss.si

Povzetek

Ustava Republike Slovenije v več kot petdesetih členih opredeljuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Identiteto neposredno edino v členu o nacionalnih pravicah, posredno pa na več mestih, z zagotavljanjem različnih pravic in svoboščin, ki so vezane na nedotakljivost človekovega telesa in mišljenja. Enega od zunanjih vidikov identitete zagotavlja 39. člen s svobodo izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja ter pravico vsakogar, da lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja. Poleg tega ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima utemeljen pravni interes. Ustava tako spodbuja državljane, da svoje pravice uresničujejo tudi tako, da od javne in državne sfere pričakujejo in zahtevajo odgovore in pojasnila.

Demokratična šola temelji na dialogu ter osebnih in družbenih pričakovanih udeležencev. Na delavnici bo poudarek na pravici ključnih akterjev – učencu/dijaku in učitelju ter na njuni pravici do izražanja misli. Šola svobodo govora udejanja večplastno. Z vidika razvijanja znanja bi morala dopuščati popolno svobodo govora. Po drugi strani pa so učenci in dijaki državljani, ki jih ustava in konvencije posebej ščitijo, ker zakonsko niso oz. so omejeno osebno odgovorni do svoje polnoletnosti. Poleg tega šola tudi socializira in državljansko opismenjuje mlade – da se zavedajo svojih pravic in državljanske odgovornosti. Večplastnost učitelje postavlja v zadrego, kako ravnati, kadar se ustavnosti in pedagoškosti ne da ujeti v skupni imenovalci in kadar bi se pouk zazdel indoktriniranje, torej neposreden napad na svobodo mišljenja.

V šoli je pri pouku na voljo precej možnosti, celo demokratičnih tehnik, s katerimi učencu/dijaku učitelj in šola omogočata, da izrazi svoje mnenje, in ga vzgajata za to, da je izražanje mnenja ne le osebno, ampak tudi družbeno zaželeno; med osebnim in družbenim pa je polje, ki zanima tudi učitelja in šolo, ker ju informira: kaj učenec/dijak pričakuje, s čim je zadovoljen, kaj izpopolnjuje njegove potrebe, s čim se ne strinja, kaj ga moti, kaj predlaga ipd.

Šola mora na predloge in pobude učencev in dijakov odgovoriti ali se najmanj odzvati. Tako goji kulturo dialoga med udeleženci; celo kulturo dialoga med udeleženci, ki po svojih dolžnostih niso enakovredni, ker so v socialnem smislu različni – nekateri so dolžni poučevati, drugi so dolžni obiskovati pouk ...

Ker učitelj ni le vzgojitelj, ampak tudi ocenjevalec, ki z ocenjevanjem neposredno vpliva na učenčevo/dijakovo prihodnost, je iskreno, osebno in neposredno izražanje misli za učenca/dijaka lahko problematično. Zato šole uporabljajo tudi načine, s katerimi omogočajo anonimno izkazovanje izjav in stališč. Šola z ustreznimi odgovori ne le poteši radovednost mladih, ampak tudi učence vzgaja: kako spraševati; kako se osredotočiti na problem in ne na človeka, na katerega je problem (mogoče) vezan; kako vprašati, da bo odgovor čim bolj jasen in prepričljiv ter mogoče celo uresničen v praksi; katere izjave so konstruktivne ipd. V delavnici bodo zato udeleženci preskusili in ovrednotili nekaj tehnik, tako anonimnih kot javnih, za izražanje stališč, pričakovanj in vprašanj.

Ključne besede: demokracija, svoboda, govor, identiteta, informiranje

Abstract

The Constitution of the Republic of Slovenia defines human rights and fundamental freedoms in more than fifty articles. The identity is defined directly only in the article on national rights and indirectly in several places, by providing various rights and freedoms that are linked to the inviolability of the human body and thinking. One of the external aspects of identity is provided by Article 39 with the freedom of expression of thought, speech and public speaking, of the press and other forms of public information and

expression, and the right of everyone to freely collect, receive and disseminate news and opinions. In addition, everyone has the right to obtain information of a public nature based on a legitimate legal interest. In this way, the Constitution encourages citizens to exercise their rights also by expecting and asking for answers and explanations from the public and state sphere.

The democratic school is based on the dialogue and the personal and social expectations of the participants. At the conference workshop, the emphasis will be on the right of key actors – the student (pupil) and the teacher, and their right to express their thoughts. The school has a multifaceted freedom of speech. In terms of knowledge development, it should allow full freedom of speech. On the other hand, students are citizens who are specifically protected by the Constitution and the Conventions, because they are not fully responsible for their acts. In addition, the school also socializes and teach young people civic literacy – they are learning about their rights and civic responsibility. The mentioned multiplicity puts teachers in delicate situation when asked about how to act when constitutionality and pedagogy cannot find a common denominator and when the lesson seems indoctrinating, which means it can be a direct attack on the freedom of thought.

In school classes, a lot of opportunities are available, even democratic techniques that enable the student and school teacher to express their opinions. School educates students to express their opinions: what they expect, what they are satisfied with, what fulfills their needs, what they disagree with, what disturbs them, what they propose and what they like.

The school is obliged to respond to the proposals and initiatives of students. In this way, the culture of dialogue between the participants is cultivated; even the culture of dialogue between participants who are not equal in their duties because they are different in social terms – some are obliged to teach, others are obliged to attend classes ...

Because the teacher is not only a teacher, but also an assessor who directly influences the student and his future life, a sincere, personal and direct expression of thoughts can be problematic for the student. Therefore, schools also use means by which students can anonymously express statements and positions. The school with appropriate answers not only fills the curiosity of young people, but also educates them: how to ask; how to focus on the problem rather than on the person to whom the problem is linked; how to ask to get the answer as clearly and concisely as possible, and perhaps even realizable in practice; which statements are constructive, etc. Therefore, the workshop will test and evaluate some techniques, both anonymous and public, for expressing views, expectations and questions.

Keywords: democracy, freedom, speech, identity, information

Glavni viri in literatura/Main References

- Gaber, S. (2010). Dewey, delo, šola in demokracija. *Sodobna pedagogika*, 61 (5), str. 36–55.
- *Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah*. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/mednarodnaPogodba?id=UN-19891120/01M>.
- Pongrac, J. (2016). *Kako sta svoboda govora in tiska postali del prvega amandmaja ameriške ustave* (Magistrska naloga). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Teršek, A. (2000). Svoboda vere, govora in tiska. *Dignitas: revija za človekove pravice* (5/6), str. 109–183.
- *Ustava Republike Slovenije*. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>.